

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra pomocných věd historických a archivního studia

Diplomová práce

Bc. Tomáš Krákora

Testamentární praxe pražských Židů na základě rozboru knih testamentů z let 1681–1850

Testamentary Practice of Prague Jews Based on Analysis of the Books of Testaments
from 1681–1850

Praha 2015

Vedoucí práce: doc. PhDr. Ivana Ebelová, CSc.

Poděkování

Na tomto místě bych velmi rád vyjádřil poděkování zejména vedoucí práce doc. PhDr. Ivaně Ebelové, CSc., a to nejen za její čas, rady a spolupráci, ale především za nekonečnou trpělivost a porozumění. Zároveň bych rád poděkoval svému nadřízenému PhDr. Jaroslavu Šulcovi, řediteli Státního okresního archivu Praha-západ se sídlem v Dobřichovicích, za pochopení a umožnění pokračovat v dalším studiu. Poslední – nikoliv však zanedbatelný – dík pak za věnuji svým nejbližším – rodině a přítelkyni.

Tomáš Krákora

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 9. 8. 2015

Podpis:

Abstrakt

Tato diplomová práce nazvaná *Testamentární praxe pražských Židů na základě rozboru knih testamentů z let 1681–1850* se zabývá židovskými knihami testamentů, které vznikly v kanceláři královského Starého Města pražského v letech 1681–1850 a v současné době jsou uloženy v Archivu hlavního města Prahy. Hlavním cílem předkládané stati, jež přímo navazuje na poznatky vytěžené prací bakalářskou, je analýza židovských posledních pořízení z let 1773–1850, a to z různých hledisek pohledu – představena je například typologie jednotlivých zápisů, testátoři, jazyk, vlastní obsah a další. Součástí pojednání je, v jeho praktické části prezentovaný, rozbor vybraných ukázek nejen vlastních posledních pořízení, ale také zápisů souvisejících, a to celkem pro tři zůstavitele, totiž Abrahama Offnera, Philippa Eidlitzze a Löwiho Gisternitze. V neposlední řadě jsou získané údaje porovnány se skutečnostmi extrahovanými již dříve z knih vedených v letech 1681–1773. Nedílnou součástí textu jsou rovněž podrobné přehledy jednotlivých zápisů, grafy a fotografická dokumentace.

Klíčová slova: Židé, Praha, raný novověk, rukopis, testament, závěť, testátor, Abraham Offner, Philipp Eidlitz, Löwi Gisternitz

Abstract

This diploma thesis, entitled „*Testamentary Practice of Prague Jews Based on Analysis of the Books of Testaments from 1681–1850*,“ deals with the Jewish books of testaments which arose from the office of the King’s Prague Old Town during the years 1681 and 1850 and nowadays are deposited in Prague City Archives. The text relates to conclusions presented by previous bachelor thesis and its main aim is the analysis of Jewish last wills from years 1773–1850 from various points of views – for instance typology of records, testators, language, contents and other. Also analysis of chosen records are attached to the practical section of the work – last wills and related writings of Abraham Offner, Philipp Eidlitz and Löwi Gisternitz are introduced. Collected datas are consequently compared with facts extracted from Jewish books of testaments from years 1681–1773. Detailed summary, diagrams, as well as the photographic attachment are the integral part of the text.

Keywords: Jews, Prague, early modern period, manuscripts, testaments, testator, last wills, Abraham Offner, Philipp Eidlitz, Löwi Gisternitz

Obsah

Seznam použitých zkratk	10
1 Úvod	9
1.1 Struktura práce	9
1.2 Dosavadní výzkum v oblasti testamentární praxe	10
1.3 K pramenům a literatuře	11
2 Židé v českých zemích od třicetileté války do poloviny 19. století	13
2.1 Vývoj počtu židovského obyvatelstva pražského ghetta	18
3 Nástin vývoje samosprávy pražských měst sledovaného období	21
3.1 Pražské městské knihy a jejich rozdělení	23
4 Právo městské a právo dědické	26
4.1 Koldínova kodifikace dědického práva	27
4.2 Všeobecný občanský zákoník	29
5 Židovské knihy testamentů 1773–1850	30
5.1 Základní charakteristika rukopisů formální a jazyková.....	30
5.1.1 Jazyk	31
5.1.2 Písmo	32
5.1.3 Rejstříky	32
5.2 Typologie zápisů	33
5.2.1 Testament	33
5.2.2 Pozůstalostní inventář	33
5.2.3 Kodícil	34
5.2.4 Ostatní typy zápisů.....	34
5.3 Kniha testamentů 1773–1791	35
5.4 Kniha testamentů 1791–1849	36
5.5 Kniha testamentů 1827–1850	37
6 Rozbor vybraných zápisů z knih testamentů 1773–1850	39
6.1 Poslední vůle Abrahama Offnera	39
6.1.1 Testament	39
6.1.2 Inventář	44
6.2 Poslední vůle Philippa Eidlitze	45
6.2.1 Testament	45

6.2.2	Darovací list.....	47
6.2.3	Kodicil	49
6.3	Poslední vůle Löwiho Gisternitze.....	50
6.3.1	Testament	51
6.3.2	Dědická smlouva.....	54
7	Knihy testamentů z let 1681–1850: shrnutí	56
8	Závěr	60
9	Seznam použitých pramenů a literatury	61
9.1	Prameny nevydané.....	61
9.2	Edice pramenů vydaných.....	61
9.3	Sekundární literatura.....	62
10	Přílohy.....	65
10.1	Seznam příloh	86

Seznam použitých zkratek

ad. – a další

a kol. – a kolektiv

apod. – a podobně

AHMP – Archiv hlavního města Prahy

ed.– editor

fol. – folio

graf č. – graf číslo

kr. – krejcar

např. – například

obr. č. – obrázek číslo

s. – strana

sign. – signatura

r. – recto

tab. č. – tabulka číslo

tzv. – takzvaný

v. – verso

1 Úvod

Předkládaná diplomová práce *Testamentární praxe pražských Židů na základě rozboru knih testamentů z let 1681–1850* přímo navazuje na práci bakalářskou, jež byla obhájena na Katedře pomocných věd historických a archivního studia FF UK roku 2010.¹ Zmíněná kvalifikační práce svou pozornost soustředila na dvě z dosud edičně nezpracovaných knih testamentů uložených ve *Sbírce rukopisů* Archivu hlavního města Prahy pod signaturami 4816 a 4817² a stala se východiskem k dalšímu studiu. V jádru stránek následujících pak stanuly další tři z knih dochovaných ve vzpomenuté instituci, kde jsou uloženy pod signaturami 4818, 4819 a 4820.³

1.1 Struktura práce

Vlastní text diplomové práce lze rozdělit do dvou okruhů – teoretického a praktického. Vzhledem ke skutečnosti, že o testamentu v židovské tradici, a to jak v biblické, tak rabínské, obdobně jako o právním zakotvení židovské testamentární praxe v českých zemích od středověku po dobu vlády Marie Terezie, respektive Josefa II., a jeho odrazu v pramenech písemné povahy bylo pojednáno dříve, nebylo dané problematice věnováno příliš prostoru. Na druhé straně byl k práci připojen základní přehled shrnující kontext doby ve vztahu k dějinám a právnímu postavení židovské minority v českých zemích, respektive Praze. Rovněž byl v textu nastíněn vývoj samosprávy pražského souměstí do roku 1848 s představením pražských městských knih, stejně jako jejich základním rozdělením. V neposlední řadě byl pak prostor vymezen rovněž městskému a dědickému právu ve vztahu ke Koldinovým ustanovením.

V samotném centru badatelského zájmu, tedy v praktické části diplomové práce, stanuly nově zkoumané rukopisy z let 1773–1850, předně otázka jejich diplomatického a obsahového rozboru a následné shrnutí v souvislosti se dříve zjištěnými skutečnostmi. Pozornost tak byla soustředěna zejména na typologické rozdělení zápisů, osoby testátorů,

¹ KRÁKORA, Tomáš. *Židovské knihy testamentů od konce 17. do poloviny 18. století*. Praha, 2010. Bakalářská práce. FF UK – Katedra pomocných věd historických a archivního studia. Vedoucí práce Doc. PhDr. Ivana Ebelová, CSc.

² Archiv hlavního města Prahy (dále jen AHMP), *Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1681–1756*, sign. 4816 a AHMP, *Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1740–1773*, sign. 4817.

³ AHMP, *Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1773–1791*, sign. 4818; AHMP, *Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1791–1849*, sign. 4819 a AHMP, *Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1827–1850*, sign. 4820.

stejně jako na některé další související záležitosti.

Z výše uvedených skutečností tedy vyplývá, že diplomová práce je strukturována do několika tematických bloků:

- 1) židovská minorita v českých zemích od poloviny 17. do poloviny 19. století;
- 2) vývoj samosprávy pražských měst a městské knihy;
- 3) městské právo a právo dědické – Koldínova kodifikace
- 4) židovské knihy testamentů z let 1773–1850 a základní analýza;
- 5) rozbor vybraných reprezentativních vzorků;
- 6) závěrečné shrnutí vytěžených poznatků.

1.2 Dosavadní výzkum v oblasti testamentární praxe

Již v bakalářské práci bylo konstatováno, že testamenty, jakožto významný pramen přinášející řadu nedocenitelných informací nejen ve vztahu k náboženskému smýšlení, ale především také k majetkovým či sociálním strukturám společnosti, se již řadu let těší značnému badatelskému zájmu.⁴ Poslední pořizování se stávají námětem řady historiografických i interdisciplinárních statí, zejména pak z oblasti archivnictví a historie, ale také historické demografie, historické antropologie, genealogie, mikrohistorie či kulturní a právní historie, z oborů mimo historické vědy můžeme na tomto místě jmenovat např. lingvistiku, statistiku, stejně jako některé další disciplíny.

Středověké i raně novověké testamenty se stávají poměrně frekventovaným tématem zpracovávaným jak vědeckými pracovníky, tak badateli z řad studentů. Vzhledem ke skutečnosti, že základní odborná literatura vztahující se k testamentární problematice byla již dříve sumarizována, soustředíme na tomto místě svou pozornost právě na kvalifikační práce mladých badatelů. Bližším zkoumáním zjistíme, že na půdě Univerzity Karlovy byla v posledních letech obhájena řada pojednání o závětech a dědickém právu jako takovém, a to zejména na fakultách filozofické a právnické, kde se do popředí dostává především historický vývoj posledních pořizování ve vztahu k dobovému legislativnímu ukotvení.⁵ Závěrečné práce

⁴ V českém prostředí se studiu testamentů věnují především Michaela Hrubá, Pavel Král a Tomáš Pešek. Studie týkající se pražského prostředí pak publikoval např. Jiří Pešek či Jana Ratajová. K přehledu základní literatury viz T. Krákora, *Židovské knihy testamentů od konce 17. do poloviny 18. století*, s. 9–11.

⁵ Práce na dané téma na Právnické fakultě UK v posledních několika letech obhájily, zejména pak na Katedře právních dějin, např. RUDOLFOVÁ, Johana. *Historický vývoj testamentu*. Praha, 2013.

analyzující již specifické kšafy ve vztahu k určité lokalitě obhájili v rámci studia českých dějin zejména Pavla Jirková (jihlavské testamenty z let 1578–1624),⁶ Jan Vojtíšek (kolínské testamenty 1376–1401),⁷ Lenka Vandrovcová (soběslavské testamenty 1455–1550)⁸ a nejnověji Jan Matyska (náchodské testamenty 17. století).⁹ Z prací obhájených mimo historické ústavy pak můžeme upozornit na historicko-lingvistickou analýzu testamentů Pražanů z let 1795–1815, jíž se věnovala germanistka Iveta Búryová.¹⁰

1.3 K pramenům a literatuře

Základním typem pramenů, z nichž práce vychází především, jsou dosud edičně nezpracované rukopisy knih testamentů pražských židů z let 1773–1850, přičemž v závěrečném shrnutí bylo pracováno i s výstupy získanými studiem rukopisů, rovněž nevydaných, zaknihovaných posledních pořízení z let 1681–1773.¹¹ V souvislosti s ustanoveními kodifikace *Práv městských* ve vztahu k dědickému právu byla naopak využita poměrně nedávno publikovaná edice autorského kolektivu pod vedením Karla Malého.¹² Údaje doplňující informace o zůstavitelých vybraných kšaftů byly vytěženy z edičně zpracovaného *Soupisu židovských rodin v Čechách*¹³ a *Fasí pražských židovských rodin z let*

Diplomová práce. PrF UK – Katedra občanského práva. Vedoucí práce JUDr. Petr Šustek, Ph.D. HRUBOŇOVÁ, Michaela. *Testament a jeho právní úprava v historii, v současnosti a de lege ferenda*. Praha, 2012. Diplomová práce. PrF UK – Katedra právních dějin. Vedoucí práce prof. JUDr. PhDr. Karolína Adamová, CSc., DSc. KLUCOVÁ, Monika. *Principy dědického práva v českých zemích do jeho kodifikace v roce 1811*. Praha, 2013. Diplomová práce. PrF UK – Katedra právních dějin. Vedoucí práce doc. JUDr. Vladimír Kindl.

⁶ JIRKOVÁ, Pavla. *Testamentární praxe v Jihlavě v letech 1578–1624. Testamenty jako prameny pro dějiny rodinných struktur, historickou demografii a sociotopografii*. Praha, 2011. Disertační práce. FF UK – Ústav českých dějin. Vedoucí práce prof. PhDr. Eduard Maur.

⁷ VOJTÍŠEK, Jan. *Testamenty a testamentární praxe v kolínských městských knihách 1376–1401*. Praha, 2011. Diplomová práce. FF UK – Ústav českých dějin. Vedoucí práce prof. PhDr. Josef Žemlička, DrSc.

⁸ VANDROVCOVÁ, Lenka. *Soběslavské testamenty a písemnosti pozůstalostního řízení 1455–1550: možnosti jejich využití*. Praha, 2012. Diplomová práce. FF UK – Ústav českých dějin. Vedoucí práce PhDr. Blanka Zilynská, Ph. D.

⁹ MATYSKA, Jan. *Náchodské testamenty v 17. století*. Praha, 2015. Bakalářská práce. FF UK – Ústav českých dějin. Vedoucí práce prof. PhDr. Jaroslav Čechura, DrSc.

¹⁰ BÚRYOVÁ, Iveta. *Deutsche Testamente aus Prag von 1795–1815. Ein Beitrag zur sprachhistorischen Erforschung des Deutschen in Böhmen*. Praha, 2011. Diplomová práce. FF UK – Ústav germánských studií. Vedoucí práce PhDr. Lenka Vodrážkova, DrSc.

¹¹ AHMP, Sběrka rukopisů, Kniha testamentů 1681–1756, sign. 4816; Kniha testamentů 1740–1773, sign. 4817; Kniha testamentů 1773–1791, sign. 4818; Kniha testamentů 1791–1849, sign. 4819 a Kniha testamentů 1827–1850, sign. 4820.

¹² MALÝ, Karel a kol. *Práva městská Království českého. Edice s komentářem*. Praha 2013.

¹³ EBELOVÁ, Ivana (ed.). *Soupis židovských rodin v Čechách VI/1 (Praha 1792; Praha 1794)*. Praha 2006.

1748–1751.¹⁴

Základní literatura sekundární sestává z dokumentů zaměřených jednak na dějiny židovské menšiny u nás, jednak na dějiny správní, a to jak monografií, tak dílčích studií. Základní údaje k dějinám židovské minority byly čerpány z díla Tomáše Pěkného, Jiřího Kuděly či pátého svazku *Etnografického atlasu Čech, Moravy a Slezska*, případně ze staršího podání Jaroslava Prokeše ad. K poznání dějin správních pak posloužila zejména základní příručka kolektivu autorů Zdeňka Hledíkové – Jan Janák – Jan Dobeš *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, katalog k výstavě k vývoji pražské samosprávy editovaný Václavem Ledvinkou. Pojednání o pražských městských knihách vychází ze stati Jiřího Čarky.¹⁵ Ve vztahu k problematice právní byly dané informace excerpovány z prací zaměřených na vývoj práva městského i soukromého, respektive na dějiny státu jako takové.

¹⁴ PETRUSOVÁ, Lucie B. (ed.). *Fase pražských židovských rodin z let 1748–1749 (1751)*. Edice pramene k návratu z tereziánského vypovězení. Praha 2012.

¹⁵ Přesné bibliografické údaje lze nalézt na konci práce v příloženém Seznamu použité literatury.

2 Židé v českých zemích od třicetileté války do poloviny 19. století¹⁶

Období před třicetiletou válkou představovalo pro židovské komunity, a zejména tu pražskou, značný ekonomický a kulturní rozmach. Ten byl zapříčiněn postojem habsburských panovníků vůči židům, neboť jejich fiskální možnosti využívali ve svůj prospěch a pro své potřeby (např. zabezpečení nákladného provozu dvora, či finanční zajištění válek s Turky apod.). Přestože válečná mašinérie působila velké ztráty pro všechny obyvatele země, nabízela židům způsob, jak za různé půjčky, mimořádné daně či úplatky získat žádaná ochranná privilegia. První pobělohorské privilegium pro židy, jímž se této minoritě dostalo nejen potvrzení všech předchozích výsad, ale i rozšíření oblasti povolených židovských živností či větší volnosti obchodu, bylo vydáno v lednu roku 1623. Nadto pak bylo tímž dokumentem deklarováno, že židé nemají být „*nikdy ze země a koruny vytištěni*“¹⁷. Druhé z privilegií ze srpna roku 1627 znovu konfirmovalo nedávno udělené milosti, pokračovalo v uvolňování obchodu a řemesel a potvrzovalo rozšíření židovského města o některé domy zkonfiskované evangelickým exulantům, které si díky vlivu Jakuba Baševiho z Treyenberka (1578–1635)¹⁸ mohli židé zakoupit.

V létě a na podzim roku 1648 se židé aktivně účastnili obrany Prahy proti švédskému vojsku. Nejenže, jak bylo obvyklé, poskytovali finanční příspěvky, působili navíc jako válečné spojky, obstarávali strážní a protipožární službu, pracovali na opevněních a při švédském pokusu o dobytí pravého břehu Vltavy bojovali po boku ostatních Pražanů, měli své raněné i mrtvé – během bojů zemřelo 22 obránců židovského vyznání. Válečné období s sebou rovněž přinášelo řadu útrap. Obyvatelé země zažívali hlad a roku 1639 je navíc postihl mor, byly vypisovány pravidelné i mimořádné kontribuce, opakovaně probíhaly nájezdy žoldnéřů, vraždy, drancování i pogromy (např. roku 1643 došlo v Kroměříži k vyvraždění většiny obyvatel místního ghetta, ušetřena nezůstala ani synagoga). K neblahým důsledkům

¹⁶ Poznátky o dějinách židů, není-li na příslušných místech uvedeno jinak, byly čerpány z PĚKNÝ, Tomáš. *Historie Židů v Čechách a na Moravě*. Praha 2001.

¹⁷ PROKEŠ, Jaroslav. Úřední antisemitismus a pražské ghetto v době pobělohorské. Redukční a extirpační pokusy z let 1679–1729. In: *Ročenka společnosti pro dějiny židů v Československé republice 1*, 1929, s. 51–52.

¹⁸ Jakub Bassevi z Treyenberka, známý také jako Jakub Šmiles, pocházel z původně italského rodu usazeného v Praze. Zabýval se financemi a obchodem, byl bankéřem tří českých králů a jako dvorní žid spolupracující s císařskou komorou nabyt v rámci pražské židovské obce významného postavení. Roku 1622 se stal, jako první osoba židovského původu, erbovníkem Srovněj ŽUPANIČ, Jan. *Židovská šlechta podunajské monarchie. Mezi Davidovou hvězdou a křížem*. Praha, 2012, s. 131–133.

probíhající Třicetileté války se přiřadila také zhoršující se hospodářská situace židů – někteří jednotlivci sice mohli zbohatnout na válečných dodávkách, ghetta jako celek ovšem zchudla. S ohledem na výše zmíněné skutečnosti se židům tedy, stejně jako majoritní křesťanské společnosti, nevyhnul úbytek obyvatelstva. K opětovnému zaplnění ghatt pak nedocházelo přirozeným přírůstkem, nýbrž příchodem exulantů z okolních zemí (např. z dnešního Polska, Litvy či Běloruska), případně z Vídně, odkud byli roku 1669 židé vyháněni Leopoldem I. (vládl 1657–1705). Migrační vlny druhé poloviny 17. století, které přinesly množství východoevropské židovské populace, a to nejen do střední Evropy, ale i dále na západ, podle Jiřího Kuděly „zásadně změnily poměry židovského osídlení v celé diaspoře.“¹⁹

Pro vývoj komunity v Čechách i na Moravě byly životně důležité výsady, stejně jako další ustanovení a nařízení, vydaná panovníkem, který hrál ve vztahu k postavení židovského obyvatelstva v zemi rozhodující roli a jehož postoj vůči tomuto společenství byl více či méně pragmatickým. Pátý svazek Etnografického atlasu Čech, Moravy a Slezska v této souvislosti rozlišuje několik kategorií vydávaných nařízení:

- 1) úprava počtu židovských obyvatel a možnosti jejich usazování;
- 2) regulace počtu uzavíraných sňatků a povolených židovských rodin;
- 3) zákaz volného pobytu;
- 4) způsob získávání obživy a
- 5) daňové záležitosti.²⁰

Nutno zdůraznit, jak připomínají autoři, že „zájem o zásadní omezení počtu Židů v zemi se současně dostával do rozporu s ekonomickými potřebami státu, narážel na obavy z výrazného ochabnutí příjmů plynoucích do státní pokladny z židovských daní a nejrůznějších dalších jimi odváděných poplatků. Sladění veškerých požadavků a mnohdy zcela protichůdných zájmů nebylo nikterak jednoduché a kladlo nemalé nároky na činnost státní administrativy, od nejvyšších zemských úřadů přes jednotlivé úřady krajské až po instituce vrchnostenské a městské správy.“²¹

V dubnu roku 1648 potvrdil císař Ferdinand III. (vládl 1637–1657) starší privilegia udělená židům jeho předchůdci a opět k nim přidal další výsady týkající se oblasti řemesel, obchodu a osídlení, přičemž židé nadále směli zůstat na všech místech, kde odedávna žili.

¹⁹ KUDĚLA, Jiří. Poznámky k dějinám židů v habsburské monarchii v 16.–19. století. In: *Folia Historica Bohemica 16*, Praha 1993, s. 10.

²⁰ WOITSCH, Jiří – BAHENSKÝ, František (eds.). *Etnografický atlas Čech, Moravy a Slezska V. Židovské obyvatelstvo v Čechách v letech 1792–1794*. Praha 2007, s.10.

²¹ Tamtéž, s. 11.

Poměrně záhy se však nastalá situace opět začala měnit. V prosinci roku 1650 vydal český zemský sněm, pravděpodobně v reakci na výše zmíněný příliv vystěhovalců,²² usnesení, kterým možnosti obživy židům značně omezil a k tomu nařídil, že mohou žít pouze v těch lokalitách, kde byli usazeni před 1. lednem 1618. Židé se přirozeně bránili a odvolávali na starší privilegia. Rozhodování o jejich stížnostech císař přenechal české kanceláři. S ohledem na zdlouhavost úředního projednávání a postoj moravského zemského sněmu,²³ se židům nakonec podařilo získat čas navíc. Nakonec roku 1671 Leopold I. platnost sněmovního usnesení sice znovu potvrdil, hraniční datum nicméně posunul z 1. ledna 1618 až k roku 1657.²⁴

Ve druhé polovině 17. století docházelo ve vztahu k židům ke změně postojů, a to nejen ze strany panovnického rodu. Tolerance předchozího období se zrodila spíše z nezbytnosti a potřeby využívat za dlouhé války židovských financí. Protože po uzavření tzv. vestfálského míru v říjnu 1648 nedocházelo k narovnání předválečného stavu a úpadek podlomeného hospodářství se oproti očekávání nejenže nezastavil, ale navíc ještě zesílil, začalo mezi řemeslníky a obchodníky nežidovského vyznání, stejně jako mezi mnohými státními úředníky, převládat přesvědčení, že hlavní překážkou a příčinou nastalé situace jsou právě židé, kteří brání obnovení prosperity křesťanského podnikání a obchodu. Na straně druhé si státní úřady jako dvorská a česká královská kancelář plně uvědomovaly hospodářský potenciál židů, v němž spatřovaly nenahraditelný zdroj příjmů, který byl neustále k dispozici.

Mimo výše zmíněných zhoršujících se podmínek politických postihly pražské židovské ghetto v 80. letech 17. století další dvě pohromy. Na počátku roku 1680 zachvátil České země velký mor, přičemž za původce a šířitele nákazy byli, dle dobového úzu, označováni právě židé. Počet obětí byl ohromný, v Praze zemřel takřka každý třetí obyvatel (celkem 11 608 obyvatel nežidovského a 3 529 židovského původu). Katastrofa téměř vyliidnila ghetto a navíc s sebou samozřejmě přinesla těžké ztráty hospodářské. Další pohromou byl velký požár, který vypukl 21. června 1689 – oheň se nejdříve objevil v křesťanském domě v Kaprově ulici, následně pak na několika místech v ghettu. Požár, dle tradice založený Francouzi, zničil nejen velkou část Starého Města pražského, ale zasáhl rovněž Nové Město. Během několika málo hodin shořelo celkem 11 pražských synagog a, s výjimkou dvou nebo tří domů, také všechny budovy (jejich celkový počet se vyšplhal na

²² Tamtéž, s. 11.

²³ Tamtéž, s. 11–12.

²⁴ Císařské usnesení nicméně nezabránilo vypovídání obyvatel židovského vyznání z těch lokalit, kde městská reprezentace nadále postupovala v souladu s původním nařízením. Tamtéž, s. 12.

plných 318). Ohni navíc padlo za oběť přinejmenším 150 osob.²⁵ Krátce po proběhlém požáru začalo Staré Město pražské vyvíjet úsilí o přemístění židovského ghetta. Úřady dále požadovaly, aby případné nové ghetto bylo postaveno na kamenných základech, mělo nový půdorys se širšími ulicemi a bylo striktně odděleno od křesťanských domů. Z nedostatku času a prostředků však vzniklo ghetto zcela podobné tomu předešlému.

Celé protižidovské tažení vídeňského dvora, známé jako tzv. *úřední antisemitismus*, dosáhlo svého vrcholu ve 20. letech 18. století za vlády Karla VI. (vládl 1711–1740). Cíleno bylo především proti vnitřnímu i zahraničnímu obchodu, ale i proti samotné přítomnosti židů v království, zejména pak v Praze. Úřední antisemitismus byl tedy charakteristický „*systematickými, vůči židům nepřátelsky zaměřenými kroky, jež měly za cíl omezit, nebo úplně vyloučit židovskou přítomnost v zemi.*“²⁶ K nejvýznamnějším vládním nařízením doby patřil *translokační reskript*²⁷ z prosince 1726 a tzv. *familiantský zákon*²⁸ z téhož roku. Druhé ze vzpomenuých legislativních opatření umožňovalo udržovat přesný počet povolených židovských rodin, který byl stanoven na 8 541 rodin pro Čechy a 5 106 rodin pro Moravu.

Fatální důsledky pro rozvoj židovských obcí v rámci celého království představovala první léta vlády Marie Terezie (vládla 1740–1780). Ediktem vydaným dne 18. prosince 1744 pro Čechy, a následně 2. ledna 1745 pro Moravu a České Slezsko, vypověděla nová císařovna židovské obyvatelstvo ze země. Nejprve mělo být vyklizeno pražské židovské ghetto,

²⁵ PAŽOUTOVÁ, Jana. „*Francouzský požár*“ *Prahy (1689)*. Praha 2011, s. 130–145. Srovnej J. Prokeš, *Úřední antisemitismus a pražské ghetto v době pobělohorské*, s. 41–224. KOKOŠKOVÁ, Zdeňka. Spolubydlení židů s křesťany v Praze po velkém požáru v roce 1689. In: GOTTFRIED, Libor (ed.). *Sborník prací k sedmdesátým narozeninám dr. Karla Beránka*, Praha 1996, s. 142–155.

²⁶ Dnes běžně užívaný termín „židovský antisemitismus“ představil pedagog a archivář Jaroslav Prokeš ve své stati *Úřední antisemitismus a pražské ghetto v době pobělohorské* uveřejněné roku 1929. Uvedené pojednání nahlíží na zkoumanou problematiku z mnoho různých zorných úhlů a zásadně přispívá nejen k poznání protižidovských nálad od tzv. doby pobělohorské, ale rovněž snáší cenné informace k dějinám pražských, respektive českých, židů, které dále zasazuje do dějinného kontextu. J. Prokeš, *Úřední antisemitismus a pražské ghetto v době pobělohorské*, s. 41–224. Srovnej J. Kuděla, *Poznámky k dějinám židů v habsburské monarchii v 16.–19. století*, s. 13–14.

²⁷ Nařizoval židům přestěhovat se do zvláštních ulic a čtvrtí, ležících dále od katolických hřbitovů, kostelů a míst, kudy procházely náboženské průvody.

²⁸ Podle tohoto zákona byli od září 1726 Židé toho času ženatí nebo ovdovělí a obdaření potomstvem považováni za otce rodin, kteří jediní měli právo pobytu v zemi a získali inkolát (státní příslušnost, občanství ve stavovské monarchii). Po smrti otce rodiny přicházelo „číslo“ jeho inkolátu na nejstaršího syna, který se – jako jediný ze synů – směl oženit. Ostatní mužští potomci, pokud chtěli založit rodinu, museli odejít ze země a byli pokládáni za cizince. Rodiny, které měly jen dcery, byly považovány za vymřelé a dívky se často musely vdávat do ciziny. Nabýt místo „familianta“ a získat inkolát bylo možno jen tehdy, uvolnilo-li se úmrtím, nebo za zvláštních, výjimečných podmínek. O číslo inkolátu, které se uvolnilo bylo vždy mnoho zájemců (druhorození, synové z úředně neschválených manželství apod.) a číslo se dalo získat úplatou. Mnoho židů se ženilo tajně (podle úřadů pak ovšem žili v konkubinátu, jejich děti platily za nemanželské a tvořili v židovské obci jakousi nižší kastu), jiní odcházeli do Polska a do Uher, kde zákon neplatil.

venkovským židům byla k odchodu ponechána lhůta šesti týdnů a do konce června měli zemi opustit židé moravští. Z Prahy tak bylo nuceno odejít celkem 4 975 osob, většina přesídlila na venkov.²⁹ Jako hlavní důvod vypovězení císařovna uvedla domnělou spolupráci českých židů s Prusy. Vzhledem k hospodářskému propojení židovských a křesťanských obchodníků však tato situace byla dlouhodobě neudržitelnou. Lhůta pro definitivní vypovězení ze země byla proto nejprve 15. května roku 1745 prodloužena, aby následně v září roku 1748 panovnice ustoupila a povolila pražským židům návrat. Osobám židovského vyznání byl povolen pobyt na deset let, přičemž však musely platit tzv. *toleranční daň*, která činila až 204 000, respektive 205 000 zlatých ročně. Nejcitelněji zasáhlo vyhnání židů samotné pražské ghetto, které díky nastalému drancování a pustošení definitivně zchudlo. Tempo obnovy židovského města brzdila zejména vysoká toleranční daň a roku 1754 vypuknuvší další požár.³⁰ Celá přestavba, dokončená teprve na přelomu 80. a 90. let, finančně přesahovala možnosti tehdejší pražské židovské obce, která se proto musela zadlužit u vídeňské banky, díky čemuž již nikdy nedosáhla původní hospodářské síly.

Konec 18. století a reformní aktivity císaře Josefa II. (vládl 1780–1790), především pak *Toleranční patent* vydaný v říjnu roku 1781 pro Čechy a 1782 pro Moravu a *Patent o zrušení nevolnictví v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* vydaný v listopadu 1781, přinesly výrazné změny do života velké části společnosti a jako takové se významně dotkly i židovské menšiny. Přestože se tyto zákony židů bezprostředně netýkaly, jejich postavení se záhy rovněž začalo proměňovat. Panovník se prostřednictvím celé série dalších předpisů snažil „židovskou populaci v maximální možné míře integrovat a využít ve prospěch celé společnosti.“³¹ Ještě v roce 1781 tak byla zrušena povinnost pro židy nosit zvláštní označení, otevřela se jim možnost hlásit se na veřejné školy včetně univerzit a postupně se také začaly uvolňovat restriktce v oblasti povolených druhů obživy. S ohledem na další vývoj židovských komunit měly bezesporu největší vliv reformy v oblasti školství, jazykové a právní. Pravomoci židovských soudů byly omezeny pouze na otázky manželských sporů a náboženství, v ostatních oblastech židé náleželi pod stejnou jurisdikci jako křesťané. Základní josefínské zákony a reformy (např. zákon o sjednocující židovská vlastní jména, o povinné službě v rakouské armádě a další) shrnul tzv. *Systemální židovský patent (Judensystemalpatent)* z roku 1797. Reformní úsilí sledovalo především vybudování moderního centralizovaného státu s fungující ekonomikou. Z této ideje vycházel i přístup k židovskému obyvatelstvu, které mělo

²⁹ J. Woitsch – F. Bahenský, *Etnografický atlas Čech, Moravy a Slezska V*, s.12–13.

³⁰ Vznikl o šabatu ze 16. na 17. května 1754, přičemž shořelo přibližně 190 budov, obec přišla o nenahraditelné staré rukopisy a knihy a téměř 90% rodin se ocitlo bez přístřeší.

³¹ J. Woitsch – F. Bahenský, *Etnografický atlas Čech, Moravy a Slezska V*, s. 14.

získat loajální vztah ke státu. Nikterak nebylo záměrem podporovat židovské komunity v jejich rozšiřování a udělovat jim další svobody, nýbrž učinit je co možná nejvíce užitečnými. Důvody a okolnosti vydávání všech těchto „židovských“ zákonů nejlépe vystihují vlastní slova císaře Josefa II., která pronesl v memorandu z října 1781: „*Mým úmyslem naprosto není podpořit expanzi židovského národa v dědičných zemích, ani znovu usazení Židů v krajích, kde nejsou trpěni, nýbrž jenom – v těch místech, kde už žijí, a do té míry, do jaké jsou trpěni – je učinit užitečnými státu.*“³² Tudíž ta z nejtíživějších omezení zůstala i nadále v platnosti. Počet povolených rodin dle familiaristického zákona se pro Čechy zvýšil o pouhých 59 na celkových 8 600 rodin, toleranční daň pro Čechy činila od roku 1797 216 000 zlatých ročně.³³

Nástupci císaře Josefa II. v první polovině 19. století reformy týkající se postavení židů nijak výrazně nepodporovali. Výrazný průlom do židovských tradic představovalo zakládání židovských německých normálních škol (podléhajících státnímu dohledu), které napomohly k urychlení tzv. *emancipace židů* a jejich germanizaci. Změnu přinesl až revoluční rok 1848 a léta následující, během kterých židé získali svobodu pohybu a usidlování, případně možnost svobodně uzavírat sňatky, otevřel se jim přístup do veřejných úřadů a zejména byly zrušeny familiaristický zákon, *numerus clausus* pro venkovské židy a toleranční daň. Plnoprávními státními občany se však židé stali až díky souboru ústavních zákonů z roku 1867, především tedy ústavě prosincové. Ta obsahovala řadu základních práv v oblasti osobní, náboženské či shromažďovací svobody, svobody pohybu, projevu a povolání. Zákony 40. a 60. let 19. století legislativně dovršily židovskou emancipaci. Židé se začali stěhovat z uzavřených ghett do okolních vesnic a městeček, i tam kam dříve nesměli, ne všude však byli vítáni.

2.1 Vývoj počtu židovského obyvatelstva pražského ghetta

Pro období raného novověku lze, alespoň částečně, počty židů usazených v pražském ghettu rekonstruovat na základě dochovaných soupisů židovské populace. Centrálně organizované registry, jak připomněl Jiří Kuděla ve své stati k situaci v pražském ghettu roku 1792, vycházely ze „*starší tradice evidence židů na některých panstvích městských i*

³² Pribram A.F. (ed.), *Urkunden und Akten zur Geschichte der Juden in Wien, Leipzig*, 1918; cit. podle T. Pěkný, *Historie Židů v Čechách a na Moravě*, s. 112.

³³ Srovnej J. Woitsch – F. Bahenský, *Etnografický atlas Čech, Moravy a Slezska V*, s.16–28. KUDĚLA, Jiří. Germanizace židovských jmen na konci 18. století v Čechách (na příkladu několika západočeských židovských obcí). In: *Documenta Pragensia XXIII. Seminář a jeho hosté II. Sborník příspěvků k nedožitým 70. narozeninám doc. PhDr. Rostislava Nového*. Praha 2004, s. 225–231.

*patrimoniálních.*³⁴ Vedení takovýchto přehledů úzce souviselo s výše popsanými skutečnostmi. Vedle živelných pohrom ve formě epidemií, případně požárů, se v populačním vývoji pražského židovského ghetta sledovaného období odrazila nejrůznější omezení ze strany moci úřední, zejména pak roku 1726 vydaný familiantský zákon a s ním spojené restrikce.

Zásadní roli v pořizování vlastních soupisů hrála židovská komise pro věci veřejné (*Commissio in rebus Judeorum*) zřízená reskriptem císaře Karla IV. z 8. ledna 1714, respektive české gubernium jako její právní nástupce. Základním úkolem tohoto výboru fungujícího při českém místodržitelství byla příprava podkladů nezbytných k realizaci snížení počtu židů v Čechách, vykonávala však také daňový dohled, evidovala a kontrolovala židovské podnikání a v neposlední řadě udělovala svatební konsensy.

Přímo k pražským židům lze příslušné poznatky excerpovat ze soupisů z let 1729, 1792 a 1811. Nadto je možné danou problematiku doplnit údaji evidencí jiné povahy. Největší rozmach pražské židovské ghetto zaznamenalo před polovinou 40. let 18. století, kdy jej dle odhadů obývalo přibližně 16 000 osob, tento trend nicméně zbrzdil edikt z 18. prosince 1744, kterým císařovna Marie Terezie vypověděla pražské, respektive české a moravské, židy ze země. Počet osob židovského vyznání žijících v Praze v důsledku nařízení klesl o více než polovinu a až do počátku 19. století se tomuto předpokládanému maximu již nepřiblížil. Naopak počet domů v ghettu zůstával po celou druhou polovinu 18. století stabilní.³⁵

³⁴ KUDĚLA, Jiří. Pražské ghetto v roce 1792. In: *Pražský sborník historický* 22. Praha 1989, s. 104–107.

³⁵ Tamtéž, s. 111–141 Srovnej SANDER, Rudolf. Počty židů v Čechách v 18. a na počátku 19. století. In: *Sborník archivních prací. Roč. 52, č. 2.* Praha 2002, s. 521–590. PELIKÁNOVÁ-NOVÁ, Zdena. Lidnatost Prahy v 18. a první čtvrti 19. století. In: *Pražský sborník historický* 4. Praha 1968, s. 5–43.

Tab. č. 1. Vývoj pražské židovské populace³⁶

Rok	Počet rodin	Celkový počet	Počet domů
1680			318
1702		11 517	214
1703			214
1704		10 480	
1705		11 520	
1709			261
1713		11 535	kolem 300
1714		5 761	310
1726			333
1729	2 335	10 507	obydl. 333
1744		cca 14 000	kolem 330
1745		cca 16 000	330
1748	1 620	74 816	261
1749	1 418	6 061	
1753	cca 1 100/1 144	cca 5 500/5 720	
1754	cca 1 150	cca 5 750	190
1762	1 282	6 755	
1763	1 267	6 774	237
1764	1 236	6 629	237
1765	1 388	6 572	237
1768	1 477	6 474	
1771	cca 1 650	8 266	273
1784	1 590	7 901	273
1786	cca 1 300	6 474	273
1787	cca 1 600	8 176	273
1789	cca 1 650	8 217	273
1790	cca 1 630	8 138	273
1791	cca 1 625	8 127	273
1792	1 627/1 794	8 135/8 970	274
1793	cca 1 620	8 097	274
1794	1 470	cca 7 350/7 675	274
1797	cca 1 700/1 932	cca 8 500/9 660	278
1802	1 789/1 969	7 368/8 289	278
1811–12		7 675	
1820		7 824	
1822		7 653	
1826		8 004	
1827		7 914	

³⁶ Sestaveno podle Z. Pelikánové-Nové a J. Kuděli.

3 Nástin vývoje samosprávy pražských měst sledovaného období

Souboj městského stavu a absolutní monarchie, jehož počátky můžeme pozorovat nejpozději od dob válek husitských, vyvrcholil roku 1547 kapitulací Prahy a konečným zákazem scházení obcí, tedy vítězstvím Ferdinanda I. Císař postupoval vůči poraženým městům poměrně tvrdě a uplatnil proti nim řadu trestních sankcí. Byl jim, mimo jiné, zabaven veškerý majetek a odebrána nejen městská, ale částečně i cechovní privilegia, čímž se panovníkovi podařilo významně omezit vliv městských samospráv. Následně došlo k reorganizaci městské správy, přičemž první z nařízení se dotklo pražského souměstí. V čele každé z pražských obcí stanul Ferdinandem jmenovaný hejtman–šlechtic, jemuž přímo podléhal královský rychtář. K povinnostem rychtáře, vedle jiného, přináležela rovněž pravidelná účast na zasedáních městské rady, kde plnil roli jakéhosi dohlázeatele. V následujícím období dvou staletí se, s výjimkou dílčích uvolnění, městská samospráva pozvolna přetvářela pouze ve výkonný orgán státní správy. Stále většího významu nabývali právě císařem jmenovaní hejtmani a rychtáři zasahující do všech městských agend. Podobně stoupala důležitost apelačního soudu, který byl zřízen jako odvolací instance pro soudy městské.³⁷

Vnitřní organizace pražské městské správy stála poněkud v pozadí, odpovídala zejména potřebám hospodářského života města. Ani stát, který si postupně podmiňoval městskou samosprávu, neměl žádný velký zájem na změnách a potřebných reformách vnitřní správy města. Soudnictví bylo i nadále rozděleno mezi městskou radu a podřízené soudní instance, tedy soud městského rychtáře a desetipanský soud. V 18. století došlo ke změnám zejména v organizaci správy hospodaření. V roce 1739 vznikl státní úřad, tzv. *Vrchní hospodářské ředitelství*, k jehož kompetencím patřilo rozhodování o všech důležitých hospodářských otázkách a správa městské pokladny. Císařovna Marie Terezie následně pokračovala v nastoleném směru prosazování státní správy v městské samosprávě. Ta byla značně okleštěná a omezovala se pouze na některá práva, jako např. povolávání k městským úřadům, právo přijímat nové měšťany či rozdělovat berně.³⁸ Zásadní zásah do pražské městské správy přinesly reformy císaře Josefa II. z let 1781–1784. Pozvolné změny z předchozího období vyvrcholily a městské samosprávné orgány se staly byrokratickými

³⁷ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích od počátků státu po současnost*. Praha 2007, s. 212–219. Srovnej ČAREK, Jiří. *Městské a jiné úřední knihy archivu hlavního města Prahy*. Praha 1956, s. 20–22.

³⁸ LEDVINKA, Václav (ed.). *Osm století pražské samosprávy. Výstava o vývoji pražské městské správy od 13. století do roku 2000*. Praha 2000, s. 29.

aparáty plně podřízenými státnímu dohledu. Řadou dekretů vydaných z let 1783–1784³⁹ došlo rovněž ke spojení všech čtyř pražských měst, tedy Starého Města, Nového Města, Malé Strany a Hradčan, v jeden celek, Hlavní Město Prahu, který měl být napříště spravován jednotným magistrátem o třech senátech, a to politickém, civilním a kriminálním. S vytvořením jednotného magistrátu rovněž bezprostředně souviselo rušení některých dalších stávajících úřadů – mimo jiné úřadů královských hejtmanů a rychtářů, úřadu šestipanského, desetipanského, či osmipanského. Nově zřízená instituce pak sestávala z purkmistra, dvou náměstků a 32 radů. Soudní pravomoc nově vzniklého magistrátu se rozšířila i na vykonávání sporného soudnictví nad všemi obyvateli.⁴⁰ Magistrátní období tak udělalo definitivní tečku za středověkým radním zřízením. Vedle kolegia radů sestávajícího z úředníků disponujících vysvědčením o způsobilosti zastávat danou pozici zaměstnával úřad také množství kancelářského a dalšího pomocného personálu pracujícího v jednotlivých referátech. Agenda, jež spadala do magistrátních kompetencí, byla až do poloviny 19. století rozdělována a dále tříděna v rámci jednotlivých tematických oddílů: záležitosti správní a veřejné; hospodářské věci; školní, kostelní, zádušní a nadační věci spolu se záležitostmi chudinství a dobročinných ústavů; záležitosti stavební, tržní, bezpečnostní a zdravotní; živnostenské záležitosti a dozor nad řemesly; berní záležitosti; kamerální a poplatkové věci; záležitosti vojenské a popisu obyvatelstva; různé záležitosti (např. zemědělské či vodních toků); některé záležitosti smíchovské jurisdikce; agenda libeňského panství a Libně; těžké policejní přestupky a židovské záležitosti.⁴¹

Územní samospráva prošla výraznou proměnou po roce 1848 a tedy i Praha se plného samostatného komunálního zřízení dočkala až v polovině 19. století. Již 20. března roku 1849 vydal hrabě František Stadion tzv. *prozatímní obecní zřízení*, které rozlišovalo obce místní, okresní a krajské.⁴² Městský výbor v čele s purkmistrem měl řídit správu města, zatímco soudnictví přešlo do rukou státu. Definitivní podobu revolučních reforem přinesl *Pražský obecní řád* z 27. dubna 1850, jímž vyla obecní správa rozdělena na tři sbory: sbor obecních starších, sbor volených městských radních a samotný magistrát s placenými obecními

³⁹ Pražského souměstí se dotkl zejména císařský dekret z 2. června 1783, jímž byly spojeny jednotlivé úřady všech měst a zrušeny všechny jejich zvláštní soudy a následně pak dvorský dekret ze 12. února roku 1784 přímo příkazující, podle vídeňského vzoru, spojení pražských měst. V dalších dnech pak vycházely jednotlivé prováděcí dekrety. BASTL, Ondřej. *Spojení pražských měst v roce 1784. Edice rukopisu č. 322*. Praha 2003, s. 33–48.

⁴⁰ Z. Hledíková – J. Janák – J. Dobeš, *Dějiny správy v Českých zemích od počátků státu po současnost*, s. 222–225. Srovnej J. Čarek, *Městské a jiné úřední knihy archivu hlavního města Prahy*, s. 20–22.

⁴¹ V. Ledvinka, *Osm století pražské samosprávy*, s. 64–66.

⁴² Z. Hledíková – J. Janák – J. Dobeš, *Dějiny správy v Českých zemích od počátků státu po současnost*, s. 298.

zaměstnanci.⁴³

3.1 Pražské městské knihy a jejich rozdělení

Rozdělení pražských městských knih, jak jej navrhl Václav Vojtíšek,⁴⁴ se rozhodujícím způsobem opíralo o vývoj městské správy a ostatních správních orgánů na území Prahy. Městské knihy lze rozdělit dle periodizace městské správy na 5 oddílů: I. knihy do roku 1784; II. 1784–1848; III. 1848–1921; IV. 1922–1945 a V. po roce 1945. První oddíl je dále možné specifikovat ještě podrobněji, a to následovně: 1. do počátku husitské revoluce; 2. od počátku husitské revoluce do 30. let 16. století; 3. od 30. let 16. století do roku 1784.⁴⁵

Typologicky lze pražské městské knihy do roku 1784 rozlišit do tří skupin: knihy městské správy, knihy městského soudnictví a knihy jiných městských orgánů. Knihy městské správy, vedené k pojištění práv města jako celku, zastupují zejména:

- 1) Knihy městského zákonodárství: knihy privilegií a statutů (*libri privilegiorum et statutorum*), knihy patentů (*libri patentium*), knihy dekretů (*libri decretorum*).
- 2) Knihy městské správy v užším slova smyslu: knihy památné (*libri memorabilium*), protokoly městské rady a jiných orgánů městské správy (manuály), knihy obnovení městských rad (*libri renovationum*), knihy přísah (*libri iuramentorum*), knihy missivů a notulí (*libri missivarium*), knihy dekretací (*libri decretationum*), knihy příkazů (*libri certificationum*), knihy instrukcí a řádů, knihy relací (*libri relationum*).
- 3) Knihy městského hospodářství: knihy berní, katastry, knihy počtů.

Druhou skupinu představují knihy městského soudnictví, vedené k pojištění právního řádu ve městě a soukromých práv jednotlivců:

- 1) Knihy zahájených soudů a soudu rychtářova – soudní knihy půhonů, nálezů, trhové a dlužní.
- 2) Knihy městské rady: radní manuály, knihy svědomí (*libri testimoniorum*), knihy výpovědí (*libri dictorum*), knihy apelací (*libri appellationum*), knihy měšťanských

⁴³ Tamtéž, s. 297. Srovnej ČAREK, Jiří. *Městské a jiné úřední knihy archivu hlavního města Prahy*. Praha 1956, s. 20–22.

⁴⁴ VOJTÍŠEK, Václav. O studiu městských knih českých. In: *Výbor rozprav a studií*. Praha 1953.

⁴⁵ J. Čarek, *Městské a jiné úřední knihy archivu hlavního města Prahy*, s. 29.

práv, knihy svatebních smluv, radní knihy trhové, knihy obligací, knihy kvitancí, knihy smluv, knihy testamentů a kšaftů (*libri testamentorum*), knihy inventářů (*libri inventariorum*) a knihy sirotčí.

Do poslední skupiny řadíme knihy jiných městských orgánů:

- 1) Úřady: úřad purkmistrovský, úřad městského rychtáře, úřad šestipanský, hospodářská správa, úřad desetipanský, úřad mostu pražského, úřad porybného, knihy tandlmarku, komise pro potravinářské trhy.
- 2) Záduší a špitály: knihy zádušní správy, knihy správy kostelů, statků a důchodů, patrimoniální knihy pro venkovské statky.
- 3) Práva delegovaná: konířské právo nad obchodem koní, poříční právo nad obchodem s dřevem.

Dochované knihy pražského židovského města tvoří v Archivu hlavního města Prahy ve Sbírce rukopisů samostatný konvolut svazků:

- 1) Knihy židovské bílé (*libri judeorum*) – Staré Město pražské je vedlo pro židy usedlé uvnitř městských hradeb. Obsahují zápisy záležitostí nesporných s převahou dlužní agendy.⁴⁶ Celkem se jedná o 93 rukopisů pokrývajících období let 1577–1857 a jeden rejstřík.⁴⁷
- 2) Knihy hospodářské – Knihy dekretů domestikální pokladny židovské 1838–1847⁴⁸, Parcelní protokol stabilního katastru⁴⁹, Pozemkový protokol stabilního katastru⁵⁰, Inventář veřejných budov.⁵¹
- 3) Knihy sporného i nesporného soudnictví – Knihy nálezů⁵², Abecední seznam majitelů domů⁵³, Knihy trhů⁵⁴, Domovní rola⁵⁵, Kniha lichtensteinských domů židovských⁵⁶,

⁴⁶ AHMP, Sbírka rukopisů, Knihy židovské bílé 1577–1857, sign. 2169–2284 a sign. 4821–4906.

⁴⁷ Tamtéž, Rejstřík ke knihám židovským 9–13, sign. 2998.

⁴⁸ Tamtéž, Knihy dekretů domestikální pokladny židovské 1838–1847, sign. 6063–6065.

⁴⁹ Tamtéž, Parcelní protokol stabilního katastru 1842 (sign. 7752) a 1842–1852 (sign. 6026).

⁵⁰ Tamtéž, Pozemkový protokol stabilního katastru 1842, sign. 7753.

⁵¹ Tamtéž, Inventář veřejných budov 1843, sign. 7448.

⁵² Tamtéž, Kniha nálezů 1718–1771, sign. 1164.

⁵³ Tamtéž, Abecední seznam majitelů domů 1844–1845, sign. 4918.

⁵⁴ Tamtéž, Kniha trhů 1763–1861, sign. 4907.

⁵⁵ Tamtéž, Domovní rola, sign. 242.

⁵⁶ Tamtéž, Kniha lichtensteinských domů židovských 1623–1686, sign. 177.

Knihy: kniha přípovědí⁵⁷, kniha obligací⁵⁸, kniha listin o dluzích židovských⁵⁹, seznam židovských nároků vůči křesťanům⁶⁰, kniha kvitancí⁶¹, kniha cesí⁶², knihy testamentů⁶³, kniha inventářů⁶⁴.

- 4) Knihy popisní – kniha neofytů⁶⁵, seznam židovských kramářů⁶⁶, seznamy zemřelých židů⁶⁷.

⁵⁷ Tamtéž, kniha přípovědí 1773–1784, sign. 4910.

⁵⁸ Tamtéž, kniha obligací 1773–1784, sign. 4911.

⁵⁹ Tamtéž, kniha listin o dluzích židovských 1626–1790, sign. 2972–2974 a 3006–3007.

⁶⁰ Tamtéž, seznam židovských nároků vůči křesťanům 1745, sign. 4800.

⁶¹ Tamtéž, kniha kvitancí 1773–1774, sign. 4909.

⁶² Tamtéž, kniha cesí 1774–1784, sign. 4908.

⁶³ Tamtéž, knihy testamentů 1681–1850, sign. 4816–4820 a sign. 4912.

⁶⁴ Tamtéž, kniha inventářů 1773–1783, sign. 1221.

⁶⁵ Tamtéž, kniha neofytů 1775–1779, sign. 2885.

⁶⁶ Tamtéž, seznam židovských kramářů 1794–1796, sign. 1716.

⁶⁷ Tamtéž, seznamy zemřelých židů 1790–1824, sign. 3003–3005.

4 Právo městské a právo dědické

Městské právo, jakožto soubor ustanovení týkající se jak celého města, tak i jednotlivých obyvatel, se v českém prostředí objevuje poprvé ve 12. století. Zmíněný komplex různých ustanovení se soustředil na otázky práva trestního, soukromého (zvláště majetkového), ale i vlastního práva procesního pro určení kompetencí městských orgánů. Od 13. století lze vysledovat dvě vývojové linie městského práva, které sice vznikaly mimo území českého království, avšak záhy k nám byly přineseny obchodníky přicházejícími ze zahraničí. V daném ohledu lze tedy rozlišit linii severoněmeckou (zvanou též magdeburská, souborem městských práv byl tzv. *Sachsenspiegel*), která se uplatnila např. v Litoměřicích, Chomutově, Lounech, Slaném, Malé Straně či Olomouci, a jihoněmeckou (neboli norimberskou, souborem městských práv byl tzv. *Schwabenspiegel*) uplatňovanou vedle Starého Města pražského také v Brně, případně Jihlavě.⁶⁸

Kodifikace městského práva probíhala dlouhým procesem, v rámci něhož čerpala z předpisů práva domácího, římského, kanonického i zemského. K nejstarším sbírkám městského práva se řadí brněnská právní kniha z doby vlády Karla IV. (vládl 1346–1378)⁶⁹ O dvě století později sepsal své pojednání vycházející z brněnské právní tradice o právech městských, jež vyšlo tiskem roku 1536, někdejší mistr pražské univerzity Briek z Licska Kouřimský a konečně roku 1579 předložil sbírku městských práv staroměstský kancléř Pavel Kristián z Koldína. K vypracování dotčeného zákoníku byla ustavena zvláštní komise, respektive několik komisí. Ačkoliv vlastní podíl právníka Koldína, s jehož postavou dnes celý soubor spojujeme především, na formulaci textu není znám, zdá se, že se na práci podílel výraznou měrou. Sněmovním výborem předložená *Práva městská království českého* vycházela zejména z práva tzv. brněnsko-jihlavského okruhu, avšak absorbovala i zvyklosti oblasti pražské. Koldínova kodifikace městských práv, stvrzená císařem Rudolfem II. (vládl 1576–1611) ještě téhož roku, byla nejprve využívána právě v prostoru pražského souměstí, od roku 1610 již, výnosem českého sněmu, citovaná norma platila na celém území Čech.⁷⁰

⁶⁸ Z. Hledíková – J. Janák – J. Dobeš, *Dějiny správy v Českých zemích od počátků státu po současnost*, s. 202–204. Srovnej KEJŘ, Jiří. *Vznik městského zřízení v českých zemích*. Praha 1998, s. 137.

⁶⁹ FLODR, Miroslav. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století I. Úvod a edice*. Brno 1990, s. 32.

⁷⁰ Z. Hledíková – J. Janák – J. Dobeš, *Dějiny správy v Českých zemích od počátků státu po současnost*, s. 222–223. Srovnej K. Malý, *Práva městská Království českého*, s. 27–29. MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha 1997, s. 89–92.

4.1 Koldínova kodifikace dědického práva

Od okamžiku, kterým právní řád umožnil jednotlivci disponovat soukromým vlastnictvím, vznikla potřeba nějakým způsobem regulovat a upravovat postavení nástupců a pozici původního vlastníka ve vztahu ke společnosti. Normy regulující právní vztahy zesnulého bývají tradičně označovány jako *ius hereditarium*. Základem dědického subjektivního práva, tedy způsobu, jímž bylo nakládáno s odkazovaným majetkem, bylo římské právo, které však bylo zároveň ovlivněno právem kanonickým. Koldínova *Práva městská* se zabývají problematikou dědického práva značně podrobně z různých úhlů pohledu, a to celkem v sedmi kapitolách: *XX. De testamentis et ultimis voluntatibus hominum* – O Kšaftích a o poslední vůli lidí z tohoto světa sešských; *XXI. De impetitione testamentorum* – O odpořích kšaftův; *XXII. De legatis et legatariis* – O věcech kšaftem odkázaných a o kšaftovnících; *XXIII. De fideicommissis hereditariis* – O věcech, kteréž se k důvěrnému svěření a k věrné ruce poroučejí; *XXIV. De successione ab intestato* – O nápadích bez kšaftu z tohoto světa sešských; *XXV. De hereditatibus et de praescriptionibus* – O dědictví a o pořádném i pokojném let městských vydržení a *XXVI. De communi dividuando seu de divisione hereditatum* – O podílech dědictví a statkův.⁷¹

„*Dědictví nic jiného není, nežli nápadní a posloupné vkročení do všeho práva aneb spravedlnosti, kteráž prve toho byla a tomu náležela, kdož jest z tohoto světa sešel.*“⁷² Tak Koldín definoval obecně dědění. Aby k němu došlo, byla nutná existence dědického titulu, tedy právního podkladu, tedy kšaftu nebo posledního pořízení. Samotný dědic přejímal jak vzešlá práva, tak i povinnosti stanovené závětí. Kodifikace dokonce závěti přesně definovala, a to následovně: „*Kšaft jest poslední vůle lidské spravedlivé uložení a nařízení. Aneb jest jistý konečný a jako poslední úmysl o tom, což by aneb jak by kdo chtěl co po smrti své míti, aby to tak a nejinák zachováno bylo a vůle jeho poslední k změnění aby nepřicházela, než v své celosti zůstala. A kšaft slove jako vysvědčení a pronešší mysli a oumyslu našeho.*“⁷³ Přičemž testátor musel být způsobilý k právnímu jednání: „*Kdož by koli kšaft dělati chtěl, má při rozumu zdravém a při paměti dobré býti. Neb blázni a lidé pošetilí, ani ti, ješto by paměť potratili, kšaftův činiti nemohou.*“⁷⁴ Stejně tak byly stanoveny náležitosti posledního pořízení, které bylo možné vlastnoručně sepsat, případně pověřit někoho jeho sepsáním v případě špatného zdravotního stavu: „... *umí-li aneb může-li pro nedostatek zdraví svého sám psáti,*

⁷¹ K. Malý, *Práva městská Království českého*, s. 151–199.

⁷² Tamtéž, s. 184.

⁷³ Tamtéž, s. 151.

⁷⁴ Tamtéž.

tehdy vůlí svou poslední bude moci vedlé své libosti sám sobě sepsati. Pakli by nechtěl aneb nemohl sám toho vykonati, tehdy ten a takový kšaft svůj může dáti na čemžkoli a komužkoli sobě sepsati, pečeti aneb sekrétem svým aneb někoho jiného, kohož by se v tom dožádal, jej zapečetiti aneb tak nezapečetěného zanechati,⁷⁵ nebo ústně prohlásit před přivolanými svědky: „Pakli by kšaftující kšaftu sepsaného neměl než toliko před těmi, jíchž by se po někom dožádal, aby k němu na kšaft přišli, oustně vůli by svou poslední oznamoval a jim, aby jí před právem po smrti jeho vysvědčili, poroučel, tehdy takový kšaft, kterýž oustním poručením a nařízením se vykonává, testamentum nuncupativum slouti bude, to jest kšaft a pořídění oustní. A to takové oustní pořídění, když by před právem pořádně vysvědčeno bylo, také za kšaft pořádný držáno bude.“⁷⁶ Důležitou a nedílnou součástí testamentárního procesu bylo vyhlášení, neboli publikování, závěti před městskou radou, před níž pověření svědci přísahali na její pravost. Od vyhlášení závěti (*publicatio testamenti*) pak běžela lhůta doby šesti týdnů, určených pro vznesení případného odporu proti obsahu testamentu: „Jestliže by pak kdo, jsa pod tím právem a přítomný, slyše o takovém kšaftu, v tom času šesti nedělí odporu mu nevložil, a nejsa přítomný, avšak maje jistou o tom kšaftu správu, jemu by také před tím právem a před konšely přísežnými na právu sedícími odporu nevložil, než času projíti dal, tehdy potomně kšaftu takovému odpírati ani ho naříkati moci nebude. Ale týž kšaft, nebude-li žádných jiných slušných překážek, vedlé práva k stvrzení přijde. Leč by ty a takové v to příčiny vkročily (kteréž nuzné a bezelstné slovou a kteréž lidi nepřítomné vymlouvají), že pro ně, nejsouce přítomní, práva svého zbaveni býti nemají a nemohou.“⁷⁷

Koldínova sbírka přinesla také některé náznaky o tzv. nepominutelných dědicích: „Každý měšťtín, poněvadž jest všeho statku svého pánem a mocným vladařem, může ten všicek statek svůj dáti aneb odkázati, komuž by se mu dobře vidělo, zdálo a líbilo, však nepomíjeje v tom dědicův svých, to jest dětí poslušných, kterýmž z povinnosti otcovské má vždy něco z statku svého podlé dobře líbezne vůle své udělati. A což by koliv z statku svého kterému dítěti svému tak za díl dědický zápisem kněh městských aneb kšaftem svým buď málo aneb mnoho vyměřil, jeden každý z dětí jeho, obojího pohlaví, povinen bude na tom přestati a mimo vůli otce svého nemá a nebude moci na více se potahovati.“⁷⁸ Testátorovi se rovněž nabízela právně legální cesta, jak některého z příbuzných vydědit. Ta však musela být řádně odůvodněna v městských knihách: „Pakli by který otec s své některé dítě neposlušné za příčinou slušnou, právní a spravedlivou (to jest pro velikou dítěte svého nevděčnost a proti

⁷⁵ Tamtéž, s. 152.

⁷⁶ Tamtéž, s. 153.

⁷⁷ Tamtéž, s. 158.

⁷⁸ Tamtéž, s. 174.

sobě přečinění) hned všeho svého statku chtěl zbaviti, tehdy v kšaftu svém anebo v zápisu kněh městských, polože příčinu aneb příčiny, pro kteréž ho statku svého zbavuje, může tomu takovému dítěti ovšem hned nic nedávati, tak aby jiné děti, příkladem jeho kárány jsouce, hleděly rodiče své v poctivosti míti a vůlí jích ve všem spravovati.“⁷⁹ Nedílnou a pravidelnou součástí jednotlivých testamentů byly zbožné odkazy, kterým je v Koldínově sbírce také věnováno příslušné ustanovení: „Záleží pak milosrdní skutkové téměř na tomto trém. Aneb aby odkázání takové bylo obráceno ku pomoci služebníkům církevním, kteříž by v čistotě slovem božím a svátostmi lidu božímu posluhovali. Aneb na školy obojího pohlaví, na vychování té mládeže, kteráž jest semeno rozplození a jako nějaké štípení církve i jedné každé obce, na jejich učení, aby potomně přijdouce k dospělému věku, užiteční a prospěšní své vlasti býti mohli. Aneb na lidi chudé, nuzné a v špitálech obecních obývající. Též na lidi potřebné, jako jsou řemeslníci chudí, dítek mnoho majíce, poctivě se chovající, však řemeslem svým nikterakž se uživiti nemohouce.“⁸⁰

4.2 Všeobecný občanský zákoník

Koldínova *Práva městská* představovala závaznou kodifikaci i pro následující staletí a byla zrušena až počátkem 19. století, kdy samostatné městské právo v praxi nahradil Všeobecný občanský zákoník (*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten deutschen Erbländer der Oesterrichischen Monarchie*) vyhlášený císařským patentem Františka I. (vládl 1792–1806) č. 946 ze dne 1. června 1811.⁸¹ Ustanovení vztahující se k právu dědické podrobně ukotvovalo hned několik hlav nového legislativního zřízení. Přesto po jeho zavedení roku 1812 však dědické právo nedoznalo mnoha změn, neboť nově schválený zákoník v této agendě čerpal právě z Koldínovy kodifikace a zdrojem i inspirací mu bylo městské právo obecně.⁸²

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ Tamtéž, s. 177.

⁸¹ ZEILLER, Fridrich Alois (ed.). *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten deutschen Erbländer der Oesterrichischen Monarchie*. Wien 1811.

⁸² KADLECOVÁ, Marta – SCHELLE, Karel – VESELÁ, Reneta – VLČEK, Eduard. *Vývoj českého soukromého práva*. Praha 2004, s. 85. VANĚČEK, Václav. *Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945*. Praha 1978, s. 287.

5 Židovské knihy testamentů 1773–1850

Studované knihy testamentů pražských židů, které představují základní pramennou materii předkládané diplomové práce, jsou v péči Archivu hlavního města Prahy, a to ve fondu *Sbírky rukopisů*, přičemž zmíněný archivní soubor obsahuje ucelenou řadu těchto knih datovanou léty 1681–1850. V návaznosti na předcházející práci se následující text soustředí na třetí, čtvrtou a pátou knihu, tedy na záznamy let 1773–1850. Upozornit na tomto místě musíme také na skutečnost, že součástí zmíněného archivního souboru je testamentární kniha pro léta 1773–1784⁸³ vedená hebrejsky, či kniha inventářů vedená pro léta 1773–1783.⁸⁴

5.1 Základní charakteristika rukopisů formální a jazyková

Všechny tři knihy jsou v relativně dobrém fyzickém stavu – poškození se týká zejména poničených vazeb, vlastní folia nicméně zůstávají nepoškozená a text je poměrně dobře čitelný. První kniha⁸⁵ z let 1773–1791 o rozměrech 36x24 cm a metrāži 0,09 bm obsahuje 397 folií – úvodních 24 vyhrazených rejstříku následuje 307 folií popsaných záznamy a 66 prázdných. Kniha druhá,⁸⁶ zahrnující zápisy z let 1791–1849, je obdobných rozměrů, 38x25 cm a metrāži rovněž 0,09 bm. Obsahuje 385 folií, plně popsaných, a 45 folií rejstříku vedeného za textem. Poslední z řady knih testamentů⁸⁷ je nepatrně větší, 41x28 cm o 0,10 bm. Tvoří ji celkem 467 folií – 232 popsaných záznamy let 1827–1850, 191 nepopsaných a 44 folií rejstříku. Názvy jednotlivých rukopisů jsou uvedeny na hřbetech knih, latinským termínem *Liber testamentorum*, respektive *Liber testamentorum Judaeorum*, připojen je rovněž název místní čtvrti, v tomto případě německy, tedy *Josefstadt*. Pořadí jednotlivých rukopisů je na hřbetech rovněž rozlišeno, a to římskými číslicemi III., IIII. a V. Nápisy na hřbetu druhé a třetí ze zkoumaných knih již nejsou dobře čitelné.

⁸³ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1773–1784, sign. 4912.

⁸⁴ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha inventářů 1773–1783, sign. 1221.

⁸⁵ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1773–1791, sign. 4818.

⁸⁶ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1791–1849, sign. 4819

⁸⁷ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1827–1850, sign. 4820.

5.1.1 Jazyk

Drtivá většina vlastních záznamů je vedena německy, nicméně jednotliví písaři využívali rovněž jazyků latinského a českého. Latinou byly zapisovány zejména údaje o publikování, případně schválení jednotlivých pořízeních v radě Starého Města pražského, stejně jako některé další přípisky (např. o zaplacení stanovené taxy za zaknihování, odkazy na záznamy v jiných evidencích, např. *Libri Judeorum*, tedy tzv. bílých knihách židovských, případně reference na příslušné folio podacího protokolu apod.). Využití češtiny v podstatě koresponduje se situací starších rukopisů – zpravidla jí byly vedeny nadpisy, případně incipity uvozující samotný text a paleograficky jej tak odlišovaly od předchozích či jiných záznamů. Narozdíl od prvních dvou z dochovaných knih testamentů lze však naznačenou tendenci sledovat pouze pro prvních 38 zápisů rukopisu číslo III. Zbývající záznamy, s výjimkou tří testamentů uvozených titulkem v německém jazyce, již nadpisy nedisponují, a to ani v drtivé většině zápisů ve IV. a V. rukopisu. V knize z let 1791–1849 se nadpisy (vždy německé) objevují jen sporadicky (celkem v 11 případech), obdobná situace převládá také v knize z let 1827–1850 (celkem ve 26 případech). Některé ze zbývajících zápisů jsou pak alespoň graficky odděleny vyčleněním první věty záznamu. Zdobněji je zapsán první řádek testamentu Scholema Samuela Goldschmieda: „*Ich Endes Unterschriebener Scho...*“⁸⁸ Je patrné, že se opravdu jedná pouze o první řádek, ani ne o celou větu, stejným písmem není dokončeno ani jméno testátora. Často bývá testament uvozen invokací, která může v některých případech nadpis svou zdobností nahrazovat, což je možné sledovat např. u závěti Treindl Sary Baschové: „*Im Namen des allmächtigen Gottes der Himmel und Erde und alles darinnen enthaltene erschaffen.*“⁸⁹ Nebo zcela podobně na úvod testamentu Judith Ascherové: „*Im Namen des allmächtigen Gottes der Himmel und Erde und alles darinn befindliche erschaffen hat.*“⁹⁰ Další velká část záznamů má v nadpisu pouze jedno či několik slov, jako např. *Testament, Mein Letzter Wille* nebo *Löbl. Magistrat!*

Rovněž využití latiny se v řadě případů omezuje na připomenuté přípisy a některé záznamy o oznámení a schválení daného pořízeních v radě magistrátu jsou tak, obdobně jako zbylý text, psány německy. S absencí českých nadpisů pak z rukopisů mizí čeština.

⁸⁸ AHMP, Sběrka rukopisů, Kniha testamentů 1773–1791, sign. 4818, fol. 260r.

⁸⁹ AHMP, Sběrka rukopisů, Kniha testamentů 1791–1849, sign. 4819, fol. 114r.

⁹⁰ Tamtéž, fol. 206v.

5.1.2 Písmo

Preferovaný typ písma zápisů knih testamentů konce 18. a první poloviny 19. století přímo koresponduje s dominancí německého jazyka. Všechny zápisy jsou provedeny německou novogotickou kurzivou – kurentem. Rozebírané ukázky spadají do druhého období (1775–1848) vývoje novogotického písma v Čechách. Právě tehdy získalo německé novogotické písmo plnou dominanci, kterou zapříčinily zejména reformy v oblasti školství a celková politická situace v monarchii.⁹¹ Ač do rozsahu tvoří marginální část, přesto se v knihách pravidelně objevuje i písmo humanistické. To se objevuje především v pasážích psaných latinským jazykem, tedy datacích a oznámeních o publikování či potvrzení zápisu radou Starého Města pražského. Není snad ani potřeba dodávat, či dále specifikovat, že písmařských rukou se v knihách vystřídal nepočítaně. Většinu z nich navíc známe i jménem. Knihy testamentů tak představují bezesporu zajímavý vzorek pro případnou paleografickou studii k vývoji německého novogotického písma v kancelářském prostředí.

5.1.3 Rejstříky

Součástí všech tří rukopisů je index. V knize testamentů z let 1773–1791 se rejstřík nachází na začátku rukopisu na 24 foliích. Převážná část zápisů je vedena v českém jazyce, což odpovídá skutečnosti, že většina záznamů v knize má české nadpisy. Zápisy do rejstříku vyhotovoval vždy konkrétní písmař, který zapsal do knihy i samotný testament, u každého písmene tedy přibývaly v chronologickém pořadí. Při porovnání s počtem dochovaných dokumentů lze konstatovat, že tento rejstřík je úplný.

Dva další rejstříky z knih testamentů z let 1791–1849 (45 folií) a 1827–1850 (44 folií) jsou naproti tomu umístěny na konci rukopisu. Oba dva již nedosahují stejné pečlivosti a úplnosti jako výše uvedený rejstřík starší knihy testamentů. Podstatný rozdíl lze spatřit rovněž ve využití jazyka – oba indexy jsou již vedeny plně německy.

⁹¹ HLAVÁČEK, Ivan – KAŠPAR, Jaroslav – NOVÝ, Rostislav. *Vademecum pomocných věd historických*. 3. vydání. Jinočany 2002, s. 97.

5.2 Typologie zápisů

Již v bakalářské práci bylo upozorněno na skutečnost, že knihy židovských testamentů „*nejsou jednotlivým sledem po sobě následujících formálně identických záznamů.*“⁹² Obdobný trend lze sledovat i v rukopisech, které se staly předmětem dalšího zkoumání, přičemž dochované záznamy je možné rozdělit do následujících kategorií: testamenty (kšafy), inventáře, kodicily a obšírněji pojmuté skupiny ostatních zápisů, kterými jsou dědické či svatební smlouvy a okrajově postoupení nebo vyrovnání.

Na základě rozboru výše popsaných knih se mi podařilo rozeznat celkem 63 záznamů v první knize, 146 ve druhé a 107 záznamů v knize třetí. Ze sledování četnosti jednotlivých typů zápisů vyvstává, že nejpočetnější skupinu tvoří testamenty samotné, kterých se v rukopisech dochovalo celkem 265. Poslední pořízení dále následují inventáře o celkovém počtu 11 zápisů a kodicily, kterých rukopisy zachycují celkem 22. Kategorii ostatních pak reprezentuje 18 různých záznamů. Rovněž lze konstatovat, že všechny navržené skupiny jsou obsaženy pouze v knize testamentů pražských židů z let 1773–1791, v posledních dvou rukopisech zcela chybí pozůstalostní inventáře.

5.2.1 Testament

Forma a struktura testamentu nedoznala oproti staršímu období výraznějších změn. Nejdůležitější prvky kšaftu jako diplomatické kategorie jsou obsaženy ve většině zápisů. Jedná se zejména o právní způsobilost testátora, důvody, které ho vedly k sepsání posledního pořízení, výčet majetkových a nemajetkových odkazů, datum sepsání, jména přítomných svědků a vlastnoruční podpis. Snad okrajově lze zmínit trend u testamentů mladšího data. U nich se častěji vyskytuje invokace („*Ve jménu všemohoucího stvořitele*“ a jiné další formy), zřejmě tedy pod vlivem křesťanských kšaftů.

5.2.2 Pozůstalostní inventář

Inventáře pozůstalého majetku se objevují v 11 případech v knize testamentů z let 1773–1791. Sepisování majetku prováděli obvykle dva jmenovaní komisaři z řad členů rady Starého Města pražského za přítomnosti zástupců židovských starších, případně i pozůstalých příbuzných: „*Anno 1777 den 23. May ist in gegenwarth deren Wohl Edl Gestrengen Herrn*

⁹² T. Krákora, *Židovské knihy testamentů od konce 17. do poloviny 18. století*, s. 37.

*benannt. des (tit.) Herrn Johann Stiepanowsky, dann des (tit.) Herrn Iwan Hoffmann beedes Raths Verwandten der König. Alten Haupt Stadt Prag, als hierzu von einem Löbl. Magistrat denominirten H. Commissarien das, nachdem abgelebten Marcus Bondi Prager Juden, hinterbliebene Vermögen gericht. Inventirt, beschreiben und wie folget, detaxiret worden.*⁹³

O aktu byl sepsán protokol s přesným výčtem a oceněním nalezeného majetku, blíže tříděným podle druhu. Správnost celého procesu pak schválila na svém zasedání rada Starého Města pražského.

5.2.3 Kodiciel

V celkovém počtu 316 různých pořízeních v analyzovaných rukopisech se podařilo identifikovat 22 kodicielů (*codicill*). Tímto termínem bývá označován dovětek či dodatek k testamentu, případně jeho oprava nebo změna. Ve vztahu k formě a struktuře platila u kodicilu obdobná pravidla jako u samotného testamentu. Testátor se musel identifikovat, určit, že se jedná o dodatek k již platnému a existujícímu kšaftu, a za přítomnosti přísežných svědků jej sepsat, případně jim ho sdělit ústně. Dotyční s ním pak nakládali stejně jako s testamentem, musel tudíž projít stejným schvalovacím procesem u rady Starého Města pražského, následně pražským magistrátem.

5.2.4 Ostatní typy zápisů

K dalším, sporadičtěji se vyskytujícím, zápisům patří dědické smlouvy (*Erbvertrag*). Ty mezi sebou uzavírali výhradně manžel s manželkou. Ve smlouvách tohoto typu určovali, jak bude nakládáno s majetkem v případě úmrtí jednoho z páru, případně se rovněž mohlo jednat o jednostranný akt manžela ve prospěch manželky. Důležité ovšem bylo, že smlouvu uzavíraly obě strany, musely s podmínkami souhlasit a připojit vlastnoruční podpisy. Vše se odehrávalo za přítomnosti minimálního počtu dvou svědků.

Záležitosti spíše výjimečného charakteru představují zápisy svatebních smluv (*Ehekontrakt*), které uzavírali snoubenci v zastoupení svých rodičů před svatbou, aby zajistili a ošetřili majetko-právní vztahy po uzavření sňatku.

Zbýlé dva případy, totiž postoupení (*Cession*) a vyrovnání (*Vergleich*), se oba v celé řadě zápisů dochovaly pouze jednou. Odrážejí specifický způsob vyřešení pozůstalostního řízení, avšak dodržují stejná pravidla a formu jako testamenty.

⁹³ AHMP, Sběrka rukopisů, Kniha testamentů 1773–1791, sign. 4818, fol. 91r.

5.3 Kniha testamentů 1773–1791

Rukopis uložený pod signaturou 4818 obsahuje celkem 63 zápisů, z toho 49 testamentů, 11 inventářů, 1 kodícil, 1 postoupení a 1 vyrovnání. Procentuální zastoupení jednotlivých typů záznamů zobrazuje následující tabulka:

Kniha testamentů 1773–1791		
Záznamy celkem	63	100%
Testament	49	78%
Inventář	11	17%
Kodícil	1	2%
Ostatní	2	3%

Tab. č. 2. Poměr dochovaných typů zápisů v Knize testamentů 1773–1791

Mezi testátory převažovali muži, svá poslední pořízení jich zanechalo celkem 38 (78%), oproti 11 ženám (22%). K nejčastější zastoupeným mužským jménům patřil Abraham, Simon, Isaac, Salomon, ke jménům ženských pak Güttel nebo Pesele. Jméno a pohlaví testátora známe u všech kšaftů, naproti tomu povolání stojí poněkud v pozadí a je uvedeno spíše náhodně jen u některých zůstavitelů. Za všechny jmenujme např. Pesele Buntzel – vdova po zlatníkovi, Abraham Modl Rieß – správce židovského špitálu, Samuel Soreb – klenotník, Samuel Tausek – kožešník, Herschl Michl Jeüteles – židovský apatykář, Moyses Janowitz – šenkýř vína.

Až do 80. let 18. století testátoři odkazovaly na původní „židovský“ originál kšaftu, poslední takový zápis (testátor Nafftale Joachim Brandeis), je datován k 30. červnu 1784. Následně však tyto zmínky úplně mizí a v dalších dvou knihách je již nenajdeme.

Stabilní funkci dvou přísazných svědků zastávali zaměstnanci pražské židovské obce – písař (*geschwohrner Schreiber*) a školník (*geschwohrner Schuehklepper*). Rovněž v tomto směru můžeme od 80. let 18. století pozorovat změnu – svědci jsou nadále označováni jednoduše jen jako *Zeuge*.

5.4 Kniha testamentů 1791–1849

Ve srovnání s předchozí knihou přináší rukopis uložený pod signaturou 4819 více než dvojnásobný počet zápisů, což může souviset zejména s faktem, že pokrývá delší časový horizont, ačkoliv datace knihy je poněkud zavádějící – ke kontinuálním zápisům končícím rokem 1827 je navíc připojen jeden testament Jacoba Utitze z července 1849. Drtivou převahu nad ostatními typy pořízení zastávají testamenty o celkovém počtu 128 kusů. K nim se připojuje ještě 9 kodicilů, 5 dědických smluv, 3 smlouvy svatební a 1 darovací list:

Kniha testamentů 1791–1849		
Záznamy celkem	146	100%
Testament	128	88%
Inventář	0	0%
Kodicil	9	6%
Ostatní	9	6%

Tab. č. 3. Poměr typů zápisů v Knize testamentů 1791–1849

Poměr mezi kšaftujícími muži a kšaftujícími ženami se nepatrně snížil, ze 128 závětí mužům připadá 88 zápisů (69 %), ženám pak 40 (31 %). Vzhledem k širšímu vzorku zaznamenaných osob se nám otevírá celá škála mužských a ženských židovských jmen, z nichž však žádné výrazně nepřevládá.

Některé zajímavé změny doznala především formální stránka jednotlivých záznamů, na jejichž začátku bývá vždy, po straně folia, uvedeno datum zanesení podané žádosti o schválení testamentu (či jiného typu písemnosti) do exhibitního protokolu, a to i s číslem jednacím. S ohledem na spojení čtyř měst pražských pod společný magistrát, zápisy do knih nadále nepovolovala rada Starého Města pražského, ale rada magistrátu. Svědky testamentárního aktu se stále častěji stávaly osoby nepocházející z židovské komunity, např. notáři, doktoři, případně jiní vysoce postavení úředníci, což zároveň nastoluje otázku, zda více váženějších svědků, které si testátor dokázal obstarat, mohlo lépe zaručit klidný průběh pozůstalostního řízení. Unikátním dokladem dochovaným v této knize testamentů je jmenný

seznam 104 svazků hebrejských knih z pozůstalosti po Salomonu Rosenbergu.⁹⁴

5.5 Kniha testamentů 1827–1850

Poslední kniha testamentů pražských židů, evidovaná pod signaturou 4820, čítá celkem 107 záznamů, přičemž opět, počtem 88 zápisů, převažují testamenty. Mimo ně dále identifikujeme 12 kodícilů, 5 dědických smluv a 2 smlouvy svatební:

Kniha testamentů 1827–1850		
Záznamy celkem	107	100%
Testament	88	82%
Inventář	0	0%
Kodicil	12	11%
Ostatní	7	7%

Tab. č. 4. Poměr typů zápisů v Knize testamentů 1827–1850

Procentuální rozdíl v počtu mužských (56 zápisů – 64%) a ženských (32 zápisů – 36%) testamentů se oproti předchozí knize změnil jen nepatrně. Přestože kniha sahá až do poloviny 19. století nezjišťujeme žádné razantnější změny v dochovaných osobních jménech. Jednotlivě se mohou objevit některá nová, předtím nezjištěná (Alexander či Josephine), celkově však převažují stále ta tradičnější.

Jako jediná kniha ze zkoumané řady má tato na prvním nečíslovaném foliu nadpis: „*Stadt Buch der kais. Königl. Hauptstadt Prag betitelt Liber Testamentorum Judaeorum V.*“⁹⁵ a rozhodnutí o založení: „*Welches den 14. Juny 1824 von der Ingrassatur verleget, und von einem Löblichen Magistrat der k.k. Hauptstadt Prag am 30. Juny a.d. in voller Rathssitzung bestätigt, und authentisirt werden ist, laut der eingehändigen Unterschriften.*“⁹⁶ Podobně se na posledním foliu objevuje datum stvrzující uzavření knihy: „*Geschlossen am 30. Juny*

⁹⁴ AHMP, Sběrka rukopisů, Kniha testamentů 1791–1849, sign. 4819, fol. 274v.–275v.

⁹⁵ AHMP, Sběrka rukopisů, Kniha testamentů 1827–1850, sign. 4820, fol. 0.

⁹⁶ Tamtéž.

1850.⁹⁷

Rozmanité složení svědečné řady, trend z předchozího období, pokračuje i nadále. K nejzajímavějším příkladům dokumentujícím tuto tendenci bezesporu patří poslední pořízení Rachel Wiener z 1. března 1829, jež dosvědčili: „*Johann Tomaschek, Compositeur bey den H. Georg Graffen von Buquoy als erbetener Zeuge; Johann Schmidt, Lehrer der englischen Sprache als erb. Zeuge.*“⁹⁸

Politické a správní změny po revolučním roce 1848 se odrazily i na stránkách testamentárních knih. Poslední tři dochované testamentsy byly zveřejněny na zasedání pražského civilního soudu, který je taktéž následně potvrdil a nechal zapsat.

⁹⁷ AHMP, Sběrka rukopisů, Kniha testamentů 1827–1850, sign. 4820, fol. 232.

⁹⁸ Tamtéž, fol. 25r.

6 Rozbor vybraných zápisů z knih testamentů 1773–1850

Pro účely rozboru vybraných záznamů jsem z každého rukopisu z let 1773–1850 vybral jeden „reprezentativní vzorek“, přičemž základním kritériem výběru se stalo zaknihování vícero typů zápisů vztahujících se k jednomu určitému testátorovi. V první sledované knize (1773–1791) tak byl vybrán testament Abrahama Offnera, k němuž se, jako k jedinému, dochoval rovněž inventář. Ve druhém rukopisu (1791–1849) jsem pro účely analýzy zvolil poslední pořízení Philippa Eidlitze, k jehož postavě se v knize dochovala nejen závěť, ale také darovací list a kodícil. Ze třetího rukopisu (1827–1850) byl hlubšímu rozboru podroben hned první testament Löwiho Gisternitze, k němuž se vztahuje také dědická smlouva uzavřená mezi dotyčným a jeho manželkou Ewou Gisternitz.

6.1 Poslední vůle Abrahama Offnera

Abraham Offner dle židovských fasí z let 1748–1749 žil v Praze v Maiselově ulici (*Meißel Gassen*), měl syna Ephroima a dceru Saldele, oba svobodné, v dané chvíli neměl manželku a živil se obchodem s hedvábím.⁹⁹ Ve svém testamentu Abraham uvádí jako svou ženu Rösel, která ještě dle soupisu pražských židů z roku 1792 žila v domě č. XCVII a pokačovala v manželově povolání.¹⁰⁰

6.1.1 Testament

Poslední pořízení Abrahama Offnera je v knize testamentů z let 1773–1791 devátým záznamem a nachází se na čtyřech foliích č. 78–81.¹⁰¹ První folium je uvozeno českým nadpisem: „*Abraham Offnerowsky Kssaftt*“¹⁰², pod nímž závěť začíná obvyklým konstatováním dvou přísežných svědků, kteří jeho závěť přinesli ke zveřejnění do kanceláře Starého Města pražského: „*Anno 1775 den 26. Monaths Tag Octobris haben in der unteren Raths Cantzley der König. Alten Stadt Prag den herkommen nach Samuel Kallmann Bondi*

⁹⁹ PETRUSOVÁ, Lucie B. (ed.). *Fase pražských židovských rodin z let 1748–1749 (1751). Edice pramene k návratu z tereziánského vypovězení*. Praha 2012, s. 68.

¹⁰⁰ EBELOVÁ, Ivana (ed.). *Soupis židovských rodin v Čechách VI/1 (Praha 1792; Praha 1794)*. Praha 2006, s. 46.

¹⁰¹ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1773–1791, sign. č. 4818, fol. 78–81.

¹⁰² Tamtéž, fol. 78r.

geschwohrner Schreiber, und Salomon Tantelsl geschwohrner Schuell Klepper beede der Prager Judenschaft bey Ihnen ob sich habenden Eychs Pflichten folgendes ausgesaget...“¹⁰³

Přísežní svědci, v tomto případě písař a školník, přísahají na pravost originálního sepsání, zřejmě sepsaného v hebrejském jazyce, a zajišťují pro úředníky kanceláře jeho překlad: „*Das Jüdische original Testament so der Abraham Offner gewester Prager Jüid in Prag den 25. Novembris 1774 testiret, lauthet also:*“¹⁰⁴ Následuje pak již text samotného posledního pořízení, který nejprve shrnuje zdravotní stav testátora a jeho právní způsobilost, zřetelný úmysl sepsat závěť spočívající v přivolání svědků a jejich pověření a samozřejmě také důvody, které vedly k jejímu sepsání. V případě Abrahama Offnera se jednalo zejména o zamezení sporů, které by eventuálně mohly vzniknout po jeho smrti: „*Wir Endes gefertigte Zeügen seynd beruffen worden zum Abraham Offner, welchen wir bettlägerig und kranck, jedoch aber mit lauthern und gutten Sinnen befunden, derselbe zu uns gesaget, ich habe zu diesen Ende um Euch geschücket, nachdeme einer jeden gesunden Persohn der Tag seines letzten Hintritts beständig sorgfältig zu seyn gehöret, geschweigen einen Menschen meines gleichens, der Gottlob zu seinen Alter gerrichtet, Specialiter daß dermahlen bettlägerig worden bin, mir desto mehrer oblieget, zu befehlen, wienach zu gutten meiner Seele zu verhalten seyn solle, auch nach meinen Hintritt alle möglich entstehen mögende Zwischtigkeithen zwischen meinen Verheüratheten Söhnen, und Töchtern zu verweychen, wie nicht münder wie wegen Abfertigung meines Eheweibs Rösel ihrer morgengaabs Förderung zu verhalten, da besonders meinen Sohn Menachem Zwy, und meiner Tochter Schewa Chaye, daß ihnen keine Verkürzung geschehen solle, zu versorgen, folgsamb mein Verlangen an Euch gefertigte Zeügen folgende puncten, so ich hiermit testire Ihr Schriftlich aussetzen sollet, welche mein wohl überlegte Resolution seyndt, auch daß alßo und nicht anderst geschehen solle.*“¹⁰⁵

První z ustanovení se týká nejbližších okamžiků po smrti, přičemž si Abraham přál, aby se za něj modlilo 10 učenců: „*Wenn der allmächtige Gott auf mich befehlen möchte, gleich nach Ausgang meiner Seele 10 gelehrte Persohnen das Gebeth Mischnayes bies nach der Begräbnus studiren, so dann einen jeden 1 fl. gegeben.*“¹⁰⁶ Při pohřbu jeho těla mělo být rozdáno mezi chudý lid 248 krát 18 krejcarů, což odkazuje na číselnou hodnotu jeho jména (Abraham má v hebrejském jazyce číselnou hodnotu 248): „*Bey der Begräbnus zwey hunderth und acht und viertzigmahl 18 kr. welche in der Zahl meines Nahmens Abraham*

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1773–1791, sign. č. 4818, fol. 78r.

¹⁰⁵ Tamtéž, fol. 78r–78v.

¹⁰⁶ Tamtéž, fol. 78v.

*betragen, armen Leuthen vertheillet.*¹⁰⁷ V domě zemřelého následně mělo 10 učenců po dobu jednoho roku studovat, a to za týdenní odměnu 45 krejcarů. Jeho syn měl pak odříkávat kadiš: *„In meiner Behausung von Tag meines Hintritts ein ganzes Jahr 10 gelehrte studiren, und meinen Sohn das Gebeth Kadesch nachsagen, welchen jeden allwochentlich 45 kr. gegeben.*¹⁰⁸ Dalším pokyn testamentu ustanovil, aby na Abrahamově místě ve Velkodvorské synagoze po celý rok od jeho úmrtí hořel olej ve všedních dnech, o šabatou vosková svíce. Náklady měly být zaplacený z pozůstalého jmění, pročez tedy představovaly pro dědice passiva: *„Auf meiner Schuehlstelle in der so genanten großen Hoffschuehle von Tag meines Hintritts ein gantzes Jahr an denen werck Tügen Baumoehl, und an Schabes ein wax Licht gebrennet, und von meiner Verlassenschaft bezahlet.*¹⁰⁹

Předměty a oblečení náboženského charakteru, patřící k Velkodvorské synagoze, měly zůstat v úschově u pozůstalé vdovy, a to po dobu, kdy setrvá ve vdovském stavu, případně u mužských potomků: *„Mein Zehen Geboth sambt dessen Bekleydung und anderen hierzugehörigen Ziehrungen, dann mein Schuehl Vorhang ich zu Gott verloben, und daß dieselbe zu bemelter großen Hoffschuehle gehörig, und zwar dergestalten und mit dieser Condition, daß dieselbe entweder in so lang mein Weib in wittiblichen Standt verbleiben wird, oder aber bey meinen männlichen Erben in der Verwahrnus bleiben.*¹¹⁰

Značnou sumu 4 000 zlatých, z níž mělo být pravidelně vypomáháno chudým a studujícím, odkázal zůstavitel jako věčnou nadaci židovským starším: *„Ist mein Befehl und Verlangen, daß nach meinen Hintritt von meiner Verlassenschaft ein qvantum von 4000 fl. in baaren Geld als eine ewige Foundation denen Juden Eltisten gegen einer von Ihnen gefertigten Recognition zu gutten der gemeinde gegen Bezahlung deren Landes üblichen Interessen behändiget, und gegeben, gestalten daß die hier von abfallenden Interessen alle Viertel Jahr durch zwey ober Juristen, welche die Eltiste erwählen werden, meinen armen Befreündten und gelehrten vertheillet, und denen zwey ober Juristen wegen ihrer Bemühung jeden von sothanen Interessen jährlich 18 fl. bezahlet.*¹¹¹

Pozůstalá vdova obdržela z pozůstalosti nejen sňatkem přislíbenou částku (tzv. *Morgengaab*), ale mohla pokračovat, a to opět po dobu vdovského stavu, v manželově obchodě na tandlmarku: *„Meinen Eheweib Rösel von meiner Verlassenschaft lauth ihr in Handen habenden vermehrten Morgengaabsstaar gegeben, auch in so lang dieselbe in meiner Handlung verbleiben wolte, in mein Gewölb in Tandelmarck, so lang selbe in wittiblichen*

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1773–1791, fol. 78v.

¹¹⁰ Tamtéž, fol. 78v–79r.

¹¹¹ Tamtéž, fol. 79r.

Stande verbleibet, die Nahrung ohne einiger Verzünßung zu führen befuegt.“¹¹² Pozůstalý majetek, po odečtení částky slíbené vdově a vyrovnání všech zbylých dluhů, měl být rozdělen stejným dílem mezi sezdané i svobodné děti: „*Nach Abfertigung allobigen, was ich zu gutten meiner Seelen verschrieben, und nach Abtilgung meines Eheweibs wegen ihrer Morgengaabs Forderung, dann nach Abzahlung aller meinen Christ- und Jüdischen Passivschulden jeder und jeden von meinen unverheüratheten Kindern (ehebe vor meine Verlassenschaft vertheillet werden möchte) selbtes qvantum was einer von meinen Verheüratheten Kindern zum Heürath Guth dann Ausstaffirung und Schünckung auch gekostet haben, gegeben werden, und dennoch soll nicht gemündert werden ihren Cräftten in puncto ihren Erbtheil von mir, wenigstens aber jeden und jeder von denen unverheüratheten Kindern vor allen ein qvantum von 4000 fl. gegeben werden.*“¹¹³

Dcery Salda a Esterl získaly z pozůstalého majetku jen přesně vymezené podíly, které jim byly pravidelně vypláceny: „*Was den halb männlichen Staar von meiner Tochter Salda betreffet, das in sothanen Staar ausgemessenen qvantum in Händen meiner männlichen Erben verbleiben die hier von abfallende Interessen aber meiner Tochter Salda jährlich bezahlet, und zur Zeith daß einer oder die andere von ihren Kindern zur Heürath Schreithen möchten, die männliche Erben a proportione zum Behueff des Heürathguths und andere Unkosten von sothanen Capital haraus zu zahlen schuldig. Meiner Tochter Esterl von meinen allen bewöglichen Guth gegen Ausfolgung des in Handen habenden halb männlichen Staars die Halbscheid von einen männlichen Theil gegeben, wo in Specie ich übervorthelt worden bin, daß meine Tochter Esterl und ihr Ehemann durch sechs Jahr lang wochentlich 9 fl. geben habe, daher dieselbe keine gerechtigkeith Vermög ihren in Handen habenden halb männlichen Staar auser dieselben von allen fahrenden Guth die Halbscheid von einen männlichen Theil zu geniessen haben, und ehebe vor meine Töchter Salda und Esterl das Geldt empfangen werden.*“¹¹⁴

Veškerý ostatní majetek (zlato, stříbro, cennosti, požitky, nemovitosti či pohledávky) odkázal Abraham Offner svým dvěma synům Effroyemu a Menachemu Zwyy, kteří se dle závěti staly jeho univerzálními dědici: „*...und alle Grundstücke, dann Genues Gerechtigkeith und Stellen meinen männlichen Erben behörig abzutretten schuldig seyn sollen, was aber mein übriges Vermögen bestehet, es seye Silber, Goldt, Baarschaftten, Waaren, Activschulden, Grundstücke, Genuesgerechtigkeithen, Stellen, es mag nun bestehen, und was es immer seyn möge, thue ich meinen Sohn Effroyem, und meinen Sohn Menachem Zwyy als universal Erben*

¹¹² Tamtéž, fol. 79r–79v.

¹¹³ AHMP, Sběrka rukopisů, Kniha testamentů 1773–1791, fol. 79v.

¹¹⁴ Tamtéž, fol. 79v–80r.

*einsetzen*¹¹⁵

Poslední majetkový odkaz Abrahamova testamentu se dotkl dřevěné uzamčené bedny se stříbrným nádobím patřící jeho manželce Rösel: „*Anbey bekenne ich vor Euch gefertigten Zeügen daß in meiner Cammer, wo ich liegen thue ein verschlossenes Küstel mit Silber Geschier stehet, welches meinen Eheweib zugehörig ist, wo von mein Eheweib den Schlüssel in Handen hat, wie nicht münder in Ihrer Niederlaag die befindliche Waaren, Bänder, und andere Waaren, welche zu meiner Handlung nicht gehörig, und dieselbe auch hier von den Schlüssel hat, eben meinen Eheweib alleinig zugehören...*“¹¹⁶

Po vlastních testamentárních ustanoveních následuje závěrečná část závěti, která je svým způsobem formální, ale o to více důležitá, neboť jde o stvrzení právní platnosti pořízení. Abraham Offner jím žádal všechny křesťanské i židovské úřady o zachování platnosti testamentu a vykonání všech popsaných odkazů. To stvrdil svým podpisem a dosvědčením přítomných svědků: „*Schlüßlichen bitte alle Christ- und Jüdische Instanzen über dieses Testament veste Handt zu halten, daß alßo und nicht anderst geschehen möge, Urkunt dessen habe mich Eigenhändig unterschrieben, und die zwey geschwohrene Zeügen zur Unterfertigung jedoch ihnen ohne Praejudiz allen Fleisses erbethen, auch habe ich ein Mantelgrieff und Handstreich Vermög Rabiners Ordnung zu Bestättig und Bekräftigung allen, wie oben gedacht, gethann.*“¹¹⁷ Svou závěrečnou formuli pak připojili písař Nachem Weisels a školník Abraham Schloma Tantels: „*Vor uns gefertigten Zeügen hat sich der obgedachte Abraham Offner unter obstehenden Testament eigenhändig unterschrieben auch ein Mantelgrieff, und Handstreich zu Bestättig und Bekräftigung allobigen gethan, Urkunt dessen haben wir uns unterschrieben*“¹¹⁸

Testament uzavírají konstatování o zveřejnění mezi židovskými staršími za přítomnosti pozůstalých dědiců: „*Respectu deren Mobilien ist nach Contestirung deren Zeügen obstehendes Testament bey denen Prager Juden Eltisten den 23. Octobris 1775 in beyseyn deren Erben publiciret worden.*“¹¹⁹ a v radě Starého Města pražského: „*Publicatum Fuit hoc Translatum Testamentum die 21. Novembris 1775.*“¹²⁰

¹¹⁵ Tamtéž, fol. 80r.

¹¹⁶ Tamtéž, fol. 80r–80v.

¹¹⁷ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1773–1791, fol. 80v.

¹¹⁸ Tamtéž.

¹¹⁹ Tamtéž, fol. 81r.

¹²⁰ Tamtéž.

6.1.2 Inventář

Skutečnost, že v knihách testamentů pražských židů naleznem mimo závěti i pozůstalostní inventář stejné osoby, je značně ojedinělá. Podařilo se identifikovat dva takové případy, a to Salomona Koreffa¹²¹ a právě Abrahama Offnera. Inventář Abrahama Offnera přímo navazuje na zanechaný testament a zaobírá pouhá dvě folia.

Stejně tak jako testament uvozuje tento inventář česko-jazyčný nadpis: „*Abraham Offnerowský Inventarz*“.¹²² Jak uvádí úvodní odstavec, jedná se pouze o soupis nemovitého majetku. Soupisem byli pověřeni dva komisaři, členové rady Starého Města pražského, za přítomnosti dvou poručníků Lippmanna Borgese a Löbla Jaitellese: „*Anno 1776 den 14. Martii in gegenwarth des (tit.) Herrn Joseph Edlen von Hauenthal, dann des (tit.) Herrn Johann Joseph Klarner, beeden Raths. Verwandten der König. Alten Haupt Stadt Prag als hierzu von einem Löbl. Magistrat denomirten Commissarien ist das dem verstorbenen Abraham Offner Prager Juden zugehörige Immobilien Vermögen in beyseyn des Lippmann Borges und Löbl Jaitelles als diesfälliger Vormünderen gericht. beschrieben worden.*“¹²³

Pozůstalostní inventáře často přinášejí seznam pozůstalých dědiců z nejbližší rodiny. Obdobně je tomu i v tomto případě, přičemž jsou uvedeny následující osoby: vdova Röbel Offerin, synové Efrayem (30 let) a Nachem Hersch Zwie (12 let), provdané dcery Ester (21 let, manželem je syn Beera Wehleho) a Salde (35 let, manželem je Löb Wolff Buntzel) a svobodná dcera Scheba Chaye.¹²⁴

Vzhledem ke skutečnosti, že inventární soupis se zaměřuje pouze na nemovitý majetek, dělí se jen na dvě části: nemovitosti a zaknihovaná aktiva. Mezi nemovitostmi figuruje část domu v Široké ulici či např. obchod na tandlmarku: „*Ein in der Juden Stadt in der Breithen Gassen liegendes Lib. Judeor. Albo 29, fol. 99 auf den Erblasser, und sein erstes Eheweib Dwora einverleibtes aus einen Stock bestehendes Theil Hauß per 500 fl. Eine in dem Tandelmarckt in dem Pachtischen Hauß liegende Genuëßgerechtigkeith per 500 fl. Mehres eine Crahmstelle einverleibung Anno 1730 per 182 fl. Item ein Theil Hauß an der Erden ut Lib. Judeor. Albo 29, fol. 265 per 110 fl.*“¹²⁵

Další zaknihovaná aktiva představují dvě položky – zápis v Židovských bílých knihách (vyrovnání za majetek ve městě Kolíně) a záznam v knize přípovědí: „*Vermög eines in dem Libro Judaeorum Possessionum in der König. Stadt Kolin einverleibten Vergleichs sub*

¹²¹ Tamtéž, fol. 57–66.

¹²² AHMP, Sběrka rukopisů, Kniha testamentů 1773–1791, sign. 4818, fol. 81r.

¹²³ Tamtéž.

¹²⁴ Tamtéž, fol. 81v.

¹²⁵ Tamtéž.

N. 5, fol. 564 et Seg. bey dem Victor Leve, dasigen Juden per 700 fl. Item Inhalt Libro Condict. Albo 21, fol. 235 bey dem Jacob Hutter und Sorel Tellerin per 600 fl.¹²⁶

Jednotlivé položky pozůstalostních inventářů mají, až na výjimky, vyčíslenou hodnotu, přičemž na konci inventáře je uvedena celková suma sepsaného majetku. U nemovitostí pozůstalých po Abrahamu Offnerovi činí jejich hodnota 2 592 zlatých. Právní potvrzení pozůstalostního inventáře stvrzují podpisy pověřených komisařů a záznam o schválení inventáře radou Starého Města pražského: „*Behörig unter andere ordentliche Inventaria einzutragen bewilliget. In Consil. Reg. Ant. Urbes Prago die 30. April 1776.*“¹²⁷

6.2 Poslední vůle Philippa Eidlitz

Philipp Eidlitz žil se svou ženou Abigail, dle soupisů pražských židů z let 1792 a 1794, v pražském židovském ghettu v domě čp. XCV a živil se jako obchodník s plátnem a sukem („*Leinwand- und Tüchelhändler*“).¹²⁸ Ze zkoumaného testamentu vyplývá, že manželský pár byl bezdětný, čímž se otvírá možnost detailnějším studiem sledovat testátorův postup a okruh závětí obdarovaných osob. Navíc Philipp Eidlitz nezanechal pouze své poslední pořízení. Naopak – sepsal pro svou ženu darovací list („*Schenkungsinstrument*“) a k oběma připojil ještě krátký dodatek („*Kodizill*“).

6.2.1 Testament

Když 28. dubna roku 1812 přišel zveřejnit Philipp Eidlitz se třemi svědky darovací smlouvu pro svou ženu Abigail na pražský magistrát, zároveň zde zanechal i své vlastní krátké poslední pořízení: „*In Beziehung auf das an meine Gattin Abigail Eidlitz untern heutigen Tage ausgestellte Schenkungsinstrument habe ich die nur darinnen vorbehaltenen Verfügungen dahin bestimmt.*“¹²⁹ První příkaz směřoval k získání věčné spásy pro svou duši, 150 zlatých připadlo na pohřeb a náhrobní kámen, dalších 150 zlatých pak bylo určeno pro 10 učenců, aby se za zemřelého modlili: „*Sollen von den zu meinem Seelenheil zu verwenden verordneten 300 fl. lediglich die Hälfte auf Beerdigungs und Grabsteins Kosten, die andere Hälfte für 10 jüdische Gelehrte für das vorgeschriebene Mischnais Gebeth die meine Gattin jedoch allvierteljährig nach Gutdencken wechseln kann, verwendet werden.*“¹³⁰ Své ženě

¹²⁶ Tamtéž, fol. 81v–82r.

¹²⁷ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1773–1791, sign. 4818, fol. 82r.

¹²⁸ I. Ebelová, *Soupis židovských rodin v Čechách VI/1*, s. 46 a 173.

¹²⁹ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1791–1849, sign. 4819, fol. 275v.

¹³⁰ Tamtéž.

Abigail určil, aby prodala jeho knihy, a utržené peníze poté opět rozdělila dalším učencům. Ti se následně měli postarat o odříkávání modlitby kadiš: „*Meine Bücher sollen von meiner Gattin verkauft, und der dafür gelöste Betrag in drey Theile von ihr getheilt werden, von welchen sie einen Theil an die Gelehrter im Lukischen, den andere an jene der Orrensteinischen, und den dritten Theil an die Israel Fränklischen Ledhamedrosch abzugeben hat, damit die sollen das erste Jahr nach meinen Absterben nach dem Lernen das Gebeth sammt Kadisch verrichten.*“¹³¹

Svou postel s dalším ložním prádlem věnoval blíže neurčenému špitálu: „*Mein Bett aus sechs Stücken, einen Oberzweg Unterbetten und drey Pölstern sammt Leintuch und Uiberzügen hat meine Gattin an das hiesige Krankenspital agzugeben.*“¹³² Za svého života Philipp Eidlitz navštěvoval Klausovu synagogu a neopomněl ji obdarovat ani ve své závěti – věnoval jí mosazný lustr. Recipročně měl ovšem představený synagogy po dobu dvaceti let, vždy ve výroční den úmrtí testátora, vyučovat mišnu a nechat hořet olejovou lampu: „*Den messnigeren Hängelleichter mit 16 Röhren hat meine Ehegattin jedoch erst nach ihrem Ableben in die Klausen Sinagog abzugeben, wofür die Sinagogen Vorsteher durch zwanzig Jahre an meinem Sterbetage drey jüdische Gelehrte einen Abschnitt des Mischnais lernen, und eine Oehllampe brennen lassen müssen.*“¹³³

Posledním ustanovením závěti Philippa Eidlitze byla rozdělena částka 200 zlatých, většinou na charitativní a zbožné účely: „*a) An die drey Gemeinde Sinagogen, nemlich die Altern-, Meisel- und Altschule an jede 20 fl. zusammen 60 fl. Von welchem den Schulsänger, an dem die Woche ist, wochentlich 24 kr. Wiener Währung gegeben werden sollen, damit ein Jahr lang nach meinem Hintritte wenigstens einmal täglich das Kadisch Gebeth verrichtet werde. b) Der Klaussinagoge, wohin ich so viele Jahre ging 30 fl. Von welchen der Schulsänger unter der Bedingung ad a 36 kr. Wiener Währung wochentlich zu empfangen hat. c) Das hiesige jüdische Krankenspital 20 fl. d) An das hiesige jüdische Armenlehrhaus 20 fl. e) An die Mechalka Tarnegolimbruderschaft 10 fl. f) An die Mewake Cholimbruderschaft 10 fl. g) An die Bickurcholimbruderschaft 10 fl. h) An die Menachem Awelimbruderschaft 10 fl. i) An die Schabasbruderschaft 10 fl. k) An die Chosen & Kallebruderschaft 20 fl.*“¹³⁴

Závěrem Philipp Eidlitz deklaroval, že své pořízení nahlas přečetl před povolanými třemi svědky (Marcusem Beer Scheftelesem, Johannem Adamem Böhlmannem a Joelem Rosenbaumem), čímž stvrdil jeho pravost a správnost: „*Urkund dessen habe ich*

¹³¹ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1791–1849, sign. 4819, fol. 275v.

¹³² Tamtéž.

¹³³ Tamtéž, fol. 275v–276r.

¹³⁴ Tamtéž, fol. 276.

*gegenwärtige Anordnung nicht nur unterfertigt, sondern nach deren lauten Vorlesen in Anwesenheit das hiezu geflissentlich erbetenen mitgefertigten drey Herrn Zeugen derselben erklärt: daß sie ganz meinen Willen entspreche. Prag am 28. April 1812.*¹³⁵ Předložený testament, jakož i darovací list a následný kodícil, byly také dne 24. června 1812 zveřejněny v zasedání rady pražského magistrátu: „*Gegenwärtiges Testament wurde nebst dem Schenkungsinstrument de dato 28. April 1812 und Kodizill de dato 4. May 1812 in der Rathszung des Magistrats der K.K. Hauptstadt Prag am 24. Juny 1812 kundgemacht.*“¹³⁶

6.2.2 Darovací list

Již 8. ledna 1792 uzavřel Philipp Eidlitz se svou ženou smlouvu, ve které jí odkázal ze svého majetku 5 400 zlatých. Vzhledem k tomu, že Philipp byl již delší čas ve špatném zdravotním stavu, navíc trpěl slepotou a pár byl bezdětným, stala se univerzální dědičkou celého majetku jeho starostlivá žena Abigail: „*Da meine Gattin Abigail vorhin Cheile Eidlitz gemäß des in ihren Händen befindlichen von mir ausgefertigten Instruments de dato 8. Jenner 1792 Fünftausend vierhundert Gulden Wiener Währung aus meiner Nachlassenschaft zu fordern hätte, da ich ferner für ihre sich um mich gesammelten Verdienste, ehegattliche Sorgfals, und vorzügliche Geduld in meiner traurigen Lage des bereits mehrjährigen Blindheit Ihr besondere Verbindlichkeiten dank und Erkenntlichkeit schuldig, und überdies kinderlos bin, so habe ich mich bestimmt gefunden, Ihr Kraft gegenwärtigen Schenkungsinstruments all mein wie meiner Namen haben mögendes Haab und Gut, es möge Silber, Gold, Praetiosen, Geld, Waaren, Kupfer, Zinn, Messing, Haus, Zimmer und was immer für Einrichtung, kurz alles was mein ist, oder was ich gegenwärtig aus was immer für einen Rechtstitel besitze, unwiderrechtlich zu ihren Eigenthum, freyen Schalt- und Waltung zu schenken, und in Beziehung auf obige schuldige Fünftausend vierhundert Gulden Wiener Währung. abzutreten.*“¹³⁷

Nicméně k tomuto ustanovení připojil testátor i několik dalších, které pamatovaly na širší okruh příbuzných. Nejprve však uvedl příkazy ohledně zajištění spásy jeho duše a nakládání s věcmi denní potřeby. Nařízení jsou prakticky stejného obsahu jako ta úvodní v testamentu Philippa Eidlitze, ba co víc – v této darovací smlouvě odkazuje přímo do ustanovení své závěti: „*Soll sie zum Wohl und Heil meiner Seele das Gebeth in dem sogenannten Buche Mischnais durch zehn jüdische Gelehrte dem israelitischen Gebrauche*

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1791–1849, sign. 4819, fol. 276r.–276v.

¹³⁷ Tamtéž, fol. 276v.

*gemäß verrichten zulassen, die Begränuß und Grabsteinskosten sammt jenen die hiebey gewöhnlichen Cermoniebs zu tragen gehalten seye, doch sollen sich diese insgesamt nicht über 300 fl. belaufen, und soll auf meinem Grabsteine außer meinen jüdischen Namme nichts erscheinen. Meine jüdischen Bücher, meine Feder, weis und Bettgewand, meine Kleidungsstücke, dann meinen messnigenen sechszehnröhrigen Leichter soll sie noch dem ihr um heutigen Tage hierüber behändigter Instrumente vertheilen.*¹³⁸

Tri měsíce po své smrti určil své ženě povinnost vyplatit dané částky příbuzným, mezi něž patřili – Zacharias Eidlitz (vnuk zemřelého bratra), Ester (dcera Jonathana Eidlitz, která však měla určenou částku obdržet pouze v případě uzavření sňatku), Jonathan Eidlitz, Rosel Lieben a její sestra Barbara, Charlotte Tuschkau (neteř zůstavitele), děti druhé neteře Rosel Flekelesové (syn Löw a dcera Gütel, kteří měli peníze použít na lepší vzdělání), děti zemřelé sestry Mariany Fantinové, děti zemřelé sestry Hindel Ledererové, bratr Moyses Eidlitz a jeho děti: „*Drey Monate nach meinem Tode soll meine Gattin an folgende meiner Verwandten die hier festgesetzten Beträge ausbezahlen, ohne daß diese zur Forderung einer Sicherstellung berechtigt seyn sollen: a) Zacharias Eidlitz Enkel nach meinen verstorbenen Bruder Mayer nachher Markus Eidlitz 150 fl. WW. und dieswegen seiner besonderen mir erwiesener Anhänglichkeit. b) Die Tochter des Jonathan Eidlitz Ester soll 40 fl. WW. bey ihrem Ausheyrathen empfangen, sollte sie diese Standesveränderung nicht erleben, erlischt diese Verbindlichkeit. c) Der Jonathan Eidlitz, die Rosel Lieben und ihre Schwester Barbara sollen zusammen 40 fl. erhalten. d) Meiner Schwester Cheile Backofen Tochter Charlotte verehligten Samuel Tuschkau und den Kindern des 2. Tochter Rosel Flekeles, nemlich den Sohn Löw und Tochter Gütel zusammen drey gleiche Theile 150 fl. Ich wünsche daß beide letztere einen bessern Religions und wissenschaftlichen Unterricht genießen. e) Den Kindern meiner bereits verstorbenen Schwester Marianna Fantin, also Sohn Löwy, Zacharias, Joseph und der Tochter Ewa verehligten Wedeles zusammen ein Andenken von 40 fl. f) Den Kindern meiner verstorbenen Schwester Hindel Lederer, et Herr Abraham Lederer, Charlotte Löwin, Rosalia Lamel und Eleonore Kheil 40 fl. g) Meinen Bruder Moyses Eidlitz 10fl. Dessen Kindern zusammen 100 fl. Die ihnen jedoch erst bey ihrer Verehligung ausgefolget werden sollen, so zwar daß falls das eine dieser verstorbt, sein Theil den übrigen Geschwistern zuzufallen hat.*“¹³⁹ Znovu opakuje své ustanovení z posledního pořízení pro zbožné účely a podporu místních bratrstev: „*Hat meine Gattin ein Kapital von Eintausend Gulden sage 1000 fl. B.Z. das ist zweihundert Gulden Wiener Währung drey Monate nach meinem Absterben in jener*

¹³⁸ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1791–1849, sign. 4819, fol. 276v.–277r.

¹³⁹ Tamtéž, fol. 277r.–277v.

*Ort statt mir zu verwenden, wie ich es in dem sub b) bemerkten Instrumente ausführlich verordnet habe.*¹⁴⁰

V závěrečný článek, dalo by se říci, pojednává přímo o přání Philippa Eidlitze, aby se o něj manželka starala až do doby úmrtí a zařídila i ostatní potřebné věci: *„Erwarte ich von meiner Gattin daß sie mich bis an meinem Tode gehörig pflegen, nähren, und alle in Beziehung auf mich ausfallenden Auslagen, so auch alle Steuern und Giebigkeiten entrichten werde.*¹⁴¹ Všechna ustanovení Abigail přijala a zavázala se je dodržet, o čemž svědčí následující přípis: *„Diese Schenkung hat meine Ehegattin Abigail Kraft ihrer Mitfertigung mit Dank angenommen, und sich verbindlich erklärt alle die hier festgesetzten Bestimmungen genau zu erfüllen.*¹⁴²

Stejně jako u testamentu, případně kodicilu, i tento darovací list obsahuje právní stvrzení platnosti celého aktu. Z něj se mimo jiné dovídáme, že list byl vlastnoručně podepsán oběma stranami, jak Philippem, tak Abigail, a vše dosvědčili přítomní svědci: *„Urkund dessen haben wir beide Eheleute dieses vorliegende Instrument eigenhändig unterschrieben, und nach dessen lauter Vorlesung die gleichzeitig gewesenenen drey Zeugen zur gefälligen Mitunterschrift mit der ausdrücklichen und deutlichen Erklärung erbeten: ich Philipp Eidlitz daß es meinem Willen vollkommen entspreche, und sich Abigail Eidlitz daß ich die Schenkung und respective Abtretung annehmen, und die festgesetzten Bedingungen treulich zu erfüllen mich erfinde.*¹⁴³

6.2.3 Kodicil

Poté co byl testament i darovací list zveřejněn v radě magistrátu, došlo 4. května 1812 k sepsání drobného dodatku. V něm byl nejprve shrnut dosavadní stav pozůstalostního řízení, obě dvě dispozice, jak poslední pořízení Philippa Eidlitze, tak i darovací list, byly nahlas přečteny za přítomnosti přísedících svědků a tím stvrzeny: *„Als wir Endes gefertigten am 28. v. M. beim Philipp Eidlitz in dessen Behausung gleichzeitig anwesend waren, und auf sein ausdrückliches Ansuchen sowohl ein Schenkungsinstrument, Kraft dessen er sein sämtliches Hab und Gut bey Lebzeiten seiner Gattin Abigail Eidlitz ins volle Eigenthum schenkte, als auch eine über das sich vorbehaltene ausgefertigte letztwillige Disposition welche beide Urkunden in unserer Gegenwart laut vorgelesen von ihm als seinem Willen gemäß bestätigt*

¹⁴⁰ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1791–1849, sign. 4819, fol. 277v.

¹⁴¹ Tamtéž.

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ Tamtéž.

wurden, unterschrieben hatten...“¹⁴⁴ Důvodem sepsání kodice byla žádost Philippa Eidlitz, aby jeho žena Abigail souhlasila ještě s několika dalšími odkazy menších finančních obnosů určených konkrétním osobám, což jmenovaná přislíbila: „... *ersuchte er seine genannte Gattin, sie wolle von dem ihr geschenkten Vermögen nach seinem Absterben für ihn dem 1. Prager Oberjuristen Eleazar Flekeles Siebenzig Fünf Gulden Wiener Währung, dem 2. Herrn Samuel Landau gleichfalls Siebenzig fünf Gulden Wiener Währung und dem 3. Herrn Löw Melis dreißig Gulden Wiener Währung, der Tochter des Marcus Eidlitz vorhin Rehla genannt, für ihre ihr treu geleisteten Dienste Einhundert Fünfzig Gulden WW., dann den Abraham Oref zehn Gulden WW. zum Andenken von ihm Philipp Eidlitz ausbezahlen, welches sie Abigail Eidlitz zu leisten versprach.*“¹⁴⁵

Kodicil byl předložen pověřenými svědky (Johannem Adamem Böhlmannem, Marcusem Beer Schefteles, Danielem Joel Rosenbaumem) na magistrátě: „*Diesem Vorgang zeigen wir einem löbl. Magistrat als hiezu vom Philipp Eidlitz ausdrücklich erbetenen Zeugen gehorsamst an.*“¹⁴⁶ Všechny tři dokumenty, testament, darovací list i kodice, magistrát společně potvrdil a určil k zaknihování dne 22. prosince 1813: „*Dieses Schenkungsinstrument samt letztwilliger Anordnung wird gernstlich bestätigt, und zur bücherlichen Einverleibung deocetirt. Vom Magistrate der k.k. Hauptstadt Prag den 22. Dezember 1813.*“¹⁴⁷

6.3 Poslední vůle Löwiho Gisternitze

Löwi Gisternitz, obchodník s vínem („*Weinhändler*“, uváděn případně také jako „*Weinschänker*“), dle soupisu pražských židů z let 1792 a 1794 žil v židovském městě v domě č. CXV. V té době měl ještě první manželku Saru, která vystupuje i v zanechané závěti, a prozatím neměl žádné děti.¹⁴⁸ V dochovaných dokumentech, testamentu a dědické smlouvě („*Erbvertrag*“), z roku 1826 je Löwi Gisternitz již podruhé ženatý, jeho manželkou se stala Eva.

¹⁴⁴ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1791–1849, sign. 4819, fol. 278r.

¹⁴⁵ Tamtéž, fol. 278r.–278v.

¹⁴⁶ Tamtéž, fol. 278v.

¹⁴⁷ Tamtéž.

¹⁴⁸ I. Ebelová, *Soupis židovských rodin v Čechách VI/1*, s. 49 a 184.

6.3.1 Testament

Testament Löwiho Gisternitze začíná krátkou invokací nejvyššího stvořitele: „*Im Namen des Allmächtigen Gottes der Alles erschaffen hat.*“¹⁴⁹ V úvodní části, která nám sděluje důvody a další okolnosti sepsání, se dovídáme, že manželé Gisternitzovi mezi sebou uzavřeli dne 19. března 1826 dědickou smlouvu, na základě které se Eva Gisternitzová stala univerzální dědičkou tří čtvrtin celého majetku jejího manžela. Následně přistoupil k sepsání posledního pořízení samotný Löwi Gisternitz, s úmyslem rozdělit poslední čtvrtinu majetku. Kromě jím uvedených odkazů se dědičkou této části majetku opět stala Eva Gisternitzová: „*Da bey dem Umstande, wo ich durch den mit meinem Eheeweibe Eva Gisternitz untern 19. März d. J. gutwillig und wohlüberlegt errichteten Erbvertrage denselben drey Theile meiner ganzen künftigen in meinem Todesfalle zu verbleibenden Nachlaßenschaft bereit verschrieben habe, mir nachdem eine vierte Theil meines Vermögens zu vertestiren zusteht, und ich auch in Hinsicht dieses vierten Theils meine Ehegattin Eva Gisternitz zu diesem meinem vierten Theile meines Vermögens, in so weit mir nach Abschlag der meiner Ehegattin durch besagten Erbvertrag verschriebenen 3 Theile verbleiben sollte oder könnte, als Universal Erbin beruffe, und einsetze, daß sie auch mit diesen reinen vierten Theile meiner künftigen Verlaßenschaft, in so weit solchen nach Abschlag der ihr Erbvertragsweise verschriebenen drey Theile sich erübrigien sollte, als Universal Erbin erbs eigenthümlich schalten und zu walten befugt seyn möge.*“¹⁵⁰

Löwi Gisternitz si rovněž přál, aby po jeho smrti po dobu celých jedenácti měsíců 10 chudých zbožných učenců studovalo v jeho domě úryvky Mišny, odříkávali za něj modlitbu kadiš, za což jim přináležela odměna 2 zlatých týdně pro každého. Manželce Evě pak byla ustanovena povinnost nechat stejně dlouho dobu, tedy jedenáct měsíců, hořet olejovou lampu: „*Vom Tage meines Absterbens durch eilf Monate zehn fromme arme jüdische Gelehrten, alle Tage und zwar durch 30 Tage nach dem Frühgebethe nach Ende diesen 30 Tage aber, immer vor dem Abendgebethe in meiner Behausung einen Abschnitt aus dem Buche Mischneis zum Heil meiner Seele zu lehren, dann nach Ende dieser Lehre immer von einem dieser zehn Personen der Kadesch Segen verrichtet, wie auch durch besagte eilf Monate alle Freytag durch drey Personen derselben wechselnnise sich auf meine Grabstätte zu verwenden, und daselbst das gewöhnliche Gebeth zu errichten haben, und auch meine eingesetzte ehagattliche Erbin durch diese eilf Monate in meiner Behausung eine Oehllampe brennen zu lassen schuldig seyn und einem jeden dieser zehn Personen alle Wochen zwey Gulden Wiener*

¹⁴⁹ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1827–1850, sign. 4820, fol. 1r.

¹⁵⁰ Tamtéž.

*Währung nehm. in Einlösungs oder Anticipatione Scheinen bezahlet werden sollen.*¹⁵¹

Bratru své ženy Joachimovi, kterému již odkázal finanční částku v dědické smlouvě pro manželku Evu, na tomto místě přenechal své ošacení: *„Sollen meinem Bruder Joachim Freund in Radnitz, den ich schon in dem mit meiner besagten Gattin über drey Theile meines Vermögens geschloßenen Erbvertrag mit einem Legate von einem Tausend Gulden Wiener Währung bedacht habe, auch meine Kleidungsstücke gegeben werden.*¹⁵² Dceři svého bratra Joachima Katty pak věnoval své vlastní ložní prádlo a vybavení: *„Der Tochter meines vorerwähnten Bruders Namens Katty Freund der ich in dem obberührten Erbvertrage schon als ein Heurathsgut zwey hundert Gulden Wiener Währung verheissen habe, auch mein Federbett, worauf ich gelegen bin, und in sieben Stücken nähm. in drey Unterbetten, drey Kopfpölstern und einer Oberdecke besteht nach meinem Tode erfolgt werden.*¹⁵³ Provdané sestře Rebece odkázal částku 500 zlatých, které jí měly být vypláceny tři roky po jeho smrti: *„Vermache ich meiner Schwester Rebecka verehlichten Abraham Loschansky zu 500 fl., sage fünfhundert Gulden in Einlösungs oder Antizipations Scheinen die derselben von meiner als Universal Erbin eingesetzten Ehegattin zu Ende drey Jahre nach meinem Tode abgeführt werden sollen.*¹⁵⁴ Druhé sestře Magdaleně, rovněž provdané, určil stejný finanční obnos 500 zlatých, které měla získat dva roky po smrti testátora: *„Vermache ich meiner Schwester Magdalena verehlichten Alexander Losner 500 fl., sage fünf hundert Gulden in oberwähnten Scheinens, derselben zwey Jahre nach meinem Tode von meiner geweiblichen testamentarischen Erbin abgeführt werden sollen.*¹⁵⁵

Löwi Gisternitz měl zřejmě ještě jednu sestru Magdalenu, v čase sepsání závěti již zemřelou, přičemž v dalším ustanovení neopomněl zabezpečit šest pozůstalých dětí: *„Denen noch meiner verstorbenen Schwester Magdalena verehlicht gewesenenen Joseph Elkan zu Czechtitz verbliebene 6 Kindern, und zwar: a) dem Simon Elkan 50 fl., sage fünfzig Gulden in Einlöbungs oder Anticipatione Scheinen, b) dem Salomon Elkan 50 fl., ebensage fünfzig Gulden in oberwähnten Scheinen, c) dem Jakob Elkan 50 fl., sage fünfzig Gulden in obbesagten Scheinen, d) der Eva verehlichten Paßirz 50 fl., sage fünfzig Gulden in besagten Scheinen, e) der Theresia verehlichten Elkan 50 fl., sage fünfzig Gulden in obbesagten Scheinen, f) der Katharina Weißkopf eben 50 fl., sage fünfzig Gulden in Einlösungs oder Anticipations Scheinen, die denselben von meiner besagten ehgattlichen Testamentorischen*

¹⁵¹ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1827–1850, sign. 4820, fol. 1r.–1v.

¹⁵² Tamtéž, fol. 1v.

¹⁵³ Tamtéž, fol. 1v.–2r.

¹⁵⁴ Tamtéž, fol. 2r.

¹⁵⁵ Tamtéž.

*Erbin binnen einem und einem halben Jahr nach meinem Tode abgesichrt werden sollen.*¹⁵⁶

Částkou 600 zlatých založil Löwi Gisternitz zbožnou nadaci, určenou pro Cikánovu synagogu: *„Bestimme ich einen Betrag von 600 fl. eben in Einlösungs oder Anticipations Scheinen zu weisen frommen Stiftung, welche von meiner eingesetzten ehegattlichen Universal Erben auf ihren besitzenden Theilhause N.C. III angelegt werden oder nach ihrer Willkühr auf sonstige gesetzliche Art sich angestellt werden, und die jähr. per 30 fl. an die Schuelverwalter der sogenannten Zigeuner Synagoga zur Verwendung auf folgende fromme Verrichtungen abgeführt werden sollen.*¹⁵⁷ Zbožný odkaz pro Cikánovu synagogu měl být použit zejména také pro spásu duše (zapálení svíce, studium Mišny, modlitba kadiš): *„Sie Synagogs versteher zu jeder Jahrzeit als der Gedenktag meines Absterbens eintreten sollte, in der Ziegeuner Synagoge eine Wachskerze brennen zu lassen. Dann dem Hauptschulsinger oder Vorsager in hebräischen Gassen genannt ein Gulden Wiener Währung zur Verrichtung des Kadischgebeths, so wie an drey fromme Gelehrten, damit sie an diesem Tage zum Heil meiner Seele einen Abschnitts aus dem Buche Mischnaies lehren und auf meiner Grabstätte das gewöhnliche Gebeth vermachten an einem jedem zwey Gulden zusammen 6 fl. Wiener Währung zu geben.*¹⁵⁸ Stejně tak byly určeny peníze pro úkony napomáhající spáse duše Sary Gisternitzové, první manželky Löwiho Gisternitze: *„eben zu jeder Jahrzeit und Gedenktage des Absterbens meiner ersten Ehegattin Sara Gisternitz ein gleiches zu leisten haben.*¹⁵⁹

Velice zajímavou a ojedinělou skutečnost přináší následující odkaz, rovněž zbožného charakteru. Stále ještě z peněz určených pro Cikánovu synagogu měly být vypláceny úkony při výročí úmrtí Moiseše Janowitze, prvního manžela první manželky Löwiho Gisternitze: *„Zu jeden Jahrzeit des abgestorbenen Moises Janowitz als gewesten ersten Ehegatten meines ersten Eheweibes Sara Gisternitz eben eine Wachskerze brennen zu lassen und gleich falls dem Hauptschulsinger für Verrichtung des Kadeschgebeths einen Gulden, und an drey fromme Gelehrten, damitsie eben zu dieser Zeit besagte Lehre, und das gewöhnliche Gebeth auf seiner Grabstätte zu halten haben sollen einem jeden nur einen Gulden Wiener Währung zusammen 3 fl. so wie an jeden der oberwähnten drey Jahrzeiten den Synagogsbedienten jedesmal einen Gulden Wiener Währung zur Anzündung der zu jeder Jahrzeit erforderlichen Wachskerze zu geben haben, und den Uiberrest, so viel dieser von besagten Inteessen per 30*

¹⁵⁶ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1827–1850, sign. 4820, fol. 2r.–2v.

¹⁵⁷ Tamtéž, fol. 2v.

¹⁵⁸ Tamtéž, fol. 2v.–3r.

¹⁵⁹ Tamtéž, fol. 3r.

fl. erübrigen sollte, zu den Synagogsbedurfnisten zu verwenden haben sollen.“¹⁶⁰

Na závěr se Löwi Gisternitz snažil vyjasnit vztah mezi dědickou smlouvou uzavřenou dne 19. března 1826 a vlastním testamentem z 1. srpna téhož roku. V dané souvislosti dokazoval, že oba dokumenty jsou platné a vzájemně si neodporují. Situaci však popsal relativně komplikovaně a spíše ji znejasnil: *„Uibriegens wird nur meine unter 29. Oktober 1823 und unteren 19. März d. J. errichtete Testamente sammt allen darinn enthalten den Legaten und Bedingnißen in der Gänge behoben, und dergestalt ungiltig erklärt daß nur dieses gegenwärtige Testament allein sein bewenden behalten soll mit dem beysatze jedoch, daß falls gegenwärtigen Testament in der Folge aus welcher Ursache immer unstatthaft oder ungiltig erklärt werden sollte in diesem einzigen Falle das frühere Testament vom 19. März d. J. als giltig verbleiben soll, womit nun da ich meinem letzten Willen schlieste, so ist auch mein gehorsamstes bitten an sämtliche hohen und untern Behörden auf diesen meinen letzten Willen feste Hand zu halten, und so habe ich des diesen meinen letzten Willen zu dessen mehreren Bestättigung eigenhändig unterfertigt und hierzu die nebenstehenden H. Zeugen gegen welche ich diesen meinen letzten Willen, meinem vollen Willen gemäß erklärt habe, zur nachtheiligen Mitfertigung gefliesentlich erbeten.*“¹⁶¹

6.3.2 Dědická smlouva

Jak již bylo výše naznačeno, Löwi Gisternitz uzavřel se svou ženou Evou 19. března roku 1826 dědickou smlouvu: *„Heut zu Ende gesetzten Jahr und Tag ist zwischen dem Herr Löwi Gisternitz eines, und seiner Ehegattin Frau Eva Gisternitz andere Theil nachstehenden Erbvertrag gut und freywillig, dann wohlbedächtlich verabredet und beschloßen worden.*“¹⁶²

Tato dědická smlouva obsahuje neobvykle obsáhlé a podrobné líčení důvodů, které vedly Löwiho Gisternitze k jejímu uzavření a odkázání tří čtvrtin majetku manželce. Své choti si považoval za stálou pomoc v domácnosti, v obchodu s vínem, ale i za každodenní péči v dlouhé nemoci: *„Nachdeme sie oberwähnte Frau Eva Gisternitz sich gegen Ihn Herr Löwy Gisternitz bishero als eine sehr getreue Ehegattin betragen, und so artig sich noch trägt und auch sich im Betriebe seines Weinhandels, so wie in Besorgung der Hauswirthschaft ganz thätig und sehr wirthschaftlich bezeugt hat, und noch bezeugt, und meiner zur Beförderung seines Erwerbes und zu seinem Wohle sich verwendet und dafür besorgt gewesen, und ihn auch in seinem schon mehrere Jahren anhaltenden kränklichen Umständen sehr herzlich und*

¹⁶⁰ AHMP, Sbírka rukopisů, Kniha testamentů 1827–1850, sign. 4820, fol. 3r.

¹⁶¹ Tamtéž, fol. 3r.–3v.

¹⁶² Tamtéž, fol. 3v.–4r.

*treu bedient, und gepflegt, sehr viele schlaflose Nächte dieserwegen zugebracht, und große Plagen erlitten, folglich sein Gewissen es frischt, sie auf seinem Todesfall, zu versorgen, und er sich deswegen entschloßen hat, und auch dieserwegen mit ihr eben eingekommen, und ihr das von ihr eingenommene Versprechen gemacht, derselben drey Theile seines nach seinem Tode zuverlässenden Vermögens zu ihrem Erbseingenthum verbindlich zu überlaßen...*¹⁶³

Obvyklé závěrečné pasáže nechybí ani u dědické smlouvy, jejíž platnost stvrdily obě zúčastněné strany podpisem za přítomnosti povolaných svědků: „... *und so haben zu dessen mehrern Bestätigung diesen Erbvertrag beede des deutschschreibens und Lesens kündigen Löwy und Eva Gisternitzschen Eheleute eigenhändig unterfertigt, und nachstehende H. Zeugen, gegen welche er H. Löwy Gisternitz diesen Erbvertrag seinen Willen gemäß erklärt hat, zur Mitfertigung beten.*“¹⁶⁴

¹⁶³ AHMP, Sbíрка rukopisů, Kniha testamentů 1827–1850, sign. 4820, fol. 4r.

¹⁶⁴ Tamtéž, fol. 5r.

7 Knihy testamentů z let 1681–1850: shrnutí

Pět studovaných knih testamentů pražských židů z let 1681–1850 obsahuje celkem 446 různých zápisů. Z tohoto počtu většinu tvoří samotná poslední pořízení (316 záznamů) následována inventáři (49 záznamů) a kodicily (22 záznamů). Poměrně značnou, avšak notně fragmentovanou, skupinu pak tvoří zápisy zařazené do kategorie „ostatní“ (59 záznamů).

Typ zápisu	1681–1756	1740–1773	1773–1791	1791–1849	1827–1850
Testament	40	11	49	128	88
Inventář	18	20	11	0	0
Kodicil	0	0	1	9	12
Ostatní	34 ¹⁶⁵	7 ¹⁶⁶	2 ¹⁶⁷	9 ¹⁶⁸	7 ¹⁶⁹

Tab. č. 5.: Typologie zápisů v knihách testamentů 1681–1850, celkový přehled.

Testamenty si takřka po celé období udržely v rámci jednotlivých typů zápisů jednoznačnou převahu, s výjimkou druhého rukopisu z let 1740–1773, ve kterém na úkor kšaftů naopak značně převládly pozůstalostní inventáře. Na tomto místě je však nutné připomenout, že část zmíněných soupisů se netýkala pozůstalostí židů zemřelých, nýbrž tzv. židů zběhlých, tedy těch, kteří museli po roce 1744, v souvislosti s vypovězením židů císařovnou Marií Terezií, opustit město. Inventáře, které jsou nedílnou součástí třech nejstarších knih, ze zápisů mizí v první polovině 80. let 18. století a napříště se s nimi v knihách testamentů pražských židů již nesetkáváme.¹⁷⁰ Naopak lze od roku 1777 sledovat novou kategorii zápisů, tzv. kodicily,¹⁷¹ které, zdá se, do jisté míry pravděpodobně nahradily juxty sledované pouze v nejstarším dochovaném rukopisu. Kodicily, tedy dodatky

¹⁶⁵ Juxty a kvitance.

¹⁶⁶ Donace.

¹⁶⁷ Postoupení a vyrovnání mezi dědici.

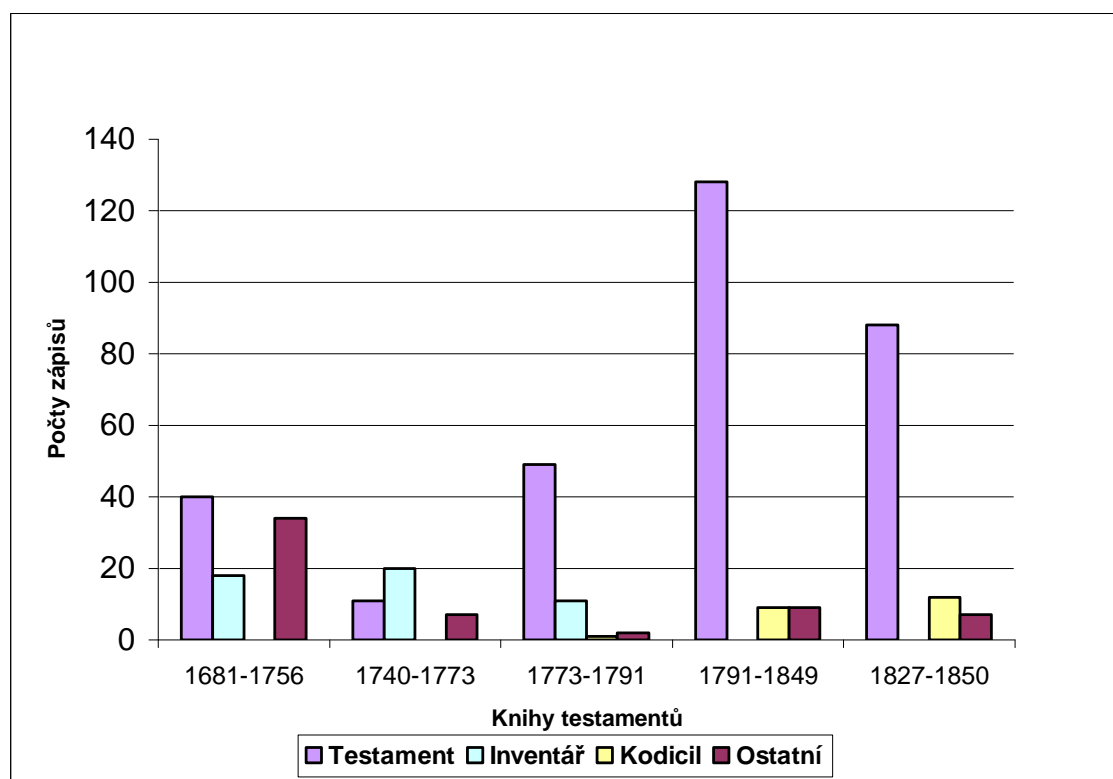
¹⁶⁸ Svatební a dědické smlouvy.

¹⁶⁹ Svatební a dědické smlouvy.

¹⁷⁰ Posledním je pozůstalostní inventář Simona Hersch Borgese z 16. prosince 1783.

¹⁷¹ Prvním je kodicil z 2. září 1777 doplňující testament Isaaca Poppera.

k posledním pořízením, pak vykazují vzestupnou tendenci. Ojedinelé typy zápisů, jež se v knihách vyskytují v pouhých jednotkách, zastupují smlouvy svatební a dědické.

Graf č. 1. : Typologie zápisů v knihách testamentů 1681–1850, celkový přehled.

Sledujeme-li zastoupení testátorů na základě pohlaví, musíme konstatovat, že v daném ohledu jednoznačné převahy nabývají mužské testaments nad ženskými, a to v rámci celého sledovaného období. Největší rozdíl pozorujeme v nejstarších svazcích (1681–1773), avšak v úvahu musíme vzít nízký počet dochovaných posledních pořízeních pro relativně dlouhý časový horizont. V mladších obdobích naopak se stoupajícím množstvím zaknihovaných testamentů vzrůstá i kvantum ženských posledních vůlí, čímž pozvolna dochází k procentuálnímu přiblížení testátorů a testátorek.

	Počet test.	Ženy	Muži	Ženy %	Muži %
Kniha 1681–1756	40	7	33	17%	83%
Kniha 1740–1773	11	1	10	9%	91%

Kniha 1773–1791	49	11	38	22%	78%
Kniha 1791–1849	128	40	88	31%	69%
Kniha 1827–1850	88	32	56	36%	64%

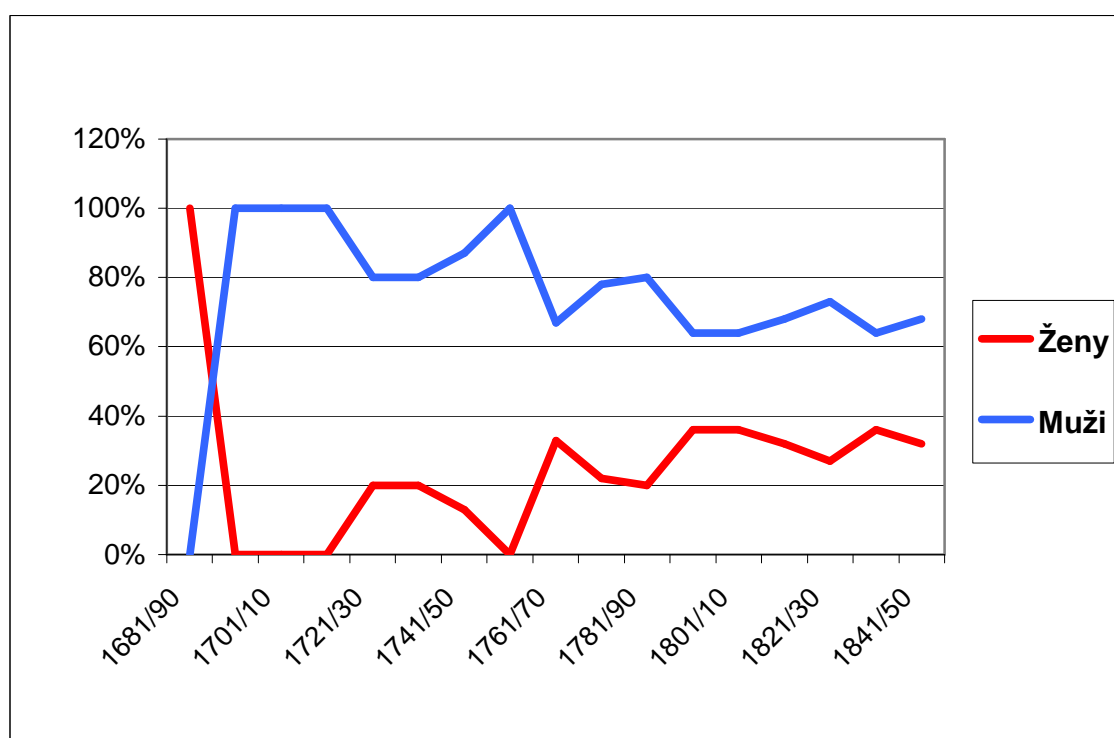
Tab. č. 6. Poměr testamentů na základě pohlaví zůstavitele.

Nelze si nevšimnout, že uvedená srovnání mohou být v jistém ohledu zavádějící. Problematickým se může jevit zejména vzájemné porovnávání, ať už jednotlivých typů záznamů či jejich počtů, stejně jako poměrného zastoupení mužských a ženských testamentů, provedené mezi jednotlivými rukopisy navzájem bez ohledu na časový záběr, který pokrývají. A to i se zřetelem na fakt, že některé ze studovaných knih testamentů se časově překrývají. Vhodnější tak může být např. komparace vycházející z desetiletých součtů:

Období	Počet testamentů	Ženy	Muži	Ženy %	Muži %
1681–1690	1	1	0	100%	0%
1691–1700	2	0	2	0%	100%
1701–1710	2	0	2	0%	100%
1711–1720	3	0	3	0%	100%
1721–1730	10	2	8	20%	80%
1731–1740	15	3	12	20%	80%
1741–1750	8	1	7	13%	87%
1751–1760	4	0	4	0%	100%
1761–1770	3	1	2	33%	67%
1771–1780	23	5	18	22%	78%
1781–1790	25	5	20	20%	80%
1791–1800	33	12	21	36%	64%
1801–1810	42	15	27	36%	64%
1811–1820	31	10	21	32%	68%
1821–1830	41	11	30	27%	73%
1831–1840	39	14	25	36%	64%
1841–1850	34	11	23	32%	68%

Tab. č. 7. Celkové počty testamentů: desetileté součty.

Na základě dat snesených předloženou tabulkou se, mimo jiné, můžeme domnívat, že ještě koncem 17. a začátkem 18. století se testamentární praxe pražských židů, respektive zaknihování pořízených kšaftů u rady Starého Města pražského teprve rozvíjelo. Desetileté součty nadto umožňují důkladněji sledovat některé statistické ukazatele. Z celkového počtu 316 testamentů připadla na závěr 17. století průměrně pouhá jedna čtvrtina posledního pořízení na rok, pro 18. století pak 1,26 testamentu a konečně v první polovině 19. století na jeden rok připadalo již 3,74 testamentu. Postupný nárůst lze sledovat také v poměrném zastoupení ženských testamentů, které od 60. let 18. století, vyjma poklesu mezi léty 1771–1781, dosahovalo v průměru 30%.

Graf. č. 2. Procentuální zastoupení mužských a ženských testamentů v desetiletých součtech.

8 Závěr

Předkládaná diplomová práce *Testamentární praxe pražských Židů na základě rozboru knih testamentů z let 1681–1850* úzce navazuje na bakalářskou práci *Židovské knihy testamentů od konce 17. do poloviny 18. století*, obhájené v roce 2010 na *Katedře pomocných věd historických a archivního studia*. Základem pokračujícího bádání se staly časově mladší tři svazky knih testamentů z let 1773–1850. I pro toto období nebyly testamenty pražských židů dosud sekundární literaturou vytěženy, využity, ba ani zpracovány a popsány. Diplomová práce si proto položila neskromně za cíl tohoto úkolu se chopit a učinit na tomto poli první badatelské pokusy.

Výzkum znovu prokázal, že vzhledem k počtu židovských obyvatel v pražském ghettu ve sledovaném období, nelze testamenty podrobovat příliš detailnímu statistickému zkoumání. Hlavním přínos tak leží především ve studiu rodinných struktur, osobního civilního i náboženského života a ve skladbě a množství drženého majetku. Na základě detailního rozboru ukázek byly tyto možnosti dalšího studia dostatečně naznačeny a otevřeny. Část testátorů v sepsání posledního pořízení jistě mohla vidět náboženskou povinnost, zde můžeme dát do souvislosti velice konkrétní zbožné odkazy, jiní tímto způsobem chtěli vyřešit složitou situaci při nakládání s pozůstalým majetkem.

Bakalářská práce ve své teoretické části přinášela některé souvislosti a pohledy na testamentární praxi z židovského prostředí. Záměrem úvodní části diplomové práce bylo představit pohledy nové, rozšířit perspektivu i do křesťanského prostředí, se kterým židé zvláště v Praze přicházeli neustále do styku.

Knihy testamentů pražských židů z let 1681–1850 byly základním způsobem typologicky analyzovány a popsány. Výsledkem této práce je přehledná tabulka jednotlivých záznamů, obohacená o řadu bližších dat, jejíž druhá část pro léta 1773–1850, uložená v příloze diplomové práce, poslouží široké badatelské veřejnosti pro další využití.

9 Seznam použitých pramenů a literatury

9.1 Prameny nevydané

Archiv hlavního města Prahy, Sběrka rukopisů, Kniha testamentů 1681–1756, sign. 4816.

Archiv hlavního města Prahy, Sběrka rukopisů, Kniha testamentů 1740–1773, sign. 4817.

Archiv hlavního města Prahy, Sběrka rukopisů, Kniha testamentů 1773–1791, sign. 4818.

Archiv hlavního města Prahy, Sběrka rukopisů, Kniha testamentů 1791–1849, sign. 4819.

Archiv hlavního města Prahy, Sběrka rukopisů, Kniha testamentů 1827–1850, sign. 4820.

9.2 Edice pramenů vydaných

BASTL, Ondřej. *Spojení pražských měst v roce 1784*. Edice rukopisu č. 322. Praha – Dolní Břežany: Archiv hlavního města Prahy a Scriptorium, 2003. 224 s. ISBN 80-902597-5-8.

EBELOVÁ, Ivana (ed.). *Soupis židovských rodin v Čechách VI/1 (Praha 1792; Praha 1794)*. Praha: Národní archiv, 2006. 379 s. ISBN 80-86712-34-6.

FLODR, Miroslav. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století I. Úvod a edice*. Brno: Archiv města Brna, 1990. 512 s. ISBN 80-7029-041-2.

MALÝ, Karel a kol. *Práva městská Království českého. Edice s komentářem*. Praha: Karolinum, 2013. 784 s. ISBN 978-80-246-2117-3.

PETRUSOVÁ, Lucie B. (ed.). *Fase pražských židovských rodin z let 1748–1749 (1751). Edice pramene k návratu z tereziánského vypovězení*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2012. 342 s. ISBN 978-80-87366-22-6.

9.3 Sekundární literatura

ČAREK, Jiří. *Městské a jiné úřední knihy archivu hlavního města Prahy. Přehled*. Praha: Archivní správa ministerstva vnitra, 1956. 223 s.

HLAVÁČEK, Ivan – KAŠPAR, Jaroslav – NOVÝ, Rostislav. *Vademecum pomocných věd historických*. Jinočany: H & H, 2002. 544 s. ISBN 80-7319-004-4.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v Českých zemích od počátků státu po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007. 570 s. ISBN 978-80-7106-906-5.

KADLECOVÁ, Marta – SCHELLE, Karel – VESELÁ, Reneta – VLČEK, Eduard. *Vývoj českého soukromého práva*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. 216 s. ISBN 80-86432-83-1.

KEJŘ, Jiří. *Vznik městského zřízení v českých zemích*. Praha: Karolinum, 1998. 345 s. ISBN 80-7148-515-9.

KOKOŠKOVÁ, Zdeňka. Spolubydlení židů s křesťany v Praze po velkém požáru v roce 1689. In: GOTTFRIED, Libor (ed.). *Sborník prací k sedmdesátým narozeninám dr. Karla Beránka*. Praha: Státní ústřední archiv, 1996, s. 142–155. ISBN 80-85475-30-8.

KRÁKORA, Tomáš. *Židovské knihy testamentů od konce 17. do poloviny 18. století*. Praha, 2010. Bakalářská práce. Katedra pomocných věd historických a archivního studia – Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. Vedoucí práce Doc. PhDr. Ivana Ebelová, CSc.

KUDĚLA, Jiří. Germanizace židovských jmen na konci 18. století v Čechách (na příkladu několika západočeských židovských obcí). In: *Documenta Pragensia XXIII. Seminář a jeho hosté II. Sborník příspěvků k nedožitým 70. narozeninám doc. PhDr. Rostislava Nového*. Praha: Archiv hlavního města Prahy a Scriptorium, 2004, s. 225–251. ISSN 0231-7443. ISBN 80-86852-03-2.

KUDĚLA, Jiří. Poznámky k dějinám židů v habsburské monarchii v 16.–19. století. In: *Folia Historica Bohemica 16*. Praha: Historický ústav AV ČR, 1993, s. 7–33. ISSN 0231-7494.

KUDĚLA, Jiří. Pražské ghetto v roce 1792. In: *Pražský sborník historický* 22. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 1989, s. 103–141. ISSN 0555-0238. ISBN 80-902597-6-6.

LEDVINKA, Václav (ed.). *Osm století pražské samosprávy. Výstava o vývoji pražské městské správy od 13. století do roku 2000*. Praha – Dolní Břežany: Archiv hlavního města Prahy a Scriptorium, 2000. 178 s. ISBN 80-86197-16-6.

MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: LINDE Praha, 1997. 572 s. ISBN 80-7201-045-X.

PAŽOUTOVÁ, Jana. „*Francouzský požár*“ Prahy (1689). Praha – Dolní Břežany: Archiv hlavního města Prahy a Scriptorium, 2011. 200 s. ISBN 978-80-86852-40-9.

PĚKNÝ, Tomáš. *Historie Židů v Čechách a na Moravě*. Praha: Sefer, s. r. o., 2001. 702 s. ISBN 80-85924-33-1.

PELIKÁNOVÁ-NOVÁ, Zdena. Lidnatost Prahy v 18. a první čtvrti 19. století. In: *Pražský sborník historický* 4. Praha: Odeon, 1968, s. 5–43.

PROKEŠ, Jaroslav. Úřední antisemitismus a pražské ghetto v době pobělohorské. Redukční a extirpační pokusy z let 1679–1729. In: *Ročenka společnosti pro dějiny židů v Československé republice. Ročník 1*. Praha: Komisionářské nakladatelství Dr. Josef Flesch, 1929, s. 41–224.

SANDER, Rudolf. Počty židů v Čechách v 18. a na počátku 19. století. In: *Sborník archivních prací. Roč. 52, č. 2*. Praha: Archivní správa MV, 2002, s. 521–590. ISSN 0036-5246.

VANĚČEK, Václav. *Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945*. Praha: Orbis, 1978. 620 s.

VOJTÍŠEK, Václav. O studiu městských knih českých. In: *Výbor rozprav a studií*. Praha: Československá akademie věd, 1953, s. 52–85.

WOITSCH, Jiří – BAHENSKÝ, František (eds.). *Etnografický atlas Čech, Moravy a Slezska V. Židovské obyvatelstvo v Čechách v letech 1792–1794*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2007. 136 s. ISBN 978-80-85010-94-7.

ZEILLER, Fridrich Alois (ed.). *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten deutschen Erbländer der Oestereichischen Monarchie. Zwei Theil*. Wien: K.k. Hof- und Staatsdruckerei, 1811.

ŽUPANIČ, Jan. *Židovská šlechta podunajské monarchie. Mezi Davidovou hvězdou a křížem*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012. 811 s. ISBN 978-80-7422-180-4.

10 Přílohy

Tab. č. 8. Seznam dochovaných zápisů v Knize testamentů 1773–1791, sign. 4818, 1.část

Pořadí	Folium	Jméno	Pohlaví	Typ zápisu	Židovský originál	Datum oznámení
1	1	Simon Löbl Kuhe	muž	Testament	13. května 1766	30. listopadu 1773
2	45	Hersch Marle	muž	Testament	9. února 1774	1. března 1774
3	47	Beer Ensel Elbogen	muž	Testament	24. května 1774	3. června 1774
4	51	Pesele Buntzel	žena	Testament	21. prosince 1774	3. února 1775
5	57	Schloma Salomon Koreff	muž	Testament	7. dubna 1774	16. června 1774
6	62	Salomon Koreff	muž	Inventář		25. srpna 1774
7	66	Abraham Modl Rieß	muž	Testament	26. května 1775	25. června 1775
8	72	Isaac Austerlitz	muž	Testament	19. srpna 1774	5. září 1775
9	78	Abraham Offner	muž	Testament	25. listopadu 1774	26. října 1775
10	81	Abraham Offner	muž	Inventář		14. března 1776
11	82	Güttel Glogau	žena	Testament	4. května 1775	25. dubna 1776
12	86	Ascher Antschel Buntzel	muž	Testament	28. února 1776	27. května 1776
13	91	Markus Bondi	muž	Inventář		23. května 1777
14	92	Jakob Simon Wahle	muž	Inventář		26. června 1777
15	93	Isaac Popper	muž	Testament	31. srpna 1777	11. září 1777
16	96	Isaac Popper	muž	Kodicil	2. září 1777	11. září 1777
17	98r	Benjamin Popper	muž	Inventář		24. září 1777
18	98v	Bezallel David Sobotka	muž	Postoupení (cession) a donace	24. července 1778	3. srpna 1778
19	104v	Joachim Ebstein	muž	Inventář		19. srpna 1774
20	107v	Isaac Jehuschua Basch	muž	Testament (cession)	7. září 1773	31. prosince 1778
21	112v	Simon Abraham Güntzburg	muž	Testament	21. března 1775	30. prosince 1778
22	120v	Hersch Beer Selke	muž	Testament	23. července 1779	23. září 1779
23	131	Löbl Abraham Rezaih	muž	Testament	24. prosince 1778	25. ledna 1779
24	134	Edl Chaye Khue	žena	Testament		7. října 1779
25	137	Lazy Moyšes Austerlitz	muž	Testament	21. září 1772	25. ledna 1780
26	141	Simon Dawid Kuh	muž	Testament	6. března 1780	17. dubna 1780
27	149	Enzel Klaber	muž	Inventář		8. března 1780
28	150	Samuel Soreb	muž	Inventář		14. června 1782
29	151v	Salomon Scheffteles	muž	Inventář		5. únor 1770
30	156v	Rachel Mycholup	žena	Testament	2. října 1780	25. října 1780
31	160v	Freidl Khue	žena	Testament	10. července 1780	22. září 1780
32	166v	Juda Löb Sihuales	muž	Testament	12. listopadu 1780	15. ledna 1781
33	171	Herschl Nathan Wiener	muž	Inventář		26. září 1781
34	172	Isaak Popper	muž	Vyrovnění mezi dědici (Vergleich)	5. září 1777	16. dubna 1782
35	180v	Lazar Sekeles	muž	Testament	7. května 1783	10. června 1783
36	188	Simon Hersch Borges	muž	Inventář		16. prosince

						1783
37	189	Samuel Tausek	muž	Testament		
38	191	Hersch Michl Jeüteles	muž	Testament		27. června 1784
39	196v	Simon Jaiteles Pick	muž	Testament	9. července 1777	14. června 1782
40	206	Samuel Tausik	muž	Testament		
41	207v	Nafftale Joachim Brandeis	muž	Testament	30. června 1784	6. října 1784
42	214r	Moyses Janowitz	muž	Testament		11. října 1784
43	214v	Kalmus Jacob Kalmus	muž	Testament		4. srpna 1784
44	221v	Markus Wolf Bunzel	muž	Testament	13. dubna 1772	23. ledna 1785
45	236	Markus Wolf Bunzel	muž	Testament		23. prosince 1784
46	240v	Sarl Grab	žena	Testament		23. dubna 1786
47	241v	Freidel Bunzel	žena	Testament		12. května 1786
48	244	Bezallel Hersch Sobotka	muž	Testament		26. února 1786
49	253	Aron Klaber	muž	Testament		30. června 1786
50	256	Antschel Wedeleß	muž	Testament		26. září 1786
51	260	Scholem Samuel Goldschmied	muž	Testament		1. října 1787
52	261v	Güttele Lazrin	žena	Testament		27. dubna 1787
53	270v	Roßel Lieben	žena	Testament		10. listopadu 1786
54	272	Samuel Jakob Puris	muž	Testament	21. září 1772	
55	281	Veit Brandeys	muž	Testament		14. května 1789
56	283v	Abraham Sugdoll	muž	Testament		3. dubna 1789
57	286v	Peßele Schreiber	žena	Testament		22. září 1790
58	287v	Gabriel Is. Frankel	muž	Testament		22. listopadu 1790
59	288v	Jonas Boskowitz	muž	Testament		6. února 1791
60	289	Israel Simon Frankel	muž	Testament		17. března 1789
61	299	Jonas Jaiteles	muž	Testament		21. února 1791
62	303v	Rebeka Goldschmidt	žena	Testament		27. dubna 1791
63	305v	Jakob Roßhandler	muž	Testament		4. května 1791

Tab. č. 9. Seznam dochovaných zápisů v Knize testamentů 1773–1791, sign. 4818, 2.část

Pořadí	Publikováno v radě SMP	Schváleno v radě SMP	Písař	Školník
1	14. prosince 1773		Nachem Weiselles	Selig Mayer Tauseck
2	14. března 1774		Nachem Weiselles	Abraham Salomon Tantels
3	14. června 1774	11. srpna 1774	Samuel Kallmann Bondi	Salomon Tantels
4	28. března 1775		Samuel Bonde	Selig Mayer Tauseck
5	28. června 1774	11. srpna 1774	Simon Leipen	Selig Mayer Tauseck
6		27. září 1774		
7	24. srpna 1775		Simon Leipen	Selig Mayer Tauseck
8	14. září 1775		Nachem Weiselles	Selig Mayer Tauseck
9	21. listopadu 1775		Samuel Kallmann Bondi	Salomon Tantels
10		30. dubna 1776		
11	3. června 1776	16. července 1776	Simon Leipen	Salomon Tantels
12	1. července 1776		Nachem Weiselles	Scholem Plohn
13		26. června 1777		
14		30. června 1777		
15	15. září 1777	10. listopadu 1777	Samuel Bondy	Salomon Löb Tanteles
16	15. září 1777	10. listopadu 1777	Samuel Kallmann Bondy	Salomon Löb Tanteles
17		14. října 1777		
18	27. srpna 1778	1. prosince 1778	Simon Leipen	Salomon Löb Tanteles
19		25. srpna 1774		
20	19. ledna 1779		Samuel Kallmann Bondi	Isaac Hertz Neüstadtel
21	21. ledna 1779	18. února 1779	Nachem Weißeles	Sallomon Tanteles
22	14. října 1779	29. listopadu 1779	Simon Leipen	Salomon Löb Tanteleß
23	22. února 1779		Samuel Kallmann Bonde	Isaac Herz Neüstädtel
24	18. listopadu 1779	27. ledna 1780		
25	31. ledna 1780	4. dubna 1780	Samuel Bondi	Wolff Wiene
26	18. dubna 1780	19. listopadu 1781	Samuel Bondy	Salomon Löb Tantels
27		9. března 1780		
28		20. června 1782		
29		10. března 1772		
30	27. listopadu 1780	29. března 1781	Simon Leippen	Wolff Wiener
31	11. prosince 1780	29. března 1781	Nachem Weyseles	Wolff Wienn
32	30. ledna 1781	28. května 1781	Nachem Weyßeles	Wolf Wiener
33		19. listopadu 1781		
34	18. dubna 1782	11. června 1782	Nachem Weyseles	Salomon Tanteles
35	17. června 1783	19. února 1784	Simon Leipen	Isaak Neüstättel
36		8. ledna 1784		
37	11. května 1784	16. srpna 1784	Nachem Weyseles	Salomon Tanteles
38	22. července 1784	4. září 1784	Nachem Waisels	Wolff A. Vienna
39	18. června 1782		Samuel Bonde	Wolf Wienn
40	11. května 1784	16. srpna 1784	Nachem Weiseles	
41	8. října 1784	6. prosince 1784	Nachem Weißeles	Wolff A. Wiena
42	15. října 1784			
43	5. listopadu 1784	2. dubna 1785		
44	1. února 1785	31. března 1785	Simon Abeles	Wolf Wiener
45	1. února 1785		Nachem Weiseles	Wolf A. Wienn

46	5. května 1786	20. ledna 1787	Nachem Weiseles	Salomon Tantes
47	30. května 1786	22. července 1786	Nachem Weiselles	Wolf Anshel Wiener
48	9. června 1786	29. července 1786		
49	25. července 1786	22. září 1786	Nachem Weißeles	Salomon Tanteles
50	28. listopadu 1786	6. března 1788		
51	25. října 1787	15. ledna 1788		
52	1. června 1787	6. srpna 1787		
53		22. října 1787		
54	12. května 1788	15. května 1788	Schlomo Moscheles	Scholomem Plan
55	4. června 1789	24. srpna 1789		
56		17. srpna 1789		
57	20. prosince 1790	24. ledna 1810		
58		9. února 1791		
59		2. března 1791		
60		9. března 1791		
61	9. března 1791	4. května 1791		
62	25. května 1791	27. července 1791		
63		6. července 1791		

Tab. č. 10. Seznam dochovaných zápisů v Knize testamentů 1791–1849, sign. 4819, 1.část

Pořadí	Folium	Jméno	Pohlaví	Typ zápisu	Datum sepsání	Datum podání
1	1	Löbel Backofen	muž	Testament	16. července 1787	30. listopadu 1791
2	10	Phillipp Knina	muž	Testament	9. ledna 1792	16. ledna 1792
3	13v	Markus Bauch	muž	Testament	23. ledna 1792	26. ledna 1792
4	15v	Rebeca Buntzlin	žena	Testament	26. ledna 1792	29. ledna 1792
5	18	Abraham Jaiteles	muž	Testament	28. prosince 1791	12. března 1792
6	20	Joseph Joachim Lieben	muž	Testament	23. května 1788	8. května 1792
7	23v	Samuel Lucka	muž	Testament	1. června 1786	13. června 1792
8	27	Jakob Michel Jerusalem	muž	Testament	9. července 1792	31. srpna 1792
9	31v	Vdova po Simonu Aronu Neustadtlovi	žena	Testament	18. července 1792	28. srpna 1792
10	41v	Samuel Luka	muž	Testament	19. října 1781	9. listopadu
11	46v	Salda Ester Wayl	žena	Testament	26. října 1792	11. listopadu 1792
12	54	Aron Mendl Kauders	muž	Testament	18. ledna 1793	20. ledna 1793
13	57v	Koppellmann Taußig	muž	Testament	17. března 1793	5. dubna 1793
14	60	Frumet Sara Moscheles	žena	Testament	24. listopadu 1793	24. listopadu 1793
15	63	Sara Mischeles	žena	Kodicil	18. prosince 1793	20. prosince 1793
16	63v	Löbl Polak	muž	Testament	12. ledna 1794	16. ledna 1794
17	64v	Sara Brandeiss	žena	Testament	24. dubna 1794	25. dubna 1794
18	67	Rebeka Tausig	žena	Testament	12. února 1794	16. března 1794
19	70	Peßl Hönigin	žena	Testament	25. července 1792	17. června 1794
20	71v	Israel Joel	muž	Testament	10. května 1791	23. května 1795
21	91	Israel Joel	muž	Kodicil	22. května 1795	
22	92v	Abraham Kohn	muž	Testament	18. října 1795	19. října 1795
23	95	Simon Hock	muž	Testament	28. ledna 1796	31. ledna 1796
24	99	Löw Zappert	muž	Testament	28. října 1795	29. února 1796
25	101v	Sara Sobotka	žena	Testament	28. února 1790	13. dubna 1796
26	103	Ester Fleklin	žena	Testament	10. listopadu 1797	16. listopadu 1797
27	104	Gabriel Schmelkes	muž	Testament	23. prosince 1795	7. prosince 1797
28	109v	Rosel Proßnitz	žena	Testament	12. ledna 1798	15. ledna 1798
29	111	Moises Sekeles	muž	Testament	4. srpna 1797	7. listopadu 1797
30	112	Emanuel Pereles	muž	Testament	16. ledna 1798	7. března 1798
31	113	Joachim Olber	muž	Testament	7. července 1797	20. července 1797
32	114	Treindl Sara Basch	žena	Testament	5. března 1800	17. března 1800
33	117v	Dina Sara Hamburger	žena	Testament	26. prosince 1800	8. ledna 1801
34	119v	Seligmann Wiener	muž	Testament	25. října 1801	2. listopadu 1801
35	121	Rachel Lucka	žena	Testament	26. srpna 1801	3. ledna 1802
36	124	Jacob Kallmus	muž	Testament	11. srpna 1802	4. září 1802
37	126v	Ester Tatters	žena	Testament	2. srpna 1802	22. srpna 1802
38	128	Sem Simon Neustadtl	muž	Testament	13. února 1802	19. března 1802
39	130v	Josepha Neustadtl	žena	Testament	25. srpna 1802	27. srpna 1802
40	131v	Salomon Schulhof	muž	Testament	29. ledna 1803	24. února 1803
41	132	Elias Hamburger	muž	Testament	27. dubna 1803	31. října 1803
42	134	Markus Jacheles – Cheila	muž a	Svatební	4. května 1803	23. května 1803

		Goldschmidt	žena	smlouva		
43	136	Salomon Kuhe	muž	Testament	10. února 1803	17. prosince 1803
44	139	Rachel Schieck	žena	Testament	17. října 1804	18. října 1804
45	141v	Abraham Dekelmacher	muž	Testament	22. března 1804	3. srpna 1804
46	142v	Sara Graf	žena	Testament	7. června 1803	13. června 1803
47	144	Samuel Joß	muž	Testament		6. května 1805
48	145	Judit Jeüteles Seligen	žena	Testament	7. listopadu 1803	10. srpna 1805
49	156v	Isak Blau	muž	Testament	5. srpna 1805	13. srpna 1805
50	158v	Manašes Tewelles	muž	Testament	3. června 1806	9. června 1806
51	160	Jonas Jeitelles	muž	Testament	5. září 1805	20. dubna 1806
52	172v	Simon Dawid Neüstadtli	muž	Testament	4. prosince 1806	14. prosince 1806
53	174	Sara Joel	žena	Testament	29. prosince 1806	30. dubna 1807
54	179	Elias Abraham Schreiber	muž	Testament	3. prosince 1802	25. března 1807
55	181	Ephraim Benedikt Karpeles	muž	Testament	15. června 1807	6. července 1807
56	184	Isak Ephraym Wehle	muž	Testament	7. října 1807	10. března 1808
57	189	Abraham Pick	muž	Testament	24. ledna 1808	16. dubna 1808
58	195	Joachym Markbreiter	muž	Testament	8. dubna 1808	18. dubna 1808
59	197	Liebusche Goldschmied	žena	Testament	10. dubna 1808	7. června 1808
60	198v	Löw Fischl	muž	Testament	22. prosince 1802	17. dubna 1808
61	201	Ludmilla Lichtenstein	žena	Testament	11. listopadu 1808	24. ledna 1809
62	202	Sara Wedeles	žena	Testament	30. ledna 1807	7. června 1808
63	204	Löw Metzl	muž	Testament	5. prosince 1808	18. dubna 1809
64	205v	Perl Sara Schittenhofen	žena	Testament	5. prosince 1792	20. prosince 1802
65	206v	Judith Ascher	žena	Testament	9. června 1809	14. srpna 1809
66	210	Markus Gerso Karpeles	muž	Testament	15. ledna 1807	4. června 1809
67	213v	Simon Winternitz	muž	Testament	14. srpna 1809	5. října 1809
68	214v	Ezechiel Schulhof	muž	Testament	2. ledna 1810	4. ledna 1810
69	215v	Judith Barbierer	žena	Testament	14. září 1809	24. září 1809
70	217	Markus Nathann Wehle	muž	Testament	1. února 1808	1. května 1810
71	226v	Markus Nathann Wehle	muž	Kodicil	10. ledna 1810	
72	228	Wolf Zappert	muž	Testament	4. dubna 1797	5. května 1810
73	235v	Wolf Zappert	muž	Kodicil	7. dubna 1805	
74	241	Wolf Zappert	muž	Kodicil	4. srpna 1800	5. května 1810
75	242	Wolf Zappert	muž	Kodicil	23. listopadu 1807	
76	243v	Wolf Zappert	muž	Kodicil	1. října 1806	
77	245	Gabriel Pohl	muž	Testament		28. února 1810
78	245v	Sara Marle	žena	Testament	29. dubna 1801	30. dubna 1801
79	246v	Abraham Eichenbaum	muž	Testament	2. října 1810	11. října 1810
80	247v	Joseph Nathan Rausnitz	muž	Testament	28. října 1810	5. listopadu 1810
81	249	Gerson Austerlitz	muž	Testament	1. dubna 1808	7. června 1811
82	257	Israel Töplitz	muž	Testament	25. července 1811	27. července 1811
83	258	Eva Schütz	žena	Testament	23. listopadu 1810	11. února 1812
84	260v	Lea Taussig	žena	Testament	22. prosince 1811	14. února 1812
85	261v	Sara Porges	žena	Testament	12. srpna 1809	25. února 1812
86	265	Sara Borges	žena	Kodicil	21. listopadu 1811	
87	266	Isak Wolf Redisch	muž	Testament	13. ledna 1811	21. dubna 1812
88	268v	Joseph Popper	muž	Testament	29. května 1812	1. července

						1812
89	269v	Natan Jeiteles	muž	Testament	9. srpna 1811	13. srpna 1811
90	271	Sara Strakonitz	žena	Testament	3. července 1812	23. února 1813
91	272	Salomon Rosenberg	muž	Testament	22. července 1812	5. září 1813
92	275v	Philipp Eidlitz	muž	Testament	28. dubna 1812	5. května 1812
93	276v	Philipp Eidlitz	muž	Darovací list	28. dubna 1812	
94	278	Philipp Eidlitz	muž	Kodicil	4. května 1812	
95	278v	Judith Kuh	žena	Testament	2. února 1814	3. února 1814
96	280	Simon Bek	muž	Testament	21. února 1814	22. února 1814
97	281v	Abraham Epstein – Rachel Kantor	muž a žena	Svatební smlouva	26. února 1809	28. února 1814
98	283v	Moses Wienne	muž	Testament	25. září 1807	19. července 1814
99	285	Adam Wolf Frankl	muž	Testament	7. února 1814	11. srpna 1814
100	286	Rachel Austerlitz	žena	Testament	16. září 1814	22. září 1814
101	287	Isak Auschel – Cheila Libuscha Tebeles	muž a žena	Svatební smlouva	10. května 1792	13. prosince 1814
102	291v	Adam Rajach	muž	Testament	7. července 1814	14. února 1815
103	293	Marcus Schorsch	muž	Testament	24. dubna 1814	22. června 1814
104	294	Jacob Gerstl	muž	Testament	17. srpna 1813	23. srpna 1813
105	295	Abigael Eidlitz	žena	Testament	14. června 1814	18. ledna 1817
106	296	Jacob Fauwers	muž	Testament	20. března 1817	16. dubna 1817
107	298	Löw Jakob Simon Wahle	muž	Testament	21. října 1817	29. října 1817
108	299v	Rebekka Heyd	žena	Testament	8. června 1818	15. července 1818
109	300v	Rosel Pick	žena	Testament	6. července 1815	4. ledna 1819
110	309v	Marcus Thorsch	muž	Testament	11. března 1819	31. března 1819
111	312	Joachim Winternitz	muž	Testament	21. dubna 1819	1. května 1819
112	314v	Zezipa Poll	žena	Testament	17. listopadu 1819	5. prosince 1819
113	315v	Salomon Goldschmid	muž	Testament	1. července 1816	6. března 1820
114	319v	David Stumes	muž	Testament	20. června 1815	30. srpna 1820
115	325v	Daniel Rosenbaum – Demuth Rosenbaum	muž a žena	Dědická smlouva	28. července 1820	19. října 1820
116	326v	Joseph Metzels	muž	Testament	28. listopadu 1816	12. prosince 1816
117	334v	Jakob Kisch	muž	Testament	16. dubna 1820	8. února 1821
118	336	Jakob Kisch – Rosa Kisch	muž a žena	Dědická smlouva	8. června 1819	
119	338v	Jakob Sekeles – Lea Sekeles	muž a žena	Dědická smlouva	23. listopadu 1820	11. prosince 1820
120	340	Salomon Raudnitz	muž	Testament	9. února 1821	1. března 1821
121	341	Rebeka Klaber	žena	Testament	2. května 1821	31. května 1821
122	341v	Abraham Gitschin	muž	Testament	5. února 1821	16. dubna 1821
123	343	Isak Pick Rubinsky	muž	Testament	4. června 1821	9. června 1821
124	344v	Joseph Hersch Brod	muž	Testament	22. května 1821	23. května 1821
125	348v	Jakob Aron Lieben	muž	Testament	17. října 1821	23. října 1821
126	349	Lipmann Lieben	muž	Testament	12. června 1821	4. prosince 1821
127	350v	Ester Schak	žena	Testament	16. listopadu 1822	25. listopadu 1822
128	353	Ennoch Jacheles	muž	Testament	27. prosince 1822	13. ledna 1823
129	356	Jacob Trebitsch	muž	Testament	26. dubna 1820	30. března 1823
130	357v	Gottlieb Zappert	muž	Testament	5. března 1823	14. dubna 1823
131	360v	Kopelmann Porges	muž	Testament	26. dubna 1823	7. června 1823
132	361v	Ester Lieben	žena	Testament	7. srpna 1803	18. srpna 1823

133	362v	Gabriel Löwy	muž	Testament	31. srpna 1823	16. září 1823
134	363v	Herschmann Sattler	muž	Testament	19. února 1824	28. února 1824
135	364	Moyse Jerusalem – Rosel Jerusalem	muž a žena	Dědická smlouva	2. března 1824	3. března 1824
136	368v	Joachim Gabriel Itzeles	muž	Testament	15. února 1824	22. března 1824
137	370	Gabriel Wehle	muž	Testament	26. dubna 1824	24. května 1824
138	371v	Lazar Goldfinger – Ewa Goldfinger	muž a žena	Dědická smlouva	24. dubna 1818	19. srpna 1824
139	373r	Rebeka Epstein	žena	Testament	18. ledna 1825	25. ledna 1825
140	373v	Simon Freyberg	muž	Testament	11. ledna 1825	27. března 1825
141	377	Abraham Brandeis	muž	Testament	21. srpna 1825	31. října 1825
142	378	Simon Veit Jeteles	muž	Testament	20. ledna 1826	1. února 1826
143	381	Samuel Strauss	muž	Testament	13. srpna 1826	25. srpna 1826
144	382v	Israel Rie	muž	Testament	27. ledna 1826	21. března 1827
145	383v	Nathan Heid	muž	Testament	12. listopadu 1827	7. března 1832
146	384v	Jacob Utitz	muž	Testament	3. července 1849	6. července 1849

Tab. č. 11. Seznam dochovaných zápisů v Knize testamentů 1791–1849, sign. 4819, 2. část

Pořadí	Oznámení v radě magistrátu	Schváleno v radě magistrátu	Svědci
1		21. prosince 1791	Nachem Weißeles, Salamon Tantels
2		1. února 1792	Gabriel David Rosenberg, Raphael Jacheles
3		22. února 1792	Abraham Fieschl, Dawid Karpeles
4		15. února 1792	Isac Rosenberger, Simon Schlesinger
5		18. dubna 1792	Joachim Joseph Altschul, Isack Weil
6	6. června 1792	5. září 1792	Johann Wenzl Kral, Wenzl Ker
7	4. července 1792	22. srpna 1792	Nahum Weiseles, Salomon Tanteles
8	12. září 1792	30 ledna 1793	Salamon Tanteles, Joachim Greger
9	19. září 1792	7. listopadu 1792	Johann Franz Heysslen, Christoph Muelder
10		20. října 1792	Gottsteind Schießler, Franz Alberth Pollack
11	28. listopadu 1792	28. prosince 1792	Joseph Steiner, Friedrich Heckers
12	30. ledna 1793	29. května 1793	Samuel Bondy, Salomon Tanteles
13	24. dubna 1793	25. září 1793	Anton Stehlik, Anton Kalmbacher
14	18. prosince 1793	30. července 1794	Nathan Weiseles, Salomon Tanteles
15	15. ledna 1794	30. července 1794	Nathann Weiseles, Salomon Tanteles
16	5. února 1794	5. února 1794	Abraham Tausek, Johann Bereff
17	14. března 1794	9. července 1794	Joachim Mosses Moscheles, Jonathan Koplmann Nyrurgus
18	4. června 1794	4. června 1794	Johann Mayer, Salomon Bidlowsky, Juda Fiescher
19	20. srpna 1794	20. srpna 1794	Johann Mehlhard, Nathan Kohen
20	3. června 1795		Johann Franz Heyßler, Christoph Muelder
21		22. července 1795	And. Steiner, Anton Braum
22	4. listopadu 1795	13. ledna 1796	Moses Neüstadel, Moses Simon Hok
23	24. února 1796	13. dubna 1796	Benedikt Nachod, Isaac Kornf
24	30. března 1796		Joseph Ant. Ranisch, Nathann Weiseles, Israel Lisska
25	11. května 1796	27. července 1796	Thadäus Hubalek, Adalbert Müller
26	13. prosince 1797	28. února 1798	Beer Goldschmied, Abraham Kuh
27	10. ledna 1798	28. února 1798	Salomon Tanteles, Isaak Ascher
28	7. února 1798	2. května 1798	Nathan Weiseles, Salomon Tanteles
29	29. listopadu 1797	16. srpna 1798	Salomon Steinitz, Salomon Dawid Bischitz
30	28. března 1798	22. srpna 1798	Löw Lux, Lewi Kisch, Aron Wolf Graf
31	10. ledna 1798	13. února 1799	Simon Jakob Günzburg, Moyses Nachod, Dawid Günzberg
32	28. května 1800	20. srpna 1800	Christoph Schöninger, Franz Zunterer
33	4. února 1801	6. května 1801	Mariana Tudeska, Jakob Lazar Duschenes, Marie Katz
34	4. listopadu 1801	13. prosince 1801	Isaak Löwutitz, Salamon Melis
35	20. ledna 1802	26. května 1802	Karl Kasparides, Franz Gies
36	15. září 1802	17. listopadu 1802	Frantz Gieb, Karl Kasparides
37	15. září 1802	17. listopadu 1802	Joseph Foret, Kaspar Stücker
38	24. března 1802		Edler von Schwaiger, Philipp Leband
39		1. září 1802	
40	16. března 1803	8. února 1804	Gabriel Israel Utitz, Seligman Dawid Gerstel
41	9. listopadu 1803	28. prosince 1803	Beer Esroger, Dawid Mayer Eidlitz, Abraham Porges, Bajer Katz Jerusalem
42	24. srpna 1803	21. února 1804	
43	11. ledna 1804	18. dubna 1804	Joachim Wolf Winternitz, Gabriel Beer Wahle
44	14. listopadu 1804	31. prosince 1804	Naftale Kischer, Marcus Klauber, August Gottlieb Kopp
45	28. listopadu 1804	20. února 1805	Joseph Langer, Adam Schulhof

46	26. října 1803	6. března 1805	Abraham Morawitz, Juda Preisler
47	24. července 1805	18. září 1805	Aron Janowitz, Wolf Abraham Plohn
48	28. srpna 1805	20. listopadu 1805	Frantz Gieb, Karl Kasparides
49	11. září 1805	13. listopadu 1805	Abraham Plohn, Moses Plowitz
50	16. července 1806	10. září 1806	Jakob Lazar Duschenes, Jakob Joachim Raudnitz
51	14. května 1806	3. prosince 1806	Wolf Salmon Karpelles, Abraham Jerusalem
52	7. ledna 1807	18. března 1807	Jakob Lazar Duschenes, Gabriel Beer Wahle
53	13. května 1807	8. července 1807	Anton Benesch, Wenzl Kreuz
54	8. dubna 1807	7. října 1807	Wenzl Gr. Deym, Johann Cwierzina, Dr. Benesch
55	19. srpna 1807	28. října 1807	Wolf Salomon Karpeles, Abraham Jerusalem
56	20. dubna 1808	22. června 1808	Franz Gieb, Karl Kasparides
57	11. května 1808	30. června 1808	Wolf Salomon Karpeles, Abraham Jerusalem
58	27. dubna 1808	23. července 1808	Wolf Mayer, Simmel Kohn
59	6. července 1808	24. srpna 1808	Moises Plowitz, Gabriel Borges
60	8. června 1808	14. prosince 1808	Nathan Weiseles, Wolf Wiener
61	8. března 1809	26. dubna 1809	Michael Dawid Eidlitz, Joseph Amort Prager
62	6. července 1808	7. června 1809	Jakob Brosch, Martin Holley
63	10. května 1809	28. června 1809	David Lucka, Moses Frelchek
64	23. února 1803	27. dubna 1803	Nathan Weiseles, Isak Neustädtel
65	30. srpna 1809	12. listopadu 1809	Wolf Salomon Kapeles, Abraham Jerusalem
66	28. června 1809	15. listopadu 1809	Löbel Singer, Veith Gelber
67	25. října 1809	30. prosince 1809	Ber Goldschmid, Moises Altschul
68	24. ledna 1810	14. března 1810	Michael Dawid Eidlitz, Moses Plowitz
69	18. října 1809	20. června 1810	Joseph Brückner, Wenzl Koch
70	6. června 1810	25. července 1810	Wenzl Kreutz, Adalbert Müller
71	6. června 1810	25. července 1810	Wenzl Kreutz, Wenzl Eduard Hlozek
72	30. května 1810	21. července 1810	Mathias Wüleheil, Max Willianus Schmidt, Felix Sander
73	23. května 1810	30. května 1810	Franz Kindl, Felix Sander
74	30. května 1810		Johann Kanka, Jakob Schuster
75	30. května 1810		Joseph Johann Schwengersuch, Franz Hruschka
76	30. května 1810	21. července 1810	Israel Lissa, Simon Polak
77	21. března 1810	28. listopadu 1810	Isack Breininger, Epharaim Lucka
78	20. května 1801	3. října 1810	Joachim Altschul, Markus Auerbach
79	31. října 1810	20. března 1811	Benedikt Nachod, Gabriel Israel Utitz, St. Wernhardt
80	21. listopadu 1810	30. ledna 1811	Moses Aron Perles, Mayer Mendeles
81	3. července 1811	23. října 1811	Jacob Güntzburg, Ephraim Teweles
82	9. října 1811	8. ledna 1812	Isak Wehle, Salomon Gerstl
83	11. března 1812	8. dubna 1812	Anton Benesch, Mathias Slawik
84	4. března 1812	11. března 1812	Joseph Porges, Moses Raudnitz, Samuel Plohn
85	18. března 1812	8. dubna 1812	Wenzl Kreutz, Adalbert Müller,
86	18. března 1812	8. dubna 1812	Adalbert Müller, Wenzl Kreuz
87	10. června 1812	24. června 1812	Isaias Sekeles, Joachim Plohn
88	22. července 1812	5. srpna 1812	Joseph Kopeles, Salomon Bunzl, Joseph Kauders
89	4. září 1811	5. května 1813	Vinzenz Swoboda, Isaak Wolf Laschansky
90	31. března 1813	21. dubna 1813	W. Wernhardt, Jakob Utitz, David Gabriel Taussig
91	29. září 1813	6. října 1813	Florian Schuha, Franz Walter, Johan Rauprik
92	24. června 1812	22. prosince 1813	Joh. Adam Böhlmann, Marcus Beer Schefteles, Daniel Joel Rosenbaum
93	24. června 1812	22. prosince 1813	Joh. Adam Böhlmann, Marcus Beer Schefteles, Daniel Joel Rosenbaum
94	24. června 1812	22. prosince 1813	Joh. Adam Böhlmann, Marcus Beer Schefteles, Daniel Joel Rosenbaum

95	23. února 1814	2. března 1814	Wenzl Prasky, Anton Benesch, Adalbert Müller
96	9. března 1814	16. března 1814	
97	16. března 1814	30. března 1814	Wolf Salomon Karpeles, Abraham Fischel
98	10. srpna 1814	24. srpna 1814	Joseph Franz Spregl, Maxmilian Eschue
99	24. srpna 1814	14. září 1814	Vinzenz Eisert, Norbert Zeidler, Franz Benda
100	12. října 1814	26. října 1814	Anton Benesch, Adalbert Müller, Wenzl Kreuz
101	8. února 1815	22. února 1815	Nathan Wezeles, Wolf Wiener
102	8. března 1815	22. března 1815	Markus Welsch, St. Wernhardt, Vinzenz Tröstl
103	7. června 1815	12. července 1815	David Taußig, Markus Dringales, Abraham Taußig
104	15. září 1813	10. července 1816	Markus Weltsch, Jachim Schelkin, Jacob Löwi Wahle
105	5. února 1817	30. dubna 1817	Wenzl Kreuz, Adalbert Müller
106	23. dubna 1817	13. srpna 1817	Wolf Karpeles, Jacob Frankl, Henoch Zoehls
107	19. listopadu 1817	4. února 1818	Isaak Lewi Tausig, Moises Veit Brandeis, Abraham Jerusalem
108	12. srpna 1818	28. října 1818	Dawid Raudnitz, Joachem Heltmacher
109	20. ledna 1819	5. května 1819	Anton Benesch, Anton Lohr, Mathias Slawik, Joachim Epstein, Noe Teweles
110	21. dubna 1819	30. června 1819	Adalbert Müller, Karl Hubazius, Johann Rauprik
111	26. května 1819	21. července 1819	Franz Alois Ritter von Neudorf, Anton Eigl, Gabriel Popper
112	12. ledna 1820	1. března 1820	Abraham Lodisek, Gampert Stark, Gabriel Bindeles
113	5. dubna 1820	3. května 1820	Johan Viethl, Johan Michael Rößler, Nehemas Raudnitz
114	13. září 1820	6. prosince 1820	Emanuel Hutzemann, Anton Fichtner, Ferdinand Sauer
115	22. listopadu 1820	10. ledna 1821	Bär Ley Kurreuter, Abraham Salamon, Gabriel Bendels
116	22. ledna 1817	1. dubna 1817	Wolf Salomon Karpeles, Abraham Jerusalem, Moyßes Mischeles
117	28. února 1821	21. března 1821	Adalbert Müller, Karl Hubazius, Abraham Zodex
118	28. února 1821	21. března 1821	Adalbert Müller, Karl Hubazius
119	20. prosince 1820	21. března 1821	Markus Weltsch, David Joseph Pick
120	21. března 1821	25. dubna 1821	Adalbert Müller, Karl Hubazius, Moises Busch
121	20. června 1821	8. srpna 1821	J. Jaiteles, W. Blumentritt, Salomon Humpoletz
122	4. července 1821	14. srpna 1821	Moses Plowitz, St. Wernhardt, Kopplmann Basch
123	4. července 1821	14. srpna 1821	Johann Aloys Svatojansky, Michael Veit Teweles, Elias Wedeles
124	13. června 1821	5. září 1821	Ignaz Klaudis, Israel Breinig, Enoch Jochl
125	21. listopadu 1821	2. prosince 1821	Napthali Osers, Juda Gab. Wiener, Samuel Schak
126	13. března 1822	20. března 1822	Moses Bnuem, Joseph Humpoletz
127	11. prosince 1822	18. prosince 1822	Salomon Humpoletz, Aron Austerlitz, Samuel Persek
128	29. ledna 1823	5. února 1823	Thomas Anton Kurz, Noe Taussig, Koppelman Kalmus
129	16. dubna 1823	23. dubna 1823	Karl Hubazius, Johann Kauprik, Adalbert Müller
130	30. dubna 1823	7. května 1823	Ephraim Epstein, Leopold Lämel, Israel Lipa
131	25. června 1823	2. července 1823	Josepf Likawetz, Wenzl Schluchter, Josepf Oswald
132	10. září 1823	17. září 1823	Joseph Berasas, Anton Meister, Moses Busch
133	22. října 1823	12. listopadu 1823	Bernard Benedict, Marcus Fischel, Simon Joseph Wiener
134	17. března 1824	31. března 1824	Joachim Stein, Markus Porges

135	24. března 1824	31. března 1824	Löwy Příbram, Markus Millig, Lazar Skranka
136	17. března 1824	31. března 1824	Markus Isak Plohn, Gabriel Itzeles, Judith Itzeles, Ephraim Luka
137	9. června 1824	23. června 1824	Joh. Theob. Held, P. Bisch, P. Nuschard
138	28. července 1824	25. srpna 1824	Joseph Sterba, Anton Eigl
139	16. února 1825	2. března 1825	MDr. Krombholz, MDr. Fischer, Joseph Likawetz
140	9. března 1825	30. března 1825	Moses Plowitz, Salamon Bunzl, Abraham Weiseles
141	29. září 1825	9. listopadu 1825	Isaak Pereles, Angelus Hinles, Herschmann Micholup
142	1. února 1826	15. února 1826	Jachim Rechnowsky, Samuel Wolf, Ignaz Israel
143	22. září 1826	31. října 1826	Moses Klemperer, Joseph Rosenberg, David Raudnitz
144	10. března 1826	4. dubna 1827	Salamon Goldstein, Beer Isaak Altschul, Mathias Kisch
145	18. března 1832	11. července 1831	Franz Baudis, Barth. Breuninger, Franz Eghert
146	10. srpna 1849	29. srpna 1849	Wilhelm Stern, Markus Kraft, J. Kollin

Tab. č. 12. Seznam dochovaných zápisů v Knize testamentů 1827–1850, sign. 4820, 1. část

Pořadí	Folium	Jméno	Pohlaví	Typ zápisu	Datum sepsání	Datum podání
1	1	Löwi Gisternitz	muž	Testament	1. srpna 1826	19. srpna 1826
2	3v	Löwi Gisternitz – Ewa Gisternitz	muž a žena	Dědická smlouva	19. března 1826	
3	5v	Rachel Trebitsch	žena	Testament	28. prosince 1826	31. prosince 1826
4	8	Libuscha Plohn	žena	Testament	25. února 1827	6. března 1827
5	8v	Markus Kalisch Scheberles	muž	Testament	18. března 1827	27. března 1827
6	9r	Löw Friedland	muž	Testament	10. května 1825	14. června 1827
7	9v	Joachim Lux	muž	Testament	7. listopadu 1827	13. listopadu 1827
8	11r	Jakob Heinrich	muž	Testament	9. prosince 1825	
9	11v	Koppelmann Teitsch – Roßl Merle	muž a žena	Svatební smlouva	22. května 1810	
10	13v	Maria Popper	žena	Testament	14. března 1827	26. března 1827
11	14	Joseph Weiseles	muž	Testament	15. ledna 1826	26. července 1828
12	15v	Ester Ofner	žena	Testament	6. ledna 1829	10. ledna 1829
13	17	Salomon Brandeis	muž	Testament	29. ledna 1826	25. března 1829
14	19	Salomon Brandeis	muž	Kodicil	9. března 1829	
15	19v	Raphal Kuh	muž	Testament	24. března 1829	12. dubna 1829
16	21r	Anna Bunzel	žena	Testament	7. dubna 1829	17. dubna 1829
17	21v	Aron Fischel	muž	Testament	17. července 1829	11. srpna 1829
18	22v	Wolf Fanta	muž	Testament		
19	24v	Rachel Wiener	žena	Testament	1. března 1829	24. prosince 1829
20	25v	Lazar Beer Pereles – Rosel Pereles	muž a žena	Dědická smlouva	4. února 1830	11. března 1830
21	26v	Julie Buntzl	žena	Testament	1. února 1829	31. března 1830
22	28v	Franziska Frankel	žena	Testament	17. listopadu 1829	25. února 1831
23	30	Maria Philipp	žena	Testament	15. dubna 1831	2. května 1831
24	33	Jonas W. Redisch	muž	Testament	13. listopadu 1829	1. července 1831
25	34	Josue Kuh	muž	Testament	10. června 1831	20. června 1831
26	35v	Markus Bloch	muž	Testament	5. srpna 1829	30. listopadu 1831
27	37	Janathan Kuhe	muž	Testament	3. března 1832	
28	38v	Aron Pereles	muž	Testament	23. února 1832	25. února 1832
29	39	Aron Brestnitz	muž	Testament	v prosinci 1829	27. prosince 1831
30	41	Samuel Löw Brüll	muž	Testament	22. prosince 1831	2. srpna 1832
31	42v	Moses Gabriel Porges	muž	Testament	5. srpna 1832	30. srpna 1832
32	45v	Ester Lieben	žena	Testament		19. srpna 1831
33	46	Joseph Elbogen	muž	Testament	22. března 1833	13. dubna 1833
34	47v	Alexander Elias	muž	Testament	21. května 1833	
35	48v	Alexander Elias	muž	Kodicil	22. května 1833	
36	49v	Aron Beer Sekeles	muž	Testament	3. září 1832	15. listopadu 1833
37	50v	Rachl Bondy	žena	Testament	22. prosince 1831	16. dubna 1834
38	51	Judith Pisek	žena	Testament	24. května 1834	3. července 1834

39	52v	Benjamin Gumperts	muž	Testament	1. srpna 1833	7. listopadu 1833
40	53v	Anna Duschenes	žena	Testament	8. května 1828	21. listopadu 1834
41	55v	Moises Fieschel	muž	Testament	19. ledna 1835	9. února 1835
42	58	A. L. Kuhe	muž	Testament	23. února 1835	31. března 1835
43	59	Simon Jakob Hock	muž	Testament	26. dubna 1835	11. května 1835
44	60v	Ester Freyberg	žena	Testament	10. února 1833	25. května 1836
45	64v	Simon Eger	muž	Testament	22. září 1836	5. října 1836
46	66	Ester Fischl	žena	Testament	5. září 1836	24. září 1836
47	66v	Rosa Thorsch	žena	Testament	20. prosince 1832	11. října 1836
48	68v	Samuel Pick – Rebekka Pick	muž a žena	Dědická smlouva	20. října 1835	18. října 1836
49	70v	Johann Franz Kutschera	muž	Testament	23. dubna 1829	4. října 1836
50	73	Lea Jeiteles	žena	Testament	13. prosince 1836	13. dubna 1837
51	74	Herschmann Löw Rabatz	muž	Testament	15. září 1837	21. listopadu 1837
52	75	Samuel Schulhof	muž	Testament	8. června 1832	29. prosince 1837
53	78	Samuel Schulhof	muž	Kodicil	27. prosince 1836	
54	80	Joachim Lemlsfeld	muž	Testament	29. května 1838	13. prosince 1838
55	81	David Rosenbaum	žena	Testament	29. dubna 1829/1835	
56	82	Rebeka Bondy	žena	Testament	14. března 1839	17. dubna 1839
57	83	Josephine Dormitz	žena	Testament	9. listopadu 1837	6. července 1838
58	85	Josephine Dormitz	žena	Kodicil	4. prosince 1837	13. července 1838
59	87v	Josephine Dormitz	žena	Kodicil	8. března 1838	
60	88	Rebeka Eidlitz	žena	Testament	17. února 1839	21. června 1839
61	90	Joachim Allschul	muž	Testament	21. října 1837	19. listopadu 1839
62	94	Joachim Pollak	muž	Testament	v září 1839	31. ledna 1840
63	94v	Fridrich Collin	muž	Testament	24. února 1840	22. dubna 1840
64	95	Marcus Jeiteles	muž	Testament	30. května 1840	1. května 1840
65	96v	Salomon Wittelshöfer	muž	Testament	20. února 1841	5. března 1841
66	99	Ad. Metzl	muž	Testament	30. prosince 1840	
67	103v	Simon Weiseles	muž	Testament	8. srpna 1837	29. dubna 1841
68	105	Ester Schulhof	muž	Testament	8. srpna 1842	
69	107	Jakob Schopkes	muž	Testament	27. března 1843	
70	109	Herrman Jurist	muž	Testament	22. března 1843	31. března 1843
71	109v	Ester Keil	žena	Testament	23. srpna 1837	
72	111v	Ester Keil	žena	Kodicil	2. března 1841	
73	113v	Ester Keil	žena	Kodicil	6. února 1843	
74	115	Simon Herz Bondy	muž	Testament	5. června 1840	15. září 1842
75	128v	Simon Herz Bondi	muž	Kodicil	1. listopadu 1840	
76	129v	Simon Herz Bondi	muž	Kodicil	26. října 1840	
77	130v	Ester Teweles	žena	Testament	12. května 1837	21. června 1843
78	132v	Isak Bakofen	muž	Testament	24. ledna 1844	20. února 1844
79	137v	Markus Wilhartitz	muž	Testament	22. února 1844	2. července 1844
80	141	Markus Wilhartitz	muž	Kodicil	26. února 1844	
81	142	Markus Wilhartitz	muž	Kodicil	21. dubna 1844	
82	142v	Beer G. Löwy	muž	Testament	9. října 1844	
83	143v	Beermann Schefteles	muž	Testament	5. března 1841	7. února 1845

84	145	Beermann Schefteles	muž	Kodicil		
85	146	Jakob Thein	muž	Testament	8. listopadu 1844	24. března 1845
86	149v	Anna Weißeles	žena	Testament	18. března 1845	18. dubna 1845
87	191	Maria Burger	žena	Testament	30. ledna 1845	29. května 1845
88	192	Abraham Newekluf	muž	Testament	23. května 1841	19. srpna 1845
89	193	Daniel Reichenberg	muž	Testament	3. října 1842	21. září 1846
90	194	Eva Wedeles	žena	Testament	27. února 1845	4. prosince 1845
91	195	Rebeka Zappert	žena	Testament	14. září 1845	4. prosince 1845
92	196v	Raphael Wien – Barbora Wien	muž a žena	Dědická smlouva	28. srpna 1845	
93	197v	Raphael Wien – Barbora Wien	muž a žena	Dědická smlouva	29. května 1842	
94	199v	David Kollin	muž	Testament	1. ledna 1844	23. února 1846
95	201v	Koppelman D. Lichtenstadt	muž	Testament	14. února 1847	23. února 1847
96	204r	Maria Anna Hackenburg	žena	Testament		23. února 1847
97	204v	Hermann Luka	muž	Testament	20. července 1846	9. února 1847
98	205v	Joseph Keil – Eleonora Lederer	muž a žena	Svatební smlouva	31. října 1804	
99	207v	Rebeka Collin	žena	Testament	13. dubna 1847	17. června 1847
100	210v	Ester Schnüdreher	žena	Testament	2. srpna 1846	3. srpna 1847
101	212	Jakob Jonas Eger	muž	Testament	10. září 1847	7. října 1847
102	213v	Ester Trebitsch	žena	Testament	22. října 1847	3. listopadu 1847
103	214	Isak A. Wiener	muž	Testament	15. října 1848	3. listopadu 1848
104	215	Ignaz Epstein	muž	Testament	7. února 1848	8. května 1848
105	217	Sara Jeiteles	žena	Testament		22. září 1848
106	225	Jakob L. Saar	muž	Testament	23. července 1849	14. září 1849
107	228v	Nathan J. Jeiteles	muž	Testament	27. prosince 1849	15. ledna 1850

Tab. č. 13. Seznam dochovaných zápisů v Knize testamentů 1827–1850, sign. 4820, 2. část

Pořadí	Oznámení v radě magistrátu	Schváleno v radě SMP	Svědci
1	27. října 1826	28. března 1827	Michael Goldschmidt, Joseph Logrer, Abraham Karpeles
2	27. října 1826	28. března 1827	Abraham Karpeles, Michael Goldschmidt, Isaak Hamburger, Joseph Logrer
3	26. ledna 1827	11. dubna 1827	Salomon Bunzl, Löwy Winternitz, Moses Busch
4	6. dubna 1827	13. června 1827	Johann Wilhelm, Josef Lieberles, Kaspar Markl
5		20. června 1827	Gabriel David Leipen, Zachras Busch
6	20. července 1827	26. září 1827	Anton Lerch, Wenzl Klingen
7	14. prosince 1827	9. dubna 1828	Samuel Smieles, Löw Weltsuch
8	11. ledna 1828	16. dubna 1828	
9	10. listopadu 1827	25. června 1828	Nathan Weißeles, Abraham Jerusalem
10	20. dubna 1827	29. října 1828	Markus Klatkes, Wolf Karpeles, Salomon Burger
11	29. srpna 1828	12. listopadu 1828	Math. Klaudius, Herz B. Hackenburg
12	27. února 1829	11. března 1829	Wenzl Wrba, Ephraim Woßeles, Simon Isak Basch
13	24. dubna 1829	6. května 1829	Joseph Herrman, Johann Alois Uhlirz, Wenzl Masatz
14	24. dubna 1829	6. května 1829	Jonathan Gitschin, David Jeiteles, Salomon Kauders
15	8. května 1829	20. května 1829	Aron Kussmorz, Jonas Bunzel, Isak Fischer
16	22. května 1829	27. května 1829	Isak Wiener, Salomon Zodes, Gabriel Jakob Popper
17	18. září 1829	23. září 1829	David Gabriel Leipen, Joseph Taubeles, Beer Isak Altschul
18	22. ledna 1830	17. února 1830	Samuel Kohn, Wolf Mayer, Wolf Brandeis
19	29. ledna 1830	17. února 1830	Johann Tomaschek, Johann Schmidt, Heinrich Arnolt
20	16. dubna 1830	5. května 1830	Juda Preißler, Johann Kuttner, Emanuel Hillebrand
21	7. května 1830	19. května 1830	Anton Hanf, Löw Wolf Jakerles, Markus Weltsch
22	8. dubna 1831	30. května 1831	Löbl Jakob Bunzl, Elias Kollin, Sarych Eidlitz
23	10. června 1831	6. července 1831	Salomon Buntzel, Jasak Lasch, Abraham Sorsch
24	15. července 1831	24. srpna 1831	
25	22. července 1831	7. září 1831	Moises Fieschel, Wenzl Hartl, Gabriel David Leipen
26	13. prosince 1831	25. ledna 1832	Žádní
27	11. května 1832	13. června 1832	Friedmann Beer Reuch, Jakub Winseles, Mathias Jeiteles
28	6. dubna 1832	13. června 1832	Salomon Bunzl, Benjamin Karpeles, D. Klein
29	9. března 1832	11. července 1832	Beer Isak Altschul, Jonas Barbier, Isak Duschenes
30	14. října 1832	28. prosince 1832	Joseph Klein, Zacharias Bernheimer, Elias Killm
31	5. října 1832	28. prosince 1832	Salomon Melis, Beer Kallman, Naptali Hermann
32	8. února 1833	15. května 1833	
33	17. května 1833	12. června 1833	Joachim Stein, Herrmann Kapper, Jacob Stein
34	12. července 1833	28. srpna 1833	Johann Schückl, Philipp Fuchs, David Riett
35	12. července 1833	28. srpna 1833	Philipp Fuchs, David Riett, Salomon Buzel
36	20. prosince 1833	20. února 1834	Anton Freuer, Anton Lerch, Löw Lasch
37	4. července 1834	16. července 1834	Ernß Holleczeck, Simon Pelzel, Martin Rott
38	8. srpna 1834	24.9.1834	Beer Altschul, Isaak Rothenberg, Moses Przibram, Markus Kraft
39	3. října 1834	12. listopadu 1834	Seligman Kallmuß, Moses L. Gumpertz
40	28. listopadu 1834	31. prosince 1834	Simon Nachod, David Pohl, Markus Broger

41	27. března 1835	29. dubna 1835	Gabriel David Leipen, Markus Kraft, Simon Lasch
42	8. května 1835	17. června 1835	Anton Nozizka, Koppelman Kalmus, Noe Tausig
43	5. června 1835	22. července 1835	Joachim Lieberls, Jacob V. Plohn, Markus Stahlmacher
44	1. července 1836	3. srpna 1836	Georg Steiner, Joseph Sam Landau, Salomon Bunzel
45	11. listopadu 1836	7. prosince 1836	S. Karpeles, Herschmann Altschul, Löw Itzeles
46	28. října 1836	7. prosince 1836	Isak Redisch, Elias Bunzel, Seligmann Duschenes
47	18. listopadu 1836	18. ledna 1837	Johann Gottlob Marek, David Ofers, Seligman Jeitteles
48	25. listopadu 1836	11. ledna 1837	Moses Gerstel, Naphtali Lieberls, Jos. Wilhelm Burian
49	4. listopadu 1836	18. ledna 1837	Johann Kanka, Ludwig Kodydek, Wenzl Wizowsky
50	21. července 1837	16. srpna 1837	Beer Altschul, Jakob Trebitsch, Abraham S. Ofers
51	12. ledna 1838	21. února 1838	Moses Schrankel, Israel Slatkes, Adolph Herzel
52	23. února 1838	11. dubna 1838	Aron Gabriel Fischl, Herschmann Pik, Koppelman Frankel
53	23. února 1838	11. dubna 1838	Karl Theodor Richter, Herschman Pih, Aron Gabriel Fischl
54	18. ledna 1839	12. května 1839	Herschman Raudnitz, Moses Frankel, Markus Thein
55	14. června 1839	7. srpna 1839	Salma Buntzel, Herschman Unger, Jacub Poll
56	24. května 1839	25. června 1839	Löbel Gerall, Markus Kraft, Isak Taußig
57	17. srpna 1838	7. listopadu 1838	Simon Ausch, Samuel J. Kohn, Wolf Mayer
58	17. srpna 1838	7. listopadu 1838	Simon Ausch, Samuel Jacob Kohn, Wolf Mayer
59	17. srpna 1838	7. listopadu 1838	Simon Ausch, Samuel Jacob Kohn, Wolf Mayer
60	2. srpna 1839	2. října 1839	Elias Bunzl, Ignaz Glück, Franz Better
61	7. února 1840	12. února 1840	Abraham Ephraim, Joseph Klemper, Jakob Gabriel Utitz
62	6. března 1840	11. března 1840	Lazar Ruger, M. Schmelkes, Abraham Pick
63	24. května 1840	3. června 1840	Johann Mühle, Franz Kollarz, Dr. Fanta
64	12. června 1840	17. června 1840	Joseph Krause, Marcus Edeles, Joseph Bunzel
65	2. dubna 1841	7. dubna 1841	Franz Beydek, Adalbert Kral, Franz Wolf
66	26. března 1841	14. dubna 1841	Carl Hofman, Franz Zak, Joseph Schwarz
67	18. června 1841	30. června 1841	Aron Edeles, Wenzl Horriz, Dr. Eger
68	5. října 1842	26. října 1842	Moses Frankel, Löw Kafkes, Joseph Horowitz
69	5. května 1843	24. května 1843	Abraham Grab, Jakob Rosenstein, Herrschman Thoder
70	28. dubna 1843	17. května 1843	Samuel Freund, Salomon Newikluf, Ig. Karl Hartig
71	12. května 1843	31. května 1843	Augustin Kraupa, Johann Ad. Böhlmann, Dr. Johann Schückl
72	12. května 1843	31. května 1843	Dr. Johann Schickl, Joseph Gubesch, Augustin Kraupa
73	12. května 1843	31. května 1843	Dr. Johann Schükl, Bernard Jakob Gerstel, Augustin Kraupa
74			Franz Xav. Marchner, Johann Nowak, Franz Dubsky
75		7. prosince 1842	Johann Nowak, Franz Lad. Rieger, Karl Malipeter
76		7. prosince 1842	Johann Jäger, Wenzl Roth, Wenzl Eymer
77	28. července 1843	11. října 1843	Franz Dubsky, Lorenz Manert, Aron Röhler, Emanuel Koppl, Seligmann Raudnitz
78	29. března 1844	24. dubna 1844	Nephtale Lieberls, Simon Jestnitz, Noe Taußig
79			
80			Ignaz Anton Hofmann, Johann Statzky, Joseph Walenta

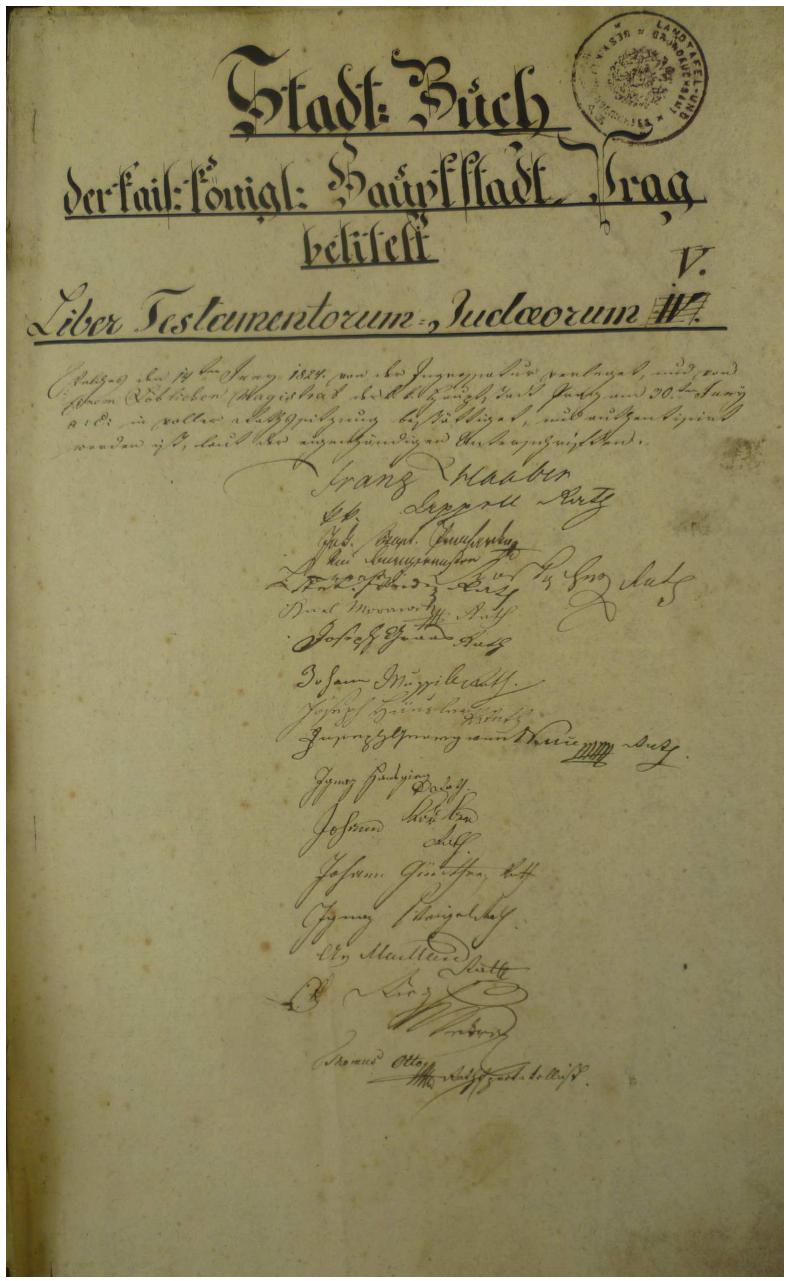
81	16. srpna 1844	28. srpna 1844	Ignaz Anton Hofmann, Josef Walenta, Karl Gilek
82	6. prosince 1844	18. prosince 1844	Bernard Frank, Juda Klemper, Adam Pereles
83			Emanuel Kudela, Josef Fegtek, Johan Kulhanek
84	14. března 1845	9. března 1845	Albert Mendl, Michael Steiner, Ignaz Rößler
85	4. dubna 1845	16. dubna 1845	Dr. Friedrich Wiener, MUDr. Gustav Fischl, Jokef Krumpigl, Franz Wolf
86	30. května 1845	4. června 1845	Franz Jozysek, Berhard Mowenberger, Herschman Goldschmidt
87	25. července 1845	3. září 1845	Salomon Jeiteles, Salomon Schak, Seligmann Kallmus
88	26. září 1845	8. října 1845	Dr. Johann Schükl, Augustin Kraupa, Joseph Gubesch
89	14. května 1845	10. prosince 1845	Dawid Hirsch, Laz. Sim. Schlesinger, Sigmund Mehr
90	16. ledna 1846	21. ledna 1846	Rudolph Schaller, D. Kowacz, Hermann Wiener
91	16. ledna 1846	28. ledna 1846	Salomon Saar, Moritz Hanzlitz, Zachrias Lasch
92	19. prosince 1845	14. ledna 1846	D. Karpeles, Salomon Humpoletz, Wolf Schulhof
93	19. prosince 1845	14. ledna 1846	David Raudnitz, Beermann Bunzl, G. Rauschburg
94	3. dubna 1846	6. května 1846	
95	9. dubna 1847	13. května 1847	Jonas Barbier, Sam. E. Tausig, Löw Graf
96	2. dubna 1847	19. května 1847	
97	12. března 1847	7. dubna 1847	
98	14. května 1847	26. května 1847	Isac Sind, Moses Eidlitz
99	30. července 1847	18. srpna 1847	Franz Gülden, Carl Wolff, Johann Mayer
100	15. října 1847	24. listopadu 1847	Daniel Bacher, Nathan Schulhof, Franz Wagner
101	29. října 1847	11. listopadu 1847	
102	17. prosince 1847	12. ledna 1848	Philip Fuchs, Simon Prokurator, Herschmann Unger
103	15. prosince 1848	27. prosince 1848	B. J. Eisenschul, Joachim Kalmus, Simon Basch
104		30. srpna 1848	Markus Abele, Johann Raubiczek, Jakob Baondy
105	20. října 1848	31. října 1848	Abraham Joachim Fuchs, Salomon J. Porges, Löw Osers
106	19. října 1849	12. prosince 1849	Dr. Friedrich Wiener, Johann Krecher, Joseph Münz
107	22. února 1850	3. dubna 1850	Daniel Altschul, Zacharias Jeiteles, Simon Basch

Obr. č. 1 (vlevo). Kniha testamentů 1773–1791, sign. 4818, přední deska.

Obr. č. 2 (vpravo). Kniha testamentů 1791–1849, sign. 4819, přední deska.

Obr. č. 3. Kniha testamentů 1827–1850, sign. 4820, detail zadní desky.

Obr. č. 4. Kniha testamentů 1827–1850, sign. 4820, Titulní list, fol. 0.

10

1773

Hely Elze Adorice Simona Löbel
Küsa Küze

Anno 1773. den 30.³ Monats. Tag No. 1773
 vembriß habra in den imbonen statts Eutz. 1773
 : Loj den Königl. Alton Gaißl Wadl Krag dem 1773
 Inkonium nach Hachem Abriß des gylfros. 1773
 : um Besreiben, imd Salig Maynra Gaißl 1773
 gylfrosen Besinß Abzogen Einß den Fra:
 : von Gaidenlast bey Hron ob Dis habre den
 Hron Gylfrosen folgricht außgigant:
 Das Jüdische original Testament, so den dem
 Jüden Simona Löbel Küsa Küze allsinn in Prag
 dat: 13. May 1766. gylfrosen worden ist, Ein:
 : Hron als:
 Ich Simona des Krag habre den Löbel Küsa Küze
 : desu Rayß Königl. Hof: Factor, imd Notkus
 : Linstwand Hagon Besinß Gaißl habre die Krag:
 : Lufn überlozung mit mir Salßbra, in mir:
 : um Vollkommenheit gylfrosen, imd den:
 : das Hron besinß vor düsselig imd voll über:
 : besten Besinß, nach dem ist mit göttlichen
 : Gült in mittlern Alton, um off. abliß
 : sein Hzig habre den meastren Abrißten Hron,
 : imd merin die den vordess ist mit merin

Obr. č. 5. Kniha testamentů 1773–1791, sign. 4818, Testament Simona Löbla Kuhe z 13. května 1766, fol. 1.

10.1 Seznam příloh

Tab. č. 1. Vývoj pražské židovské populace.

Tab. č. 2. Poměr dochovaných typů zápisů v Knize testamentů 1773–1791.

Tab. č. 3. Poměr typů zápisů v Knize testamentů 1791–1849.

Tab. č. 4. Poměr typů zápisů v Knize testamentů 1827–1850.

Tab. č. 5.: Typologie zápisů v knihách testamentů 1681–1850, celkový přehled.

Graf č. 1. : Typologie zápisů v knihách testamentů 1681–1850, celkový přehled.

Tab. č. 6. Poměr testamentů na základě pohlaví zůstavitele.

Tab. č. 7. Celkové počty testamentů: desetileté součty.

Graf. č. 2. Procentuální zastoupení mužských a ženských testamentů v desetiletých součtech.

Tab. č. 8. Seznam dochovaných zápisů v Knize testamentů 1773–1791, sign. 4818, 1.část.

Tab. č. 9. Seznam dochovaných zápisů v Knize testamentů 1773–1791, sign. 4818, 2.část.

Tab. č. 10. Seznam dochovaných zápisů v Knize testamentů 1791–1849, sign. 4819, 1.část.

Tab. č. 11. Seznam dochovaných zápisů v Knize testamentů 1791–1849, sign. 4819, 2. část.

Tab. č. 12. Seznam dochovaných zápisů v Knize testamentů 1827–1850, sign. 4820, 1. část.

Tab. č. 13. Seznam dochovaných zápisů v Knize testamentů 1827–1850, sign. 4820, 2. část.

Obr. č. 1 (vlevo). Kniha testamentů 1773–1791, sign. 4818, přední deska (AHMP, Sběrka rukopisů, Kniha testamentů 1773–1791, sign. 4818).

Obr. č. 2 (vpravo). Kniha testamentů 1791–1849, sign. 4819, přední deska (AHMP, Sběrka rukopisů, Kniha testamentů 1791–1849, sign. 4819).

Obr. č. 3. Kniha testamentů 1827–1850, sign. 4820, detail zadní desky (AHMP, Sběrka rukopisů, Kniha testamentů 1827–1850, sign. 4820).

Obr. č. 4. Kniha testamentů 1827–1850, sign. 4820, Titulní list, fol. 0 (AHMP, Sběrka rukopisů, Kniha testamentů 1827–1850, sign. 4820).

Obr. č. 5. Kniha testamentů 1773–1791, sign. 4818, Testament Simona Löbla Kuhe z 13. května 1766, fol. 1 (AHMP, Sběrka rukopisů, Kniha testamentů 1773–1791, sign. 4818).